

Deyfê xatûn

Abdusamet Yîgît

Weşanên

.
. .
. .
. .

*Deyfê xatûn:
Jina kurd a hukumdar@
@Abdusamet yigit
Weşanên civakî
2021-Almanya-Berlin
Grafik: Zindî şîyar*

.
ISBN 968-4-940996-39-9

“jin jina çi şêra çi mêt a”

Gotina civakê a gelirî

Destpêk: deyfê xatûnê û derketina wê ya li dika dîrokê

Ku mirov bahsa mêreyekê bikê ew ji kê tê bila bê wê maf bikê ku ew bi awayekê baş were hanîn li ser ziman. Li ser wê temenê di nava kurdan de wê gotinek gelirî ku wê pirr zêde wê di wê warê de wê wateyekê wê bidê me wê hebê. Ew jî wê ew bê ku wê bigotan 'ku mêr hebê wê mêranî jî wê hebê. Kengî ku mêr nebûn wê mêranî wê nebê.'

Li ser wê temenê wê, di awayekê de wê dema ku wê bahsa mêranyê û mêranî nîşandinê de wê di wê temenê de wê jin û mêr wê ji hev ne hatiban cihê kirin. Ev wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê di serî de wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê kariba wê di wê temenê de wê bihanîya ser ziman ba.

Li kurdistanê wê dema ku mirov wê bahsa demên kevn wê bikê wê di wê warê de wê gelek mêranî wê di nava civakê de wê werina gotin û wê li ser wan wê helbest û mamik û hwd wê werina gotin. Ew bi wê rengê wê bihetan mayindakirin û bi rûmet kirin. Ji nava wanqas hanînen li ser ziman î ro jî wê yek ji wan wê bikeve bare hanîna me ya ser ziman de. Ew jî wê ya Deyfê xatûnê ku wê, bi kûrê Melik Elzahêr eyûbî re wê

zewîcê. Di nava gel de wê dema ku wê bahsa wê jina bedew wê werê kirin wê ne tenê wê bi xweşoikatiya wê re wê bahsa wê were kirin.

Wê ji gelek aliyên ve wê ji aliyên kirinên wê yên ku wê weke ku wê carna wê di civatên kurdan ên ku ew di wan de wê li hev bicivin û wê di wan de wê biaxifin ku wê di wan de wê wer ziman ew jin û ankû deyfê wê weke salehadinê eyûbî ê jin bê wê di wê temenê de wê werê hanîn ser ziman.

Herî zêde wê dema ku wê hêrîşên mogol û selçûqîyan ku wê li herêmê wê bibin wê di wê demê de wê bi mêranî nîşandin û rakirina gel li ser pîyan bo ku ew xwe biparêzên re wê di awayekê de wê were ser ziman.

Deyfê xatûn wê di wê rengê de wê derkeve li pêş bi navê xwe re. Navê wê ne tenê di nava vegotin û çîrok mamikên kurdan re wê bi mazinayî û rûmet re wê were ser ziman. Wê wekî din wê weke jinek ku wê di 50 saliya xwe de wê, piştî ku wê mêrê wê û herdû kûrê li dûv hevdû wê bimirin û pê de ew wê êdî wê li şûna kûrê xwe yê herî piçûk ê heft salî wê li ser taxt wê rûnihê û wê imparatoriya mazin wê li herêmê wê bi rêvebibê.

De ne, di nava gel de wê gotinek wê hebê. Wê bê gotin ku ‘jin jina çî şêra çî mêra’. Deyfê xatûnê jî wê tamî wê haqê wê gotinê wê weke ku wê bidiyê de. Wê di wê temenê de wê kirinên wê ne kêmi yên selahadin bin. Wê demekê wê li herêmê wê giştî wê di awayekê de wê, li ser taxt wê rûnihê û wê gelek mîrê asîlzade wê li destê wê binerin.

De ne, wê dema ku mirov wê kevneşopîya nava civakê a weke ya destûra jinê a rûmetê ku wê bi navê ‘kevneşopîya hemawîyê’ ku wê fahmbikê wê ev rewşa weke serokekê pêşwazîkirina jinê bi rûmet wê weke pîr hesan wê were fahmkirin. Li ser wê temenê wê, ti kesekê wê xwe li hemberî wê piçûk nedîti ba. Wê ti kesekê xwe li hemberî wê mazin ne dîtiba. Wê herkesekê wê xwe li hemberî wê û bi wê re wê dilxweş û sanaz wê bidîta. Ya ku wê weke hêstekê wê weke ku wê were ziman di nava vegotinan de ku wê bi navê deyfê xatûnê re wê werê ser ziman jî wê di wê temenê de wê bi van gotinan wê were hanîn li ser ziman bê. Me jî ew gotin weke ku ew bi wê re wê werina ser ziman di wê rengê de weke xwe hildan li vir bi kêmi û zêdeyîyên xwe re bicihkirin. Di wê temenê de bo ku ew di wê temenê de ew çawa ew dihê ser ziman ew di wê rengê de ew were fahmkirin.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, piştî dema desthilatîya eyûbîyan li kurdistanê wê demek nû ku mirov wê karibê wê ji gelek aliyên ve wê werênê ser ziman wê pêşkeve. Wê di heman demê

de wê li herêmên rojhilatê kurdistanê ku wê heta ku wê bigihijê ber bahra hûrmezê û çiyayên qafqasan li deverên ku wê şadadî wê li wan serwer bin wê di awayekê de wê, serwerîyek berfireh jî wê hebê. Li li herêmên din ên keviya welêt wê bûweyhî wê di awayekê de wê serwer bin û wê xwediye kevneşopîyek ku ew bi zerdeştîyê re wê heta berî demên islamê wê çûba jî wê xwediye wê bin. Wan zêde di demên piştê jî wê, di awayekê de wê, di kevneşopîyên xwe de wê gûhartinê wê nedina çêkirin. Ew di rewşa xwe de û cih û warê xwe de xort, serwer û bi hêz bin. Ti kesekê ne dikarî wêra bikira hêrîşî wan bikira. Di wê demê de wê heta baxdadê jî wê di awayekê de wê di bin bandûra wan de wê bûba.

Di wê rewşê de wê, ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê werênê ser ziman ku wê li bakûrê kurdistanê û heta ku wê bigihijê şam û helebê wê di awayekê de serwerîya desthilatîya eyûbîyan ku wê berê hingê wê ne bi gelekî wê ya merwanîyan jî wê bikê nava xwe de û wê xwe biwê hêztir wê bikê re wê derkeve li pêş. Di wê demê de wê ne tenê wê rojavayê kurdistanê heta samê lê wê herêmên anatoliya heta ku wê bigihijina ber ava sipî wê di awayekê de wê bandûra wan wê li wê hebê. Di awayekê de wê, di wê demê de wê bizans jî wê bi wan re wê di awayekê de wê hertimî wê di lêgerîna aşîfîyê de ba. Di wê demê de wê di wê temenê de wê, xwe zêde nikarîban ku ew tevlî wan bikiran.

Lê dem û dewran diçê û ti tişt wê weke xwe nemênê. Ev wê bo rewşa mirov a jîyanê, hêza mirov a ku mirov wê bi wê dijî û rewşên me yên jîyanî ku mirov bi wan ve rabê jî wê wusa ba. Ev wê bo eyûbîyan jî wê wusa ba. Di wê demê de wê ne tenê wê ji demên weke yên selahadinê eyûbî wê heta wê demê bi seferên xaçîyan re wê, piştê jî wê bi komî wê hêrîşên ku wê bûban wê bibin. Wê ew jî wê weke rewşek ku wê ji derve wê hertimî wê di awayekê de wê bê temenê hêrîşê û herkesek wê çavê wan li ser navenda eyûbîyan bê ku ew zayifî û kêmesîyek wê bidîta wê di cih de wê hêrîşî wê bikiran. Wan jî divîyabû ku ew hertimî xwe bi hêz û mazin bidan nîşandin.

Weke ku ew di farqê wê de bûn. Di wê demê de wê çawa wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê kariba wê di wê temenê de wê di rengekê de wê weke aliyekê wê yê giirng ku wê bihanîya ser ziman ba. Di aslê xwe de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê li herêmê wê di wê demê de wê ne tenê wê ji derve wê dem bi dem wê komên bi wê rengê wê hêrîşbikiran wê bûba. Di wê demê de wê hêrîşên mogolan, serçûqîyan û hinek gotinên ên hazarîyan û hwd wê li herêmê wê hertimî wê bibê û wê weke hêrîşên talanê bin. Di wê demê de wê, dema ku em

hinekî bi dema pêşde herin ku wê weke ku wê were ser ziman ku wê mogolî wê di bin Cengiz xan re ku wê hêrîşî bûhara û samerkant wê bikin wê hertimî wê bi ibretî-alemê wê ji wê werre bahskirin. Wê di wê demê de ku wê bahsa wan hêrîşan wê were kirin wê bi gotinên weke 'wan hêrîşî her tiştê û deverê dikir. Heta ku hêrîşî keviran jî dikirin. Tişteke zindê bidîtan hêrîşê wê dikirin. Deverên weke yên bergkirinê tarûmar dikirin, mal talan dikirin, dest diavêtina jinan, hemû nivîs û pirtûkên ku dideverên xwandingehan de berhevûn wê bi zaneyên wan re wê bihanînan meydanan û wê daban ber êgir. Hov û wehşiyetek bi wê rengê heta wê demê li ser rûyê ardê rû nedabûbû. ..'

Wê bi wê rengê wê bihanîyan ser ziman. Di wê temenê de wê piştî jî wê di wê demê de wê, di awayekê de wê, piştî ku wê deverên weke yên bûhara û semerkant wê talan bikin wê piştî wê bixwezî ku ew ji aliyê rojhilat û hinekî rojava ve bixwezî ku ew herîşê herêmên kurdistanê jî bikin. Di wê demê de wê dema ku ew di wê temenê de wê nêht û nîyet bikin wê êdî wê weke ku wê dest biavêjina herêmên eyûbîyan ku ew weke ji xwe re pîroz jî dibinin. Hingê wê Melik el zahêr wê bixwezê ku ew bo ku ew aramiyê biparêzê wê Suhabûtîne eyûbî ku wê ew jî wê ji malbate eyûbîyan bê wê weke ku wê di dema hêrîşên hazarîyan ku wê li sadadîyan wê werê kirin û şahê wan aliyê eskerî wê di wê demê de wê, bi li darxistina oparasyonek leşkerî li giştîya herêmê re wê aramiyê wê biikê ku ew bi xwe re wê werênê wê ew di mejiyê wan de hebê ku ew jî weke Aliye eskerî ekê din bê. Di wê temenê de wê, Suhabuttîne eyûbî wê bi dil û can wê ew wê herê bikê û wê, di cih de wê bi hêzek mazin ku ew di bin fermanarîya xwe de wê biafirênê wê derkeve li pêş û wê herêmê wê bidest xwe gihandina her deverên wê bikê. Di wê demê de wê, di wê temenê de wê, ew wê, di awayekê de wê, gelek serkevtinên mazin jî wê weke ku wê bidest bixê.

Di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, Suhabuttîne eyûbî wê, di demekê ne zêde kin û ne jî zêde dirêj de wê weke kesekê ku ew wî aramiya herêmê parastîya wê derkeve li pêş û wê di wê demê de wê navê wî jî wê derkeve li pêş. Li ser wê re wê ew jî wê weke şahekê mazin bi çavekê mazin wê li xwe bînerê û wê gelek mîran wê li dora xwe wê bide li hev re wê xwe bide dîyarkirin. Ew çavê wî li mazinbûnek bê ku ew bi wê re xwe weke mazinê herêmê ê dema nû bide dîyarkirin. Weke selehadîne eyûbî ê nû weke ku wî di dilê xwe de wî xwe didît.

Malbate selahadinê eyûbî ku wê bahsa wê were kirin wê bi koka wan re wê karibê weke xwediyê mejuyek demdirêj li kurdistanê wê werênê ser ziman bê. Wê di serî de wê, ji aliyekê ve li bakûrê kurdistanê ku wê xwedî desthilatdarî û dewlet bin merwanî û li başûr û hinekî rojhilat ku wê xwedî desthilatdarî û dewlet bin wê şadadî jî wê ji ne wan ne dûr bin. Ew jî wê di awayekê de wê li ser wê temenê xwûn û xizmtiyê wê bigihijina hevdû. Ji xwe wê, dema ku wê, di dema zêr a desthilatîya şadadîyan de wê di awayekê de bavê selahadin wê werina li herêmên bakûrê kurdistanê ên li dora botanê û heta şamê ku wê li wê di nava hev de wê di awayekê de wê li wê jîyanek geş weke li ber keviyên firatê hebê. Ev herêm wê di wê demê de wê heta bigihijê heleb û şamê wê di awayekê de wê, weke bihûstekê ser rûyê ardê wê şîn û xweşik û xweş bê. Wê di wê temenê de wê li wê xwediyê jîyanek baş û têr bin.

Li herêmê wê di wê demê de wê di awayekê de wê, berî selahadiniyan wê di awayekê de wê merwanî wê di wê demê de wê, li herêmê wê serwer bin. Hêjayî gotinê ya ku mirov bibêjê ku wê herêmên botanê wê ji xwe wê hertimî û demê wê weke navendek kurdistanî ku wê li wê serwer bin û wê hertimî wê di wê de wê pêşketinek ku wê navê wê hebê û ji wê were bahskirin wê hebê.

Minaq wê di wê temenê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê karibê wê werênê ser ziman ku wê ev herêm wê weke navendekê ji kevneşopî, orf û adetên civakî ên herêmê ên kevn ve jî. Ber vê yekê wê ku wê ji kûderê wê were herêmê wê di wê temenê de wê hema bêja wê di awayekê de wê were deverê. Di wê temenê de wê, herêma rojava û ev herêmên bakûr wê di zikhev de bin û wê di wê temenê de wê li herêmê wê weke desthilatîyekê wê hertimî wê di awayekê xort de wê dîmenekê wê bide dîyarkirin.

Wê dema ku wê, Melik El Zahêr wê ji Suhabûttinê eyûbî wê bixwezê ku ew bo aramiya herêmê hêzekê avabikê û ew li herêmê aramiyê ji wan hêrîşên hov û talanê paqij bikê û kî wê dikê ew wan ser rûyê ardê rakê ew, hingê agahiyê ji hemû mîrgeh û mîrên herêmê re dişênê ku ew hêzê ji wî re bişênin. Wê dema ku wê gotina wî bigihijê mîrên herêmê û bi teybetî mîrê botanê ê demê mîr şerek izeddîn jî wê di cih de wê hêzek mazin wê berhev bikê bi gotina xwe wê bişênê li ber destê Suhabuttûnê eyûbî. Di wê temenê de wê gotina wî weke ku wê di nava civatên kurdan de wê piştê wê were gotin ”wê gotina wî li ardê newê hiştin.”

Di wê temenê de wê dîmenekê berfireh wê bi serwerîyê re wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Di awayekê de wê, hingê wê, Zaroyên Melik el

Zahêrê Eyûbî jî wê di awayekê de wê, li herêmê wê biheman rengê wê, di nava wê tevgerê de bin. Wê, mêrê Deyfê xatûnê ku wê car bi car bi navê kalkê xwe xwe bavê selahadin necmedin wê were bi navkirin û navê wî hildan wê were bi navkirin. Ew jî wê weke kesekê ciwan ku ew li ser taxt rûniştî wê di wê demê de wê, bibê lê wê bixwe bibawer. Gelek caran ew bi xatûna deyfê xatûnê re wê dema ku ew çûna seyranê wê bi hev re wê herina nêçîrê jî. Wê di wê demê de wê xezal û ankû mambiz wê werina nêçîrkirin. Deyfê xatûn ne jineke ku wê tenê wê weke ku ew hertimî di cihê xwe de sekinê bê. Wê jî ji bavê xwe gelek ilm û zanîn girtbû û ji zaneyên weke ku wê di wê demê de wê bi navê Yusuf wê werê bi navkirin wê zanînen dîrok, wêjeyê, ardnîgariyê, desthilatîyê û hwd wê hilde û wê bi wê re wê mazin bibê. Ew jî di dema xwe de wê weke zaneyekê wê bi jîniya xwe re wê li pêş bê. Lê ne tenê ev bê hûner û xosletên wê yên ku mirov wê karibê werênê ser ziman bê. Ji wê zêdetirî wê weke jinek ku wê di warê hûnerên pevçûnê de jî wê di kişandina şûr de bê û ankû di avêtin tîr ji kavanê bê wê pîrr zêde wê zîrek û jêhatî bê. Deyfê xatûn wê dema ku wê tîra xwe wê avêtin wê şaş nekiriba. Wê li devera ku wê lê avêt wê lê xista. Wusa xwediyê hûnerek bi nîşangirtinê bê. Di wê temenê de wê, ew wê weke bi wê aliyê xwe re wê biheta zanîn. Ne tenê di demên derketina seyranê wê di demên din de jî wê dem bi dem wê ew û hewserê xwe bo ku ew kêfa xwe werênina li cih wê bi hev re wê derkevina nêçîran. Di awayekê de wê çîrokên di derbarê nêçîrê de ku wê gelek li wê herêmê wê werina gotin wê, wan bi bihîzê. Wê jî wê di serê wê de wê hertimî wê mereqek çêkiribû. Ew kesên ku ew hertimî di nava wan çîrokan de ku wê weke pîrr jêhatî ji aliyê nêçîrkirinên ve bê û ankû ew tiştên ku ew weke bi afsûnî wê werina serê wan wê hertimî wê weke aliyekê ku wê heya aqilê wê bikişênê bê. Weke ku Deyfê xatûnê xwediyê keseyet û renekê keseyetê ê bi rengê ku ew di xwest ew rewşên dilper û bi kelecana bijîya. Wê weke ku wê dixwest ku ew xwe biavêjê serûwanan weke ku wê ji nava wan çîrokan di bihîst.

Di wê çerçoveyê de wê, di awayekê de wê dema ku ew derdiketina li nêçîr û gerên bi nêçîrî wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê hewserê wê, ji wê fahmdikir ku wê xwe li bayê wê rewşa nêçîrê berdaya û ew di wê temenê de wê weke ku ew di rewşekê de bê. Wê di xwe de wê xwediyê dilekê germ ê bi lekecan bê. Lê di rûdêna xwe de jî wê weke bi xatên rûyê wê re wê weke xwediyê xatên stûr bê. Wê hertimî wê weke di nava cidiyetê de ku ew disekinê bê. Wê ya ku wê bo ew di nava civatan de ku wê li ser rewşa wê ya fîzîkî wê biheta gotin jî wê ev ba. Di

dewama wê de wê ev jî wê bo aqilê wê biheta gotin ku ´ew pîrr bi zane bû û di dema ku wê tiştêkê wê bigota wê hertimî wê gotina xwe di pîva û piştê wê digot.´

Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê deyfê xatûn wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, derkeve li pêş. Weke jinek xas ku ew xwedî xoslet û hûner û zanîn bê wê derkeve li pêş. Di nava jin û mêran de wê bi wan xosletên xwe re wê were zanîn. Wê di nava civatên wê yên ku wê jin û mêr wê bi hev re wê li wê rûnihin de wê weke ku wê were gotin di derbarê wê de wê bê ser ziman ku ew hertimî wê bi gotina xwe ya ku wê li xwe dida hisandin wê biheta dîtî û zanîn. Wekî din jî wê di wê temenê de wê, mirov divê ku wê bi serê wê gotinê ve wê bikê ku wê weke ku wê biheta ser ziman wê, kesên ku ew weke mêr jî wê li diwan û civate wê rûniştan wê kesên ku wê di nava wan de mîr jî heban ban. Di wê temenê û çerçoveyê de wê ji wê biheta gotin.

De ne, divê ku mirov wê werênê ser ziman ku wê çendî wê hinek kevneşopîyên weke ku wê di temenê jinê û mêr ên ku wê piştê wê pêşkevin ku wê ji hev cihê bikin jî lê wê di awayekê de wê, di awayekê de wê ji hev dûrkin û ne dîtina rûyê hev wê di nava wan de wê nebûba. Ji xwe wê di nava civatê de wê weke adetekê û kevneşopîyêkê wê biheta ser ziman ku wê, hertimî wê bigotan ku mirov bo ku ew gotina xwe bibêjê pêwîsta bi rûdêna xwe re jî were dîtî li berçav.

Tenê ji vê gotinê mabê ku mirov wê fahmbikê wê di wê temenê de wê were ser ziman ku wê jin û mêr wê di wê temenê de wê çawa wê li civate hev wê rûnihin û wê di wê çerçoveyê de wê gotina hev li hev wê bihisênin wê were dîtî. Ne dihat gotin ku ew jina li gotina wê nayê hisandin û ankû gotina wê nayê nehildan li cidîyetê. Ji xwe hizirkirinek bi wê rengê wê weke bêrûmetî wê biheta dîtî û wê ti carî wê ji wê nehatiba bahskirin. Wê di wê temenê de wê kesekê ku wê, bi hisiyetek bi wê rengê ku ew mêr jî ba û jin jî ba ku wan gotina xwe bigota û wê demê wê di awayekê de wê weke kesna ne giran û ne zêde bi zanîn jî wê di awayekê de wê li wan wê biheta nerîn. Di wê temenê de wê ew wê di wê rengê de wê, biheta hanîn ser ziman. Mirov li gorî wan mirov bi gotina xwe re dihat dîtî û zanîn wê di wê temenê de wê di awayekê de wê bi zanîna wê gotinê re wê, biheta pîvan, ku ka çendî bi zanîn dikarê gotina xwe bibêjê û werênê ser ziman. Yan jî wê dema ku mirov ew gotina xwe got ku ew çendî bi zanîn wê dibêjê û dikarê wê bibêjê wê bi wê re wê, di wê temenê de wê çendî wê serwer bê wê li wê bihetina nerîn. Ev jî wê bi

gotina ´ya ku ew ji devê mirov derket ku mirov li wê serwer û bi zane bê´re wê biheta ser ziman û wê ji wê biheta bahskirin. Wê di wê temenê de wê ew wê biheta hanîn li ser ziman. Gotin wê ji wê biheta fahmkirin ku mirov wê çendî wê li wê bi zane ya û ankû wê bi wê bizane bûya. Wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê biheta fahmkirin. Di wê demê de wê, di nava civakê de wê li deverên weke qasrê ku wê hertimî wê berheviyên bi pirtûkî wê weke pirtûkxaneyan wê zêde hebûban. Li deverên weke berggeh wê di wê temenê de wê, di wan de jî wê di awayekê de wê ew berhevbûn kê m zêde wê hebûban. Dema ku wê bahsa deverekê weke berggehî ji wê bahskir û ew hat hanîn li ser ziman wê muhaqqet wê li wê berhevkirinnên ku ew weke bo xwandinê ew hebin wê di wê de hebûban wê weke ku wê ji wê jî biheta bahskirin. Di wê temenê û awayê de wê berheviyek bi pirtûkxaneyî a xwezayî wê cih bi cih ku wê li gelek dever û cihên weke niştecihî ên civakî û civatî wê hebûban. Wê jî em divê ku wê di dewama wê de wê werênina ser ziman wê deverên ku wê her şev wê li wê civat wê hatiban li darxistin jî wê yan li dora kesên ku ew bi zane bin û yan jî wê li dora kesên ku ew weke mîr ku wan hertimî gelek zane li dora xwe didana li hev ban.

Di wê temenê de wê qasra şah û deyfê xatûn jî wê hertimî wê weke deverek qalibalix wê bûba. Wê li wê hertimî wê kes ketiban û derketiban. Wê di wê temenê de wê weke deverek ku wê derîyê wê vekirîban.

De ne, dihat gotin ku wê, derî hertimî wê ji yên ku ew bihatan re wê vekirîba. Ew wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ku wê bi wê re wê li wê biheta hizirkirin ba. Ber vê yekê wê kesê ku ew hat devê dêrî wê ji devê dêrî wê nehatiba wergerandin.

Di wê temenê de wê ev wê weke çandek civakî jî wê di wê çerçoveyê de wê di nava civakê de wê hebûba. Di wê demê de jî wê li derîyê qasra şah wê gelek çûnûhatinên wê bûna û wê kesên ku wê hatiban wê lê xistiban wê bûban. Di wê demê de wê piştî dema ku wê bi sefera selahadin a li urşelimê û wê têkbirina sefera xaçîyan wê bikê jî wê, piştî wê demek dirêj wê weke ku wê li herêmê wê demek bêdeng û ku wê weke aramiyê wê biheta şîrovekirin wê bûba. Lê her bêdengî wê çî di nava xwe de wê bihawênê wê ew jî wê weke aliyekê din ba. Weke tarîya şevê ku wê di wê temenê de wê, çawa wê, di nava xwe de wê kes wê biveşarta wê di wê rewşê de wê, bêdengî jî wê çendî ku wê di temenekê aramiyê de wê weke ku wê xwediyê dîmenekê jî ba lê wê, di awayekê de wê weke ku wê, di wê temenê de wê, di wê de jî wê hebûnek ku ew weke vêşarî wê hebûba. Awr stêran dihêli şûn xwe dihênin û wan weke ji

berçav di vêşêrên. Lê çav hertimî wê, li wan wê bigerihê bi hişmendiya li piştî a di mejî de.

.....o0o.....

Piştî destpêka hêrişên mogul û selçûqîna wê demek nû wê piştî dema salahadin wê destpêbikê

Çûn û hatinên li qasrê wê di wê demê de wê di awayekê de wê werin ku wê herkesekê wê bixwezê ku ew rewşê baş fahmbikê. Di wê demê de wê, li herêmê wê li gelek deveran wê hêrişên talanê ku wê bi komên mazin ên mogolan re wê bibin wê di wê demê de wê bibin. Ev wê, di awayekê de wê bêdengîya ku wê weke di reng û dîmenê aramiyê de wê were xwandin wê di xwe de wê weke ku ev vewartibê wê piştî wê hin bi hin wê rengê wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin.

Mereq, û piştêpist û hwd wê li hev wê weke sûwarên di baziyan ban. Her kesekê wê di wê demê û temenê de wê bihizirîya ku wê, çi bûba. Hêvîyek mazin ji jî qasra mazin hebû ku wê di wê demê de wê, di awayekê de wê, wê ew wê bûban. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, herêmên ku wê weke yên anatoliya ku wê di wê demê de wê hinek komên serçûqî wê li wan ban wê di awayekê de wê weke ku wê li ser hama û hin deverên li dora wê re wê weke ku herêm were zivîrîn û wê hetina li wan herêman wê weke ku wê bibê ku ew wê werin û hêrişê bikin. Ev rewş wê di wê demê de wê ne tenê wê kurdistanîyan wê bikeve tevgerê. Her wusa wê, di wê temenê de wê, hemû yên dost û ne dost jî wê bikeve tevgerê de. Ev rewşa ku wê weke rewşek aloziyê a mazin wê bi xwe re wê biafirênê wê cardin wê rewşa xaçîyan jî wê weke ku wê bi tevger bikê. Ew jî wê di wê temenê de wê di nava wan de wê rewşek tevgerî wê weke wê bi wan re wê xwe bide dîyarkirin.

Kes nizanê ku wê encam wê çi bê û çawa bê. Lê herkesekê bi wê bawerî dikir ku navendîya desthilata eyûbîyan bê û yan ya merwaniyan bê û ankû ya botaniyan û ankû a mîrê bota bê wê pîrr zêde wê bihêzek mazin wê hebin û wê kariba xwe bidina dîyarkirin. Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê. Seferên Suhabuttinê eyûbî wê di awayekê de wê demekê ne zêde dirêj wê pêşîya wan bigirê û wê, li herêmê wê weke bê temenekê aramiyê. Lê di wê demê de wê, piştî ku wê cardin wê ew wê bibê êdî wê di wê demê de wê, li wê were hizirkirin û fikirîn ku ew çi bikin. Piştî rewşa li hêrişên li Saruhan, Kişlohan ve Berdihan û Xuwarizma ku wê bèn kirin wê di wê temenê de wê talan û zîyanên mazin wê bibin wê êdî wê li ser wê re wê di awayekê din de wê mazin û

zane wê di pêşengîya mîran de wê cardin wê li hev wê bicivin ku ew tiştêkê din bê. Wê carê wê, bi Suhabuttinê Eyûbî re wê, hewserê Deyfê xatûnê jî wê herê û ew wê di wê demê de wê, dema ku wê herê wê bi şûn ve wê bi saxî wê ne vegeirihê. Ev wê weke windahiyeke mazin bê. Lê ew windahî wê çawa wê bibê wê di gelek awa û aliyan de wê weke ku wê di bin nepeniyê de wê bimênê.

Deyfê xatûn wê demê wê dema ku wê, ew hewserê xwe wê winda bikê wê demê wê kûrê xwe yê mazin bi navê selahadinê yekem wê dênê ser taxt û wê di wê temenê de wê ew wê bi wê re wê êdî wê re wê walêt û ankû herêmê wê bi dest rêvebirinê wê bikê. Çendî ku wê kûrê wê hinek tişt wê di wê demê de wê fêrbûbê lê ew hê cûwan bû pêwîstîya pêşengîya mazinekê xwe jî wê weke ku wê bidîta. Wê jî wê deyfê xatûnê wê hîs dikir. Ber vê yekê wê di wê rewşê de wê ew wê, hin bi hin wê derkeve li pêş. Heta demek dirêj wê, ew weke li piştperdeyê wê ew wê, rênîşanê wê bikê. Di wê temenê de wê ti kesek wê weke ku wê nizanibê. Di wê rewşê de wê, ew wê bi wê re wê, xwe bide dîyarkirin.

Kêm hinek kesên bizane ew dizanîn ku ew di wê rewşê de wê weke kesek ku ew di awayekê de wê ji kûrê re xwe wê hem weke dayik bê û hem jî wê weke dayik bê. Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê bibêjê ku wê deyfê xatûnê wê weke jinek bi zane û xwedî qarakterekê mazin û xort bûya.

Ew dema ku wê li wê rûyê wê berfireh û bi xatên stûr ku wê binerîyan jî wê ew ji wê biheta fahmkirin. Dem wê hinekî din wê têve wê herê û wê, pêwîstîya derketina li seferê a kûrê wê were. Di wê demê de wê, ew wê, li dora hama wê, di awayekê de wê, bi komên mogul û selçûqîyan re wê rast wê were wê ew wê, di awayekê de wê weke ku wê were ser ziman wê jîyane xwe wê ji dest bide. Wê di wê temenê de wê ew wê weke rewşek ku wê li herêmê wê pîrr zêde wê, xirab bê. Hê ku windahiya bavê wan zindî bû û ew bi ser ve demek dirêj nebûbû ew rewş wê di wê temenê de wê weke rewşek din ku wê hem di serê mirovan de wê mitalayan wê çêbikê û hem jî wê di awayekê din de wê, mereqê wê bide çêkirin.

Ti kesekê ew rewş wê weke ku wê bi hesanî ne dî dît û weke ku ew wê hinek alikarî wê ji hundûr wê bistênin û wê di wê temenê de wê bixwezin ku ew li ser wê re derbeyê li malbartê bixin ku ew wê ji ser taxt bikin wê, li wê bihizirîyan. Ji xwe yên ku ew li wê bihizirîyan jî wê hebin. Pirsên bi wê rengê ku wê di mejîyan de wê biafirîyan wê kêm kesan wê bihanîyan ser ziman. Hinekan jî wê ji tîrsa can wê ew nehanîban ser ziman.

Lê piştî wê re wê, di awayekê de wê, rewşak taxt wê bikeve ber lê hizirkirinê de. Di wê rewşê de wê, dema ku wê rewş bi wê rengê wê wre bihîstin wê êdî wê, deyfê xatûn wê pîr zêde wê bi wê re wê biêşihê lê wê êşa xwe wê bi re wê bigirê û wê kûrê xwe yê dûyem ku wê weke bi navê selahadinê duyem wê bi navbikê wê derxê li ser taxt. Ew hê li dora 17 saliya xwe bû. Hê di xwand. Dayika wan ew didana xwandin li cem zaneyên mazin ên bi nav û deng. Lê wê di wê rewşê de wê dema ku wê li rewşa ciwanekê derketina li ser taxt wê were ser ziman wê di wê rewşê de wê ji gelek aliyan ve wê weke ku wê taxt wê vala bimênê wê li wê were lê hizirkirin û wê gelek kes wê li wê bihizirin. Di wê rewşê de wê weke valahiyekê wê di rewşa rêveberîyê û desthilatê de wê biafirê wê rewşek wê biafirê. Ew jî wê di wê temenê de wê bi wê re wê xwe di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare wê ev rewş wê, din nava mijarê de wê, di wê temenê de wê êdî wê çawa wê were bi rêvebirin û wê çawa wê pêşveçûnên nû wê werina pêşwazîkirin wê êdî wê bi mitale wê li wê were lê hizirkirin.

Lê ev rewş jî wê zêde ne domê. Wê weke ku wê di nava civatên herêmên kurdistanê de wê were ser ziman di derbarê mijarê de wê ew kûrê wê jî wê piştî wê ne bi gelek re ku wê bikeve serê seferekê ku wê bi ber Saruhan, Kişlohan ve Berdihan û Xuwarizma ve wê herê de wê di rê de wê rastî hêrîşê wê werin û wê berî ku ew bigihijina wir wê di rê de wê jîyane xwe wê ji dest wê bide. Lê di wê rewşê de wê, êdî wê çî wê bibê wê di awayekê de wê weke ku wê newê zanîn. Wê ne dîyarî wê di nava rewşa taxt û desthilatê de wê di wê rewşê de wê xwe bide dîyarkirin û wê, di wê rewşê de wê, newê zanîn ku wê çî wê were kirin.

Piştî wê rewşê wê, Suhabuttinê eyûbî bi xwezayî ew di qasre xwe ya li helebê de wê, li bendê bê ku ew were serî lêdan ku ew were hanîn li ser taxt. Di wê demê de wê, ev rewş wê di wê temenê de wê weke ku wê were kirin wê biheta dîtin. Heta ku wê gelek kesan wê ew wê jî wê di reng û awayekê de wê werênina ser ziman û wê weke ku wê pêşniyar jî bikin. Lê gelek kesan wê di wê temenê de wê, bixwezî ku ew ji qasra mazin eyûbîyan ku wê çî bertek wê were dayin wê bixwezê ku ew li bendê wê bin. Lê ew rewş hem wê weke rewşek malbatî wê biheta dîtin û hem jî wê weke rewşek civakî, herêmî, welatî û ewlehiyê jî wê biheta dîtin.

Di wê rewşê de wê, tenê wê Deyfê xatûnê wê bi kûrê xwe yê hefsali re wê li holê wê bimênê û wê weke ku wê ti kesek wê nemênê ku ew li ser

taxt were rûnandin. Ew di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di wê demê de ê hê ku wê şîna kûrê wê, zindî bê wê di temenê de wê ev nîqaşên li ser taxt wê, werina ser ziman wê, di awayekê de wê, êdî wê rastarast wê mijar weke mijarek hesiyetê wê ji aliyê deyfê xatûnê ve wê were dîtin.

Di wê demê de wê, di hinek rewşan de wê suhabutinê eyûbî jî wê bikeve dewrê de. Piştî wê rewşa windahiya kûrê deyfê xatûnê ê piçûk û ankû sahê wan wê, agahiyê ji sefera mazin a di rê de ku ew hê ne gihiştî deverên ku wê were re jî wê, bişênê ku ew bi şûn ve vegeirihin. Wî hizir û hasab dikir ku ew bi şûn ve vegeirihin û ew jî hêzên xwe tevî wan biikê û ew derkeve ser serê wan wan û weke kesekê bi xwezayî derketî ser taxt derkeve li pêş.

Dema ku wê Deyfê xatûnê wê agahi wê ji wê herê ku wê wî agahi ji seferê re şandîya ku ew vegeirihin ew ji wê pîrr aciz dibê. Di esaaê xwe de wê kesên li dora wê jî wê zêde gotin bi lêv nedikirin li hemberê wê rewûşê. Ber ku ew hê windahiya şahê wan zindîbû û wê çî bûba ew pêşî divîyaba ku ew hatiba dîyarkirin.

Lê di wê rewşê de wê deyfê xatûnê wê biryarek wusa bide ku wê ti kesekê ew hizir û tefkir nekirî. W herkesekê wê di cihê xwe de wê bide hiştin û matmayî hiştin. Ew di cih de wê bi gelek kesê mîr û asilzadeyên ku ew li dora xwe dide hev wê di cih de wê berî ku wê xabare suhabutinê eyûbî bigihê wan ew xwe digihênê seferê û ew dixwezê sefer weke ku ew çawa û bi çî armancê ketiya rê ew di rêya xwe de ew bidomê. Lê ew di dema ku ew dikeve rê de wê ji dû deveran de wê di cih de wê peyaman wê bi hinek sûwarên xwe yên bi ewle re wê bişênê. Yek ji wan deveran wê qasra mîrê bota bê. Ya din jî wê li mayafarqînê wê qasra merwanîyan bê ku wê heta wê demê jî wê di awayekê wê bi nav û dengîya xwe ku ew hê li ser lingan û bi awayekê xort wê di rêveberîya herêmê de wê xwedî gotin bê.

Di wê demê de wê ji xwe wê dema ku kesekê ku ew kevneşopîya civakê a di derbaerê jinê de ew li herêma kurdistanê bizanibê wê di cih de wê tê derxê ku wê ne qasra mîrê bota û ne jî yê wê ya merwanîyan wê li hemberî wê rewşê wê bêdeng wê bimênê. Wê di cih de wê ji wan re wê weke rûmet û şerefekê bê ku ew di cih de ew bersivê weke ku ew jina bi hêz û qûdret dixwezê bidinê de.

Deyfê xatûnê wê xabare ku wê ji wan re şandibê wê di wê de hanîbû ser ziman ku ew di rê de na bi ber Saruhan, Kişlohan ve Berdihan û Xuwarizma diçin. Ew ji wan alikariyê dixwezê û ew jî çawa ku ew

agahiyên wan digihijina cihê xwe wê di cih de wê di wê demê de wê ji herêma botanî û ya mayafarqînê wê du hêzên din ê mazin wê bi ber wê ve wê bi awayekê seferberî wê weke ku wê bikevina rê de.

Piştî ku wê deyfê xatûnê wê, bigihijê serê seferê wê di wê demê de wê ew wê serê seferê wê hilde li destê xwe û wê bi dest rêvebirina wê bikê. Ev rewş wê dema ku wê herê gûhê suhabuttinê eyûbî wê di wê demê de wê ew wê weke ku wê aciz bikê û wê weke ku avek kelî bi serê wî de berdê xwarê wê li wê were.

Di wê demê de wê, Deyfê xatûnê wê hêzên ku ew dişênê ku ew gihişt wan wê di cih de wê di serê xwe de wê bidest plangeriyek ku ew bi wê biserkeve wê bikê. Di wê demê de wê dema ku wê ew çû ku wê herkesek wê li bendî wê bê ku wê, di wê demê de wê ew hêz wê bigihijê Saruhan, Kişlohan ve Berdihan û Xuwarizma. Lê wê dizanî ku sefera wan a bi ber wan ve wê, were bihistin û wê di rê de wê gelek xaft û rewşên weke dorpêçkirinan wê çêbikin. Ber vê yekê wê nexwest ku ew hêzên xwe bişênê nava xafkek ku ew li wê û hêzên wê bikeviyê. Wê dixwest ku ew tolek wusa hilde ku ew di dîrokê de ti kesekê ew wusa weke wê nekirî û ew di dîrokê de hetaheta ku ew were zanîn bê.

Dem bi ser ve çû û ew di wê demê de wê di awayekê de wê di serî de wê deyfê xatûnê berî ku ew bigihijê wê deverê wê di wê temenê de wê şeş komên mazin ên bi leşkerî wê çêbikê wê di wê temenê de wê bi wê rengê planaekê wê çêbikê. Wê hizirkir ku wê di wê temenê de wê, koma pêşî wê di awayekê de wê weke koma tenê ku ew li ser tîrûkavana avaya wê pêşî wê herê û wê di wê temenê de wê weke bi dîzî wê xwe bikê herêman. Wê ew wê di wê temenê de wê bikê ku ew çawa wê çi bê wê di wê çerçoveyê de wê, bikê. Koma duyem wê bi aliyê botanê ve wê bi ber deverên ku wan dîyarkirina wê bi hêza ku ew ji botanê dihê a artişî a mazin re wê bigihijê hev û wê bi ber wir ve wê herê. Wê di wê temenê de wê koma sêyem jî wê ji aliyê mayafarqînê ve wê herê û wê di wê demê de wê hêza ku ew ji wir ketiya rê wê bi wan re wê bigihê hev û wê bi wan re wê bi wê ve wê herin. Sê komên din jî wê di bin fermana wê de wê bimênin ew jî wê sê dever û kelehên din ku wan tefkir nekir û dibê ku wan hêzên talanger ku hizir fikir ku ew hêrîş wan herêman bikin wê bi ber wan ve wê herin. Ew dever jî wê deverên cihber, **şîraz** û herimê bê.

Ev herêm wê di wê temenê de wê plana ku wê deyfê xatûn wê çêbikê wê di awayekê de wê plana weke xafkê a pêşwazîyê ku hêzên mogolîyan weke ku ew li pêşîya wan çêkiriya wê di nava xwe de wê bihêlin û wê

wan di nava xwe de wê weke ku wê bikina rewşek dorpêçê de. Wusa jî dibê.

Di wê rewşê de wê, di wê rewşê de wê, deyfê xatûnê wê rewşa ku wê çêkiriya wê bi wê re wê bo ku ew wê xortbikê wê ji aliyekê din ve jî wê bixwezê ku ew wê xort bikê. Wê ji nava xalkê herêmê jî wê agahiyê wê bişênê ku ew jî ew rabina serpîyan û di bi hevdu re ew hemû herêmên xwe ji wan komên talanger paqij bikin.

Gel wê li gotinên wê bihisênin. Di wê demê de wê di awayekê de wê, di cih de wê her devera ku wê bigihijênê de wê bi hezaran kesên bi xwe bawer û di şeran de bi hûner ên zirek û xort wê tevli wê û hezên wê bibin. Di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, heta ku wê Deyfê xatûnê wê weke ku wê di serê xwe wê plankiriya ku ew heta ku ew digihijê kelehên herim, sirax cihberê wê, di rê de wê, ji ya ku ew bi rêketina wê bi gelek qatan wê zêdetir bibin.

De ne, di nava civakê de wê ew kevneşopî wê hebê ku wê dema ku jinekê ji wan re xaber şand ku ew di xabere xwe de ew ji wan re bibêjê 'herina mirinê' jî wê ji wê ti kesek wê bi şûn ve wê gavê neavêjê. Di wê rêyê de çûna mirinê wê weke rêya rûmetê bê. Lê ji wê rêyê xwe dana alikî û li wê gotina wê ne hisandinê û piştguhkirinê wê ne tenê wê weke bêrûmetîyekê wê were dîtin wê weke rewşek piîûk xistinekê jî wê were dîtin wê ew wê bê temenê xilasbûna mirov ji aliyê keseyet û rûmetê ve di nava civakê de. Ber ku ew ji wan re wê weke ku wê bibê nav, ku ew bi aliyê baş ve jî çûyin bê û bi aliyê nebaş ve çûyin bê. Ber vê yekê wê, ti kesekê wê di wê temenê de wê nexwezê ku ew navekê wan ê nebaş hebûba.

Platina ku wê deyfê xatûnê wê çêbikê wê di wê temenê de wê di demek kin de wê li goştîya herêmê wê deng wê vedê. Di wê temenê de wê li herêmê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê ye din wê mîrgeh û mîrên herêmên ku ew digihijina herêmên wan wê ew wê bi tenê wê nehêlin û wê ew bixwe wê li dora wê bina 'perwana.' Di wê temenê de wê ji ti qûsûrê wê nedina nîşandin û wê nehêlin ku wê ti kêmesî wê di awayekê de wê li wê herêma wan wê bibê, ber ku ew wê bo wan wê weke nav bê. Di wê rewşê de wê, di dewama wê de wê, deyfê xatûnê wê di wê temenê de wê heta ku wê bigihijê deverên ku ew herêndê de wê heft duwelan wê weke ku wê bi xwe wê agahdar wê bikin û wê di wê rewşê de wê, her çer beş û aliyên kurdistanê wê bi wê re û wê bi gotina wê re wê weke ku wê rabina ser pîyan. Di wê temenê de wê ev jî

wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê.

Di awayekê din de jî wê mijare deyfê xatûnê wê di wê temenê de wê weke mijarek herêmî û welatî wê êdî wê di wê temenê de wê xwe bide dîyarkirin. Weke jineka kurd deyfê xatûnê wê di awayekê de wê, ji aliyê ti mîr û mîrgehên kurdistanî ve wê ne bi rûmet ba ku ew gotin û bangên wê bê bersiv bihiştan. Yan jî ew dema ku ew di axa wan mîrgihan ve çû ew bi tenê biheta hiştin.

Di wê temenê de wê piştî ku wê, deyfê xatûnê ew ghiştin her sê kelehên ku ew çû wan ên herim, şîraz û cihbarê wê di wê temenê de wê cih de wê, di awayekê de wê ji wê re wê di cih de wê weke ku wê hasab kiribê wê bê ragihandin ku wê hêzên talanger wê amadekerîya hêrîşên li wan deveran wê bikiran.

Di wê temenê de wê, dema ku ew bi ber wan ve dihên di wê demê de wê, êdî wê, deyfê xatûnê wê destûrê bide hêzên xwe ku ew bikevina dewrê de. Ew pêşî nahêlê ku ew bi carekê bikevina herîşê de. Wê dema ku ew dihên bi ber wan hersê deverên ku ew bi hêzên xwe di wan de û di parastina wan de bi cihbûna êdî wê di wê temenê de wê, piştî wê li herêmên ku wan ew talankirina wê di wê de wê bikevina dewrê û wê di wê dema tevgerê de wê û ku ew ghiştina nêzî deverên ku wê hêrîşî wan bikin de wê di wê demê de wê, êdî wê hêrîşî Saruhan, Kişlohan ve Berdihan û Xuwarizma wê bikin wê wan deveran jî wê di wê esnayê de wê ji wan wê paqij bikin. Wê demê de wê dema ku wê ew bibê û wê di esnaya bûyinê de wê hinek hêzên bûweyhî jî wê bikevina nava tevgerê û wê werina alikariya wan. Di wê rewşê de wê, herêm wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dema ku wê hêzên mogul û selçûqîyan wê bikevina hêrîşê wê dema ku ew xabar ji wan re dihê ku ew rastî hêrîşê hatina û ew bi hemû hêzê xwe re di nava xafekekê de na wê êdî wê di dewama wê de wê bi wê re wê, fahmbikin ku ew bi tememî çûna. Wê di wê rewşê de wê, bikevina nava dilwaswasîyê de ku ew hêrîşbikin û ankû nekin. Lê di wê rewşê de wê rewş û deverên ku wê hêzên deyfê xatûnê ji wan re wê derfetê wê bidina hiştin ku ew wê bikevinê de wê di wê wan deveran de jî wê, bergirên xwe wê bigrin. Wê di wê temenê de wê bi temenî wê hemûyan wê bikê nava xafkê û wê heyfa herdû kûr û hewserê xwe wê bi awayekê ku wê hetaheta wê dînya hebê wê ji wê were axiftin wê hilde.

Di dewama wê de wê weke ku wê di nava civatên kurdistanîyan de wê were gotin wê hêzên suhahuttinê eyûbî jî wê di destpêkê de wê bêdeng

bimênin û wê, ev bêdengî wê di nava wan de wê nearamî û nexweşiyê wê çêbikê. Lê ew jî wê piştî ku ew seferê wê dibînê ku ew êdî ketiya nava şer û wê weke serkeftin bi tememî misogerkiriya wê ew jî wê ji pişt ve wê were û wê weke ku ew bixwezê xwe li qadê bide nîşandin wê bixwezê ku ew tevli rewşa serkevtinê bibê. Di wê rewşê de wê ew jî wê di wê rengê de wê êdî wê weke hêzekê wê piştî wê yên ku ew li şûn mana wê ew jî wê wan paqij bikê.

Di wê rewşê de wê, piştî wê rewşê wê dema ku wê melik û şahê qasra navendî a mayafarqinê ku ew hêzek mazin wê li şûn deyfê xatûnê wê bişûnê ew bi wê re wê bi sînor nemênê wê ew jî wê pişt re wê, bi wê re wê, di cenga herimê de wê bi wê re wê were cem hev û wê bigihêjê li hev. Di wê rewşê de wê êdî wê rewş wê weke ku wê rewşek ku wê di wê temenê de wê êdî wê baştir wê were fahmkirin.

Lê di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê rewşa komên talanger ku wan wilqasî ziyaneke mazin dana walêt wan jî di aslê xwe de weke ku ew bi rêyekê wê yê nû re wê piştî wê rû bi rû wê werin. Di wê demê de wê, li wir wê mîrê bota ê demê jî wê xwe bigihênê wir û pişt re wê suhabuttinê eyûbî jî wê li wan wê weke ku wê bigihijê wê were wir û wê di wê rewşê de wê, cih bigirê. Di aslê xwe de wê suhabutinê eyûbî wê weke ku ew di ya xwe de wê serkeve wê di awayekê de wê were dîtin. Ew di nava wê serketina deyfê xatûnê de jî wê weke kes, mîr û fermanarekê ku ew bi navê wê serkevtinekê re jî were hildan li dest jî wê navê wî jî wê êdî wê were bihîstin. Ev jî wê zêdetirî wê ji wî re wê bê temenekê mazinbûnê. Lê herkesekê wê dizanî ku ew ku wê deyfê xatûnê wê pêşengê wê serkevtina mazin a dîrokê bê. Wê ew plangerîya wê tevî hemû êşên di dilê xwe de wê bikê. Hê ku wê şîna herdû kûrên wê zêde dem bi ser ve neçûbê ew wê di wê temenê de wê derkeve li pêş. Wê bi carekê wê derkeve li pêş. Deyfê xatûnê wê ew dabûbû nîşandin û dîyarkirin ku ew çawa weke serekekê ku wê dikarî di cih de wê biryaran dervî hêstên xwe wê bide girtin ba. Wê ev wê di awayekê de wê dabûbû nîşandin. Bi wê re wê, ew dabû berçavê hemû kesên li dora xwe.

Piştî serkevtinê ku wê li hev bicivin wê, hingê wê melik û şahê mayafarqinê ku ew li hemberî mîrê bota li rex wê rûniştîya wê pêşî wê hinekê wê bihizirê û wê bi carekê wê dengê xwe wê derxê û wê bîne ser ziman ku 'hey alleh, ti dibê salehadinê eyûbîyê me li me hat û bi me ve hat.' Deyfê xatûnê wê hingê wê bersiva şah wê bide û wê bi gotina 'ez

newîya wî zatê mazin im. Ez keça wî ma. Rast a, ew bi we ve hat, lê ew î ro ez im. ...´

Wê dema ku wê ew gotin got wê herkesekê li dorê wê di demekê de wê bi çavên req ku wan biriya ser deyfê xatûnê wê li wê binerin û wê bêdeng bin. Lê yê ku ew wê bêdengîyê wê piştî demek dirêj wê xirabikê wê dîsa wê şahê qasra mayafarqînê bê. Wî di dewama wê de wê piştî hinekî hizirkirinê wê gotina xwe bi rengê weke ´em dizanin selahadin çendî mazin a, mirovekê dilnizm, pak û hêja û bi zane ya. Tu ji wê malbatê yî. Tu ji malbate me yî. Tu bi ser serê me ji wir heta vir.´

Ev gotina şahê mayafarqînê wê bale herkesekê wê di xwe de wê hinek wateyên din wê bi hawanda. Wê di wê rengê de wê dema ku wî di dawîya gotina xwe de wî got ku ´ji wir heta vir ser serê me yî´ wê ji wê gotinê wê ya ku wê were fahmkirin wê ji şam û helebê heta wê dera ku ew hatiyê û dervî wê weke serok ew ku ew hatî pejirendin wê were şîrovekirin.

Di wê rengê de wê Deyfê xatûn wê derkeve li pêş. Ew êdî wê weke jinek serek û şah wê di wê temenê de wê li koşeya ku wê her kesekê wê çavên wan wê li ser wê bê wê rûniştî bê û li aliyekê wê mîrê bota û li aliyê din şahê mayafarqînê wê hebê. Li rex mîrê bota ku wê hinekê ji wî wirdetir lê ku ew wê ji wî ne dûr bê wê Suhabutinê eyûbî wê hebê. Ew jî wê di wê demê de wê li dîwana wan wê amede bê. Ew wê weke dîmana serkevtan bê. Wê weke dîwana kesên ku wan dijminê xwe têkbirî bê.

Di wê dîwanê de wê, heybetek mazin wê hebûba. Wê herkesek wê ku wê karîba xwe bigihanda li wan ku ew wan bibînê wê bi navên xwe yên mazinkirî wê li wan wê nerîba û wê wan bi parzinanda.

Deyfê xatûn wê weke jinek serek û pêşeng wê hemû welat wê rakiribû serpîyan. De ne di nava civakê de wê hertimî wê biheta gotin ku wê ´gotina jine wê karibê welêt rakê ser pîyan´ û ew di wê demê de pêkhatibû. Rewşek nû a dîrokî bû.

Wê, di wê demê de wê demek nû wê bûba. Kesên ku ew rewş şîrove dikirin wê weke ku wê di şîroveyên xwe de wê bihanîyan ser ziman ku wê demekê nû wê bi salehadinê eyûbî û sefera wî ya li urşelimê wê bibê û piştî wê demek nû wê bi wê rengê wê bi deyfê xatûnê re wê bibê. Deyfê xatûnê wê di wê rengê de wê, ne weke jinekê lê weke serokekê û şahekê wê derkeve li pêş.

Suhabutinê eyûbî jî wê awirên wî hertimî wê li ser Deyfê xatûnê bê û ew jî awirên Deyfê xatûnê wê nerawê. Wê bi renekê dinerî weke dema ku wê mirovek wê awirên xwe bibê ser kesekê û wê di wê nerîna xwe de

wê bixwezê kêmesiyek wê zantbikê wê di wê rengê de wî weke ku wî dinerîya. Di wê demê de wê, di awirên Suhabutinê eyûbî de wê gelek wate û şîrove wê bi derfet ba ku mirov wê karibî wê ji wê derhênê û wan bihanîya ser ziman ba.

Di wê rewşê de wê rewşa Deyfê Xatûnê wê bi awayekê xwezayî wê weke ku wê li diwane wê mîrê bota, şahê mayafarqînê wê rûniştê bê û hemû wê weke ku ew li ber destê wê sekinî û amede bûn wê di pozisyonê de wê li hemberî wê sekinî ban.

Wê ji wê demê û pê de wê çî bûba êdî wê hin bi hin wê rewşê wê bi xwe re wê di herikina xwe de wê bide dîyarkirin. Lê Deyfê xatûn weke serokek giştî di awayekê xwezayî de derketibû li pêş û bi li diwana wê rûniştin û herêkirina mazinahiya wê re ew weke serek û şah êdî ew hatibû herêkirin. Lê Deyfê xatûnê wê demê de jî ew çendî ku weke seroka serkevtî bû û li pêşîya hemû dîwanê jî bû lê weke ku ew di xwe de ew xamgin bû. Ew herdû zaroyên wê yên ku wê windakiribûn û hewserê wê di aslê wê de bûn. Di wê demê de wê bédengîya wê yê ku wê farqbikê wê şahî mayafarqînê bê. Di aslê xwe de wê hemû hema bêha wê farq bikin lê wan di xwe re nedîtibû ku ew gotinê ji wê re bibêjin û deng derxin û wê bédengîya wê ya ku wê bala wan kişandibû wê xirabikin.

Di wê demê de wê, şahê mayafarqînê wê li wê binerê û wê weke ku wê karbikê ku ew deng derxê û biaxifê. Lê wê dema ku ew kardikê ku ew biaxifê wê di wê kêlikê de wê weke hinek rewş û deng ên ku wê heya wê bikişênina li ser xwe. Ji xwe di wê demê de wê hemû hey wê li ser wî bin. Ew jî di şopa aliyê kûrê merwan de wê heta wê demê wê çawa wê bi gelek pêşveçûnên ku wê bibin re wê di kêliyê de wê di ber hişê xwe de wê derbas bikê. Lê di wê demê de ew, di temenekê zêde kal de dihat dîtîn. Lê hê weke ciwanekê li ser xwe bû.

Di demên merwanî ên destpêkê de wê ji dema badê kûrê dostik û heta biraziyî wê aliyê merwanî û demên piştê wî hemû dizanin û di wê demê de wê, çî hatina serê wan wî hemû dizanin. Lê rewşek weke ya wê ew care pêşî hatibû serê wan. Di wê temenê de wê, ew wî weke ku ew di serê xwe de dihizirê wê, tefkir bikê ku wê hê hinek tiştên din wê hebin ku ew ji wî re û dîwan û civate li dorê re ji aliyê Deyfê xatûnê ve ku ew bènê ser ziman wê hebin. Ya ku wê di aslê xwe de wê, bikê ku ew wê bédengîyê wê xirabikê û wê gotinekê ew ji wê re bibêjê û gotinekê ji wê dengbikê ku ew karibê ji wê gotina ku ew ji devê wê derket ew ji wê fahmbikê ku ew jina biqûdret çî di hizirê di serê xwe de.

Dem hinekî din di wê demê de derbas bû. Sahê mayafarqînê wê di wê demê de wê, piştî wê demê wê hinekî din wê awirên xwe li ser dora xwe wê bigerinê. Piştî ku ew demek derbas bû û pê de wê di wê temenê de wê, cardin wê aqilê wî hêdi û hêdî wê berê rûyî wî bi çavên wî werênê ser Deyfê xatûnê. Deyfê xatûn di hazna xwe de sekinî bû. Car bi car gotinên ku ew ji devê derdiketin weke ku ew bi zorekê ji nava lêvên derdiketin û xwe di berdan. Lê Deyfê xatûn wê weke jinek bi qûdret û bihêz ba. Wê xwediyê keseyetek bi zane û zêde bi xwe bawer ba. Wê di wê demê de wê, ti carî û di ti rewşê de wê heta ku wê pêşîya gotina xwe nedîtiba wê gotin ji devê xwe dernexistin. Ew aliyê wê ji aliyê herkesekê ku wê nas dikirin re wê dizanin. Di nava civakên kurdistanîyan de jî wê ev wê weke navê wê zanîn wê biheta hanîn ser ziman.

Ev xosletên wê heta ba şahî mayafarqînê jî çûbûn. Ne ji xwe ew ji malbatekê bûn. Wê dema ku Deyfê xatûn û mêrê xwe bi hev re zewicîbûn ew jî li wir di qasra bavê wan de amede bûn.

Ew berî hingê wê bi karekê din û sedemek din wê hingê wê li wir li serdanê ban. Lê di wê demê de ew jî bûbû minasebet ku ew wê ji wê re şahidiyê bikin.

Di wê temenê de wê, ew jî wê di wê demê de wê were bîra wî. Lê piştî wê şahî maya farqînê wê zêde xwe negirê û wê di demek piştî de wê awirên xwe wê bê ser Deyfê xatûnê û wê dema ku wê awirên xwe wê bîrê ser wê, weke ku wê, ew di wê kêlikê de di serê xwe bi bîryar bê ku ew gotinê ji wê re bi lêvbikê û ew bi wê re biaxifê. Ew kir jî. Piştî ku wî li wê nerî di wê demê de awirên deyfê xatûnê jî hatina ser yên şah û ew çav bi çav hatin. Di wê demê de wê, şah wê weke ku ew lê zor were ew gotina xwe ji devê xwe derxê. Ber ku ew bi wê re çav bi çav hatibû û êdî ew nekkiriba wê weke ku wê ayib jî bûba. Ber wê yekê ew di wê demê de wê weke ku ew kêliyê ne zêde dirêj di xwe de hizirî û piştî gotina ku ew ji devê wî derket ew bû ku "ka ma şaha me çî dihizirê bila ew jî ji me re bibêjê." Wê dema ku wê gotina xwe got wê di gotina wî de wê peyvek wê pirr zêde wê bale herkesekê wê bikişênê û wê di wê kêlikê de wê heya piçûk û mazin wê herkesekê wê bi carekê wê bîrê ser şah û Deyfê xatûnê ku ew berî wî bi awirên wî re li ser wê bûn.

Di wê demê de wê, Deyfê xatûn wê demê ku ew wusa ji wî bihist wê, weke ku ew êdî mecbûr bimênê ew tiştêkê weke ku ew dilê wê weke ku ew diêşend ew bi lêvbikê. Wê demê wê jî xwe negirt û hanî ser ziman. "şahê min, hê min newîye şîna wî derbas nekiriya. Ez piştî wî hê ne çûma ser cihê goça wî ya dawîyê bûya jî." Ev gotinên Derfê xatûnê wî dizanî û

fahmdikir ku ew dihatina çî wateyê. Ber vê yekê wî di cih de ew cihê xwe de ma sekinî. Lê weke ku ew mecbûr bû ku ew gotinekê weke bersiva gotina Deyfê xatûnê bibêjê. Di wê demê de ew gotina ku ew ji devê wî derket wê di wê rengê de bê. "ew pekrawanê me ya. Ji male me ya. Dewlet xwûdê li serî wê ku em nûha li vir bi serkevînekê di rûnihin. Ew bi navê û rûmeta wî ya. Em hemû wî şîna wî bi dilê xwe hîs dikin û wê jîn dikin" Wê dema ku wî wusa got herkes bêdeng bû û bi hizir bû. Haznek bi giştî ket û li wan serwer bû. Di wê demê de wê weke ku Deyfê xatûn weke dayikekê xwe negirt û hindik mabû ku ew rondik ji çavên wê yên mazin û reş û ku dinerîn hemû hey dikişandina ser xwe were xwere. Lê wê xwe girt û di wê demê de ne hişt ku ew dilopa hêstirê ji çavê wê were xwarê. Wê xwest ku ew dilop li hundûrê wê were xwerê lê ne li ser hinarikên rûyê wê di nava herkesekê li dora wê de. Wê bi zorekê xwe girt. Lê xwe girt û karî ku ew xwe bigirê. Bo dayikekê ew çendî zor bû ku ew xwe di rewşek wusa bigirê û wê hêstirê li hundûrê xwe bide herikandin. Weke ku ew dûnya bi ser wê de were xwere. Weke ku ew di nava êşekê de bimênê û weke ku ew di nava rewşek pîrr zêde giran de bimênê bû.

Ew hêstir ku ew ji navên wê hatiba derve diba ku wê rehetir bikira. Diba ku wê xwe bi wê re weke ku valakiriba. Lê wê ew nekir. Wê xwe rehet nekiribû. Wê êşa xwe di xwe de pîrr mazin dijiya. Êşa ewladê xwe dijiya. Êşa malxwe xwe dijiya. Wê êşa jîyane xwe dijiya. Wê ti tişt piştî wê ji wê re zaroyê wê ne hanîba. Dibê ku wê êşa wê kêr nekiriba.

Êdî ew wê bi wê êşê wê jîyane xwe bijîya. Wê bi wê re wê di rewşekê de wê xwe di jîyane xwe de wê bijîya. Wê hertimî ew êş weke barakê li ser mil û piştê wê ba. Ku ew şah jî ba wê ew wê êşê di dilê xwe de bijîya.

Dem hinekê din bi wê re çû wê demê wê yê ku wê piştî wan wê mafê gotinê wê bigirê û wê di wê demê de wê, biaxifê wê mîrê bota bê û wî xemgînîya bo ewladê Deyfê xatûnê hanîbû ser ziman.

Di wê rewşê de wê, mîrê bota wê gelek gotinan wê li ser rewşê wê bibêjê. Wê di dawîya dawî de wê gotinê wê werênê ser bi hevdu re bûna wan û bi wê re serketina wan. Di wê demê de wî piştî ku wî gotinên xwe bi dawî kirin ew ma bêdeng. Wê demê hemû hey çûna ser şah û Deyfê xatûnê. Herdû jî li pêşîya wan bêdeng bûn. Lê Deyfê xatûnê di wê rewşê de ku ew gotinek di aqilê wê de hebûba ku ew bibêjê jî lê wê ji hûmeta xwe li şah meyizend û weke ku ew li bendî wî bimênê ku ew gotinê bibêjê. Di wê temenê de ew di wê rengê şah jî wê piştî ku wî ew ji awirên Deyfê xatûn fahmkir û pê de êdî wî weke ku wî li ser xwe mecbûrî dît ku

ew gotinek jî bê ku ew bi lêvbikê û ew bibêjê. Wî jî wusa kir. Wî çend gotin gotin û piştre ma sekinî. Lê di wê demê de wê yekê ku wê zêde bi heybet û matmayî wê weke ku ew awirên xwe dabûbûn ser şah û Deyfê xatûnê û dimeyizend wê Suhabuttinê eyûbî bê. Ew gotineka wusa ti carî wî weke ku wî hêvî ne dikir wê ji devê şahê mazin bihîstî bû û wî ti carî di xwe re ne dît ku ew gotinê beremberê wê û li hemberî wê bibêjê.

Di wê rewşê de lê ew tenê bi awirna zaxwadar tenê li wan dinerî. Di wê temenê de wê, bi awirên xwe wî weke ku wî gelek tişt dabûn dîyarkirin û gotibin, bêî ku ew di farqê de bê. Di wê demê de wê dem bi dem wê, Deyfê xatûnê wê awirên xwe li ser hewirdora xwe wê bigerênê û wê bixwezê ku ew fahmbikê ku ew li wê dinerin û ankû ew çî dikin. Di wê demê de wê, demek bûhûrî û di wê demê de wê piştre wê, êdî wê rewş weke xwe wê bidomê.

Lê kes nizanê ku şahî mazin bi zanebûnî ew ew peyv di nava gotina xwe bi lêvkiribû û ankû ne bi zanebûnî wî ew peyv di gotina xwe de hanîbû ser ziman. Lê ew peyv wê peyvek wusa bû ku wê têrê kiribû ku wê heya herkesekê kişandibû ser xwe û hem jî weke ku wê bi xwezayî deyfê xatûnê weke şaha welêt a mazin denezendibû.

Ev rewş wê weke rewşek nû bû. Di wê demê de wê Deyfê xatûnê wê di wê temenê de wê êdî wê weke şahekê bi xwezayî wê derkeve li pêş. Ti kesekê jî di xwe re ne dît ku ew gotinê li hemberê wê bibêjin. Di wê demê de wê, rewşa welat ku wê demek dirêj wê bi dagirkirinên mogolan û selçûqîyan ve wê mijul bibê wê, ji aliyekê din ve jî wê hêzên xaçîyan wê di wê demê de wê, dîsa wê weke ku wê weke firsend wê bibînin wê xwe li hev bidina hev û wê bixwezin ku ew seferek dîn li herêmê bikin. Di dema Selahadin de wê, di pêşîya keyê ingilis Richardê dilşêr de ku wê bibê wê, piştî wê ku wê dem wê were dema Deyfê Xatûnê wê vê carê wê di awayekê de wê li dora 1244'an de wê, keyê fransa Luisê nehemin wê di awayekê de wê biryara tevli seferên xaçîyan wê bibê. Hinek dordor wê dema ku wê rewşa biryara Luisê nehemin şîrove dikin wê bîna ser ziman wê bi gotina ku ew bi nexweşîyek giran ketiya û ew dua dikê û ji xwûdayê xwe dixwezê ku ew baş bibê bo ku ew deynê xwe bide xwûdayê xwe wê tevli seferên xaçîyan wê bibê. Lê wê dema ku mirov wê, rewşê şîrovebikê wê rewşa hêrîşên mogolîyan ku wê herkesek wê li wê bihizirê ku wê hêzên herêmê bi hêrîşên talanê lawazkirina û ew seferekê bikin wê bi serkevin wê weke sedema wê weke ku wê were dîtin.

Di wê demê de wê di wê rewşê de wê li gelek deverên din jî wê, ev rewş wê were dîtin. Di nava şerçûqîyan de jî wê komna wan wê xwe bi sipêrêna eyûbîyan ku ew xwe bi parêzên û komna wan jî wê weke mogolan wê hertimî wê hêrîşên talanê û hov wê li herêmê wê bikin. Di wê rewşê de wê dema ku wê piştre wê di xwe re wê bibînin ku ew wê karibin wê derbeyê lê bixin wê bi hevdu re wê di awayekê de wê mêyla ketina pozisyonek dijber de wê xwe bidina nîşandin. Ev rewş wê ji aliyê bizans û hêzên ve wê were kifşkirin û wê li herêmên anatolia ku wê komna wan wê bicih bibin wê ji ber wê sedemê wê dest li wan newê dayin.

Selçûqî wê di wê demê de wê, rewşê ew jî wê weke firsendê wê bibînin û wê di bin serkêşîya kesên weke Keykâvus û hwd wê li herêmên weke erzenganê û hwd wê bixwezin ku ew serdestiyê bidest bixin. Wê di wê demê de wê ev rewş wê dema ku wê agahiyên wê herina qasra eyûbîyan wê di wê demê de wê ew wê weke ku wê çawa wê selahadin wê di dema xwe de wê li dijî kilicaslan wê seferê û hwd wê bikê wê seferê wê bikin. Lê vê carê wê dema ku wê eyûbî wê bixwezin ku ew wê rewşê bikin wê piştre wê ne bi gelekî re wê weke ku wê di nava du aliyên de wê bimênin. Ber ku wê herikînen hêzên xaçîyan jî wê di wê demê de wê hin bi hin wê li herêmê wê herikina wê bibê. Ev komên li herêmê rû didin wê ew wê rewşê jî wê ji xwe re wê weke firsendekê wê bibînin. Labitînen ku wê bibin wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê din bê ku mirov wê werênê ser ziman bê. Kurd wê di wê demê de wê, wê alikariya xwe ya ji wan koman re wê weke ku wê rastî xiyaretê wê werin wê bikevina nava hêstekê de.

Di wê demê de wê, çendî ku wê selçûqî wê agahiyê ji navenda eyûbîyan re wê bişênin û wê bi wan re wê di nava tevgerê de wê weke ku wê bibin û weke ku ew di tifaqê de na ku wê werênina ser ziman jî lê wê piştî ku wê seferên xaçîyan wê weke ku wê hin bi hin wê rengê wan dîyar bibê û pê de wê êdî wê ew jî wê di wê temenê de wê, cihê tevbigerihin. Di bin sitera eyûbîyan de wê xwe bi sitêrênin û bicih bikin. Eyûbî wê li komên sivil û civakî wê xwedî derkevin û wê, wan **biparêzên**. .. Wê ew aloziya nava walêt li kurdistanê wê ew jî wê di wê demê de wê ew wê weke firsend wê ji wê aliyê ve wê bikarbênin. Wê rewşa ku wê mogoli wê bi talanan wê bixwezin wê bikin wê selçûqî wê bi navê tifaqê wê piştre wê li leyha xwe wê weke ku wê bikin.

Di wê demê de wê, Şadadî jî wê, di wê demê de wê, ji ber hêrîşên selçûqîyan ên ji aliyên herênên hazarê û hwd ve ku wê bibin wê di wê

demê de wê bandûra wê hinekî wê kêmbibê. Di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê di wê rewşê de wê rewşa eyûbîyan wê êdî wê di awayekê de wê, bi wê demê re wê rengekê din wê xwe bide dîyarkirin. Li misrê jî wê dewleta eyûbîyan wê di dema melik adil de wê di awayekê de wê di wê temenê de wê hin bi hin wê bidest jîyankirina heman pîrsgirêkan ku wê bijî.

Lê ji aliyekê din ve jî wê, di wê temenê de wê li walêt li kurdistanê wê serdestî û serkevtin û di dewama wê de wê desthilatî wê demek wê ya nû wê weke ku wê dest pê bikê û wê di wê demê de wê êdî wê bi rastî jî wê deyfê xatûn wê weke şah wê piştî ku ew ji seferê di vegehî wê li ser taxt wê rûnihê. Ew kûrê wê yê piçûk bû di malbatê wê de ku wê ti kesekê din ku ew li şûna kûrê wê rûnihê nebê. Qasra mazin a eyûbîyan jî wê ew di awayekê de wê weke mîreteyekê ji newîyên wan wê herêbikin û wê ew jî wê di awayekê de wê desthilatîya Deyfê xatûnê wê herê bikin. Lê tenê kesek wê ji wê desthilatîya wê weke ku wê nexweş bê û wê di wê xwestinê bê ku ew li şûnê derkeve li ser taxt. Ew jî wê Suhabutinê eyûbî bê. Ew di wê temenê de wê di awayekê de wê di rewşekê de wê rengê xwe wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Di rewşa eyûbîyan de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê di wê demê de wê di aslê xwe de wê, ji wê demê û pê de ku wê dema desthilatîya Deyfê xatûnê wê dest pê bikê û wê ew li dora helebê wê hemû herêmên rojavayê kurdistanê roja me hemû wê di bin desthilatîya wê de bê. Wê wekî din wê ji aliyê mîrgehên din ên herêmê ve jî wê ew serdest û desthilatîya wê bi xwezayî wê weke ku wê herê bikin û wê pêşwazî bikin. Ew jî wê weke aliyekê wê yê din ku mirov wê werênê ser ziman bê.

Deyfê xatûn wê desthilatîya wê navenda wê rojavaya kurdistanê roja me bê. Wê di wê demê de wê ji rehe û serêkahnîyê û heta ku wê bigihîjê heleb û şamê wê di awayekê de wê, weke herêmên di bin desthilatîya wê de bin. Wekî din wê herêmên din ên kurdistanê bi bakûr, başûr û rojhilat re jî wê di wê demê de wê ew şahiya wê were herêkirin. Wê ew bi xwezayî wê were herêkirin.

Di wê demê de wê, di aslê xwe de wê, sefera ku wê bikê wê di awayekê de wê, di wê temenê de wê, bi zêdeyî wê, weke aliyekê wê yê ku wê ew wê derxê li pêş û wê navê derxê li pêş bê. Ji her deverê ve wê ew wê, mazinahiya wê were destpêkirin. Heta ku deverên din ên weke misrê û heta yemen, û herêmên din ên weke iskenderiya ku wê heta wê demê jî wê di bin desthilatîya eyûbîyan de bin wê li ser rewşa derketina li pêş Deyfê xatûnê weke li ser taxt wê li hemberî wê ti tiştê wê nebêjin.

Kesekên ku ew rewşa herêmê û kevneşopîya wê dizanin wê di wê demê de wê diawayekê de wê bizanîyan û wê bihanîyan ser ziman ku ew pirr asayi bû. Wê di wê de wê ti rewşên weke derasayî wê nebûban. Di wê rengê de wê li wê bihizirîyan û wê bihanîyan ser ziman.

Lê di rewşa kurdistanê de jî wê, di wê demê de wê di nava malbatê de wê, weke ku wê, xwestina bûna desthilatdar û ya din kirina bin destê xwe de wê weke di rewşa Suhabutinê eyûbi û hwd de wê bûba. Ev jî wê weke rewşna ku wê di aslê xwe de wê li gorî kevneşopîyên civatî ku ew heta wê demê serwer û li pêş bûn û civak li gorî wan dijî bûn wê ne rast wê biheta dîtî ba. Di wê temenê de wê di serî de wê ev wê weke aliyekê wê yê din ba ku mirov wê werênê ser ziman bê.

Di dewama wê de wê, were dîtî ku wê, li herêmê, wê piştî hêrîşên hin komên mogul û selçûqîyan wê, gûharînek di rewşa hêzê de wê bibê û ev wê ji aliyê hinek rewşên din ên weke rewşa komên ku wan çavê xwe berdabû li bûna desthilatdar ên weke selçûqîna re jî wê weke 'derfet' wê biheta dîtî. Di wê rengê de wê, di wê rewşê de wê ew wê li ser wê re wê êdî wê weke ku ew li wê bihizirin ku ew kurdistan ew di wê demê de wê bi hewirdor û hemû mîrgeh, keyanî û şahên wê re wê ji pêvajoyek şer wê derkeve û wê di wê temenê de wê weke ku wê piştî wê zêde wê nexwezê ku ew bikeve rewşek şer de. Ev wê, di wê rengê de wê ji aliyê wan ve wê biheta xwandin.

Li ser wê temenê wê di awayekê din de wê rewşa sefera xaçîyan a li dora salên 1244'an û hwd ku wê bibê jî wê di wê demê de wê bi gelek komên din ên nû re wê bidest herikina li herêmê bikin. Di wê rewşa nû de wê weke bi biryara wî re wê keyê firansî ê demê Luisê nehemin wê navê wî û hwd wê li pêş bin. Di wê demê de wê herêmên rojava ku wê bikevina li dora sînorê bizans û hwd de jî wê di wê demê de wê weke herêmên ku wê li ser wê temenê de wê, tevger wê di wan de wê bibê.

Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, komên ku wê ew ji têkçûna mogolan filitina wê li herêmên dûr ên cihê wê, cardin wê bidest hêrîşên talanê ên piçûk bikin. Heta ku wê li dora hama, herêmên li nêzî deverên helebê û hwd wê li wan jî wê ev rewş wê bibin. Di wê demê de wê, ev rewş wê, êdî wê ji aliyna din ve jî wê bina mijare nîqaşan.

Suhabutinê eyûbi wê bixwezê ku ew li ser wan rewşên nû ên piçûk re ew rewşa şahiya Deyfê xatûnê wê bikê berlêpirsînê. Di wê temenê de wê bi çavekê wê bixwezê ku ew li wê bide nerîn ku ew jineka û eww nikaribê artişekê bide bi tevgerkirin ku ew karibê pêşîya hêrîşan bide girtin. Ya ku wê di hişê wî de bê û di aqilê wî re wê derbas bibê ku ew

bide gotin û ankû bibêjê wê ev bê. Lê hinek rewşên din ku ew dikarin wê gotinê jî vala derxin wê hebûban. Ji aliyekê ve wê rewşa serkeftina sefera wê ya kûrê wê yê şah ku wê di cih de xwe li ser serê û ew da domandin û bi serxistin wê di wê temenê de wê weke rewşek ku wê kariba wê bi rengê li derewê bi qalibanda. Ber vê yekê wê Deyfê xatûnê wê di rewşa xwe de wê weke ku wê, xort ba. Lê tenê jinîtiya wê mabû ku wê Suhabutinê eyûbi wê bixwesta li hemberî wê bikarbihanîya. Lê ew jî wê dizanî ku wê zêde wê ti kesekê wê qiymet bi hêncetek bi wê rengê a hanîna ser ziman wê ne hanîba. Kesekê piçekê aqil di serê wan de hebûba wê bizanîba ku wê rewşa kevneşopîyên herêmê ên civakî li kurdistanê ên weke kevneşopîya hemawiyê wê bii rehetî wê temenê wê çêbikê û wê di wê temenê de wê pêşîya gotin bilêvkirina herkesekê wê daba girtin.

Wî ev jî dizanî. Ber vê yekê ew di qasra xwe de ew li ser wê rewşê dihizirî ku ew çî rêyê bibînê ku ew xwe li dewsa Deyfê xatûn li ser taxt bide rûnandin.

Di aslê xwe de wê, herêmên li dora helebê û heta Reheyê wê di wê demê de wê di bin temenê wê de bin û wê heta mayafarqînê wê, hebûna şahiya Deyfê xatûnê wê weke ku wê herê bikiran. Ji xwe hê di seferê de wê gotinên ku wê şahî mayafarqînê ê qasra merwaniyan wê gotinî wê di nava xalkê de wê li dev û gûhan ban. Wê ew jî wê bihetan ser ziman. Ber vê yekê ev gotin jî wê weke gotinên mazin û bi qadr ku ew hebûna şahiya wê herê dikirin û misoger dikirin wê bidîtan. Di awayekê din de wê, di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê deyfê xatûnê wê, di wê demê de wê dema ku ew li ser taxt rûniya wê bîne ser ziman û ji herkesekê re wê ragihênê ku ew wê ser taxt bê heta ku ew kûrê wê ku ew weke şahê piçûk di denezênê ew mazin bibê û were wê dema ku ew karibê li ser taxt rûnihê û welêt bi rêvebibê wê, ew wê li şûnê û bo wî wê li ser taxt bê û wê bi rêve bibê. Wê di wê demê de jî wê ew wê wî ji taxt re wê amede bikin.

Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê dikarê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman ku wê di wê rewşê de wê xwe di awayekê de wê, bide dîyarkirin.

Di rewşa Deyfê xatûnê de wê, di wê temenê de wê li qasra wê, di wê demê de wê êdî wê demek nû wê destpêbikê û ber ku ew jina ku wê çendî wê şewirmendên mîr jî wê li rex wê hebin lê wê bi zêdeyî wê, jinên ku wê li dora wê zêde bibin û wê hebin wê ew wê di nava wan de wê were dîtin.

Di kevneşopîya kurdan de wê, û di kevneşopîya wan ya civakî de wê têgîna 'herêmîyê' wê weke têgînek ku ew cihê wê neyî û nikarê wre pejirendin wê were dîtin. Di wê temenê de wê li ser wê temenê têgînên ku wê di wê wateyê de wê bi desthilatdarî wê, werina pêşxistin li ser temenê ajoyên mêrên serdest wê ew wê di nêzîkatîyek şermazarana wê li gorî wan kevneşopîyên wê hertimî wê were lê nêzîkatî kirin. Li ser wê temenê de rewşên weke yên jinên ku ew di rêveberî û desthilatê de wê derkevina li pêş û wê bi aqilê xwe re wê derkevina li pêş wê gelek wê hebin ku wê navê wan wê bibê. Lê çend ji wan minaqên ku wê berî û piştî Deyfê xatûnê wê karibê navê wan werênê ser ziman wê di wê rengê deê bê.

Minaq wê çend ji wan wê weke jinên ku wê di dîrokê de wê li herêmê wê derkevina li pêş ên weke dewlet xatûn(1316) ku wê jina izzedin mihemed, rabia xatûn(1185), kesa eyubê şadê, zûmrûd xatûn keçe necmedin eyubî û ankû xwûşka selahedînê eyûbî bê, zihret xatûn(1258) keça adilê ebubekirê eyûb bê, sitîya şam ku wl xwûşka adil ebubekirê eyûbê bê, fehrul nîsa (1179), deyfê xatûn keça adil ebubekirê eyûb ku wê li keleha helebê wê were dînyê', û hwd bin. Wê weke van wê gelek minaqên ku mirov wê karibê wan werênê ser ziman wê hebin. Li her herêmê wê di wê temenê de wê minaqên wê hebin. Lê ev minaqên ku me çend ji wan hanîn ser ziman wê ber ku wê ji heman malbatê û kokê bin wê ber wê yekê min navê wan hanî ser ziman. Ew jî wê di wê temenê de wê di çerçoveya rewşa Deyfê xatûnê û fahmkirina wê de wê çendî wê temenekê wê ye civakê ê xort ê di wê temenê de wê bi wê re wê hebê wê tenê wê bo ku mirov wê fahmbikê wê minaqên bi wê rengê wê di wê temenê de wê karibin têgînekê û hizrekê bi xwe re wi di wê rewşê û awayê de di mejiyê mirov de ew bi xwe re bidina çêkirin. Deyfê xatûnê wê yek ji wan jinan bê. Lê ew hinek xosletên wê yên ku mirov di wê temneê de wan bilêvbikê û werênê ser ziman wê hebê. Yek wê pîrr zêde wê bi zane bê. Wê bi aqilê xwe û qabiliyeta xwe ya bi fahmkirin û dana fahmkirinê û hwd re wê hertim wê li pêş bê. Wê weke piranîya jinên weke wê, di pêvajoyek perwerdeyê a demdirêj de wê derba bibê û wê xwediyê zanebûnek zêde mazin û berfireh bê. Ji aliyekê din ve jî wê, xwe dabû bawerkirin ku ew di wê rewşê de wê çawa wê karibê serkevtî bê. Wê rewşa sefera wê ya li hemberî mogolan wê di mejiyê herkesekê de wê weke nîşanaka serkevtina wê, mazinbûna wê, û kirina serokatîya wê a civakî re wê, were dîtin û wê were ser ziman. Weki din wê weke jineka ku wê xwe bi wan kirinên xwe re wê êdî wê xwe bi civakê xwe dabûbû

herêkirin. Di dewama wê de wê di her demê de wê kariba civakê bi hemû beşên wê re wê karibê bikê tevgerê de.

Deyfû xatûn di wê demê de wê, rewşek nû wê bi wê re wê biafirê. Li qasra mazin a eyûbîyan jî wê danûstandinên ku wê li ser wê bibin wê bibin. Di wê demê de wê, di aslê xwe de wê, eyûbî wê, desthilatîya wan ku wê bi wê rewşa hêrîşên weke yên bi mogolan re wê weke ku wê hinekî wê lawaz bibê wê dîmenekê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin wê ev wê bê sedem ku wê, hin bi hin wê, di nava xaçîyan de jî wê tevgerîn wê bibê.

Di wê demê de wê, hê li misrê wê adilê eyûbî ê yekem ku wê, ne bi zêde demek dirêj re ku wê jîyane xwe wê ji dest bibê û wê kûrê wî Kamilê adilê eyûbî wê li dewsa wî li ser taxtê misrê wê rûnihê. Di wê demê de wê ev rewşên nû wê bi xwe re wê, weke ku wê, di wê demê de wê bê sedem ku wê, hêzên xaçîyan ku wan di wê demê de wê herêmên weke demyatê bidest xistibûn û wê hêzek mazin wê di wê demê de wê li wê biciviênê. Ev dema dest gûharînê a di desthilatîyê de wê beremberê wê bê sedema wê ku wê zora pelagios wê, xaçî wê bi ber qahirê ve wê di wê demê de wê weke ku wê bixwezin ku wê bikevina seferê û heta ku wê artişek mazin jî wê berhevbikin û wê bikina rê de jî. Wê dema ku ew ev artişa xaçîyan wê bigihijê ber çemê nîlê û wê li wir wê, rastî artişa eyûbîyan wê were û wê di wê demê de wê, têkherê. Di wê demê de wê, ev têkçûn wê bê sedem ku ew demyatê jî radest bikin û xwe ji wê vekişênin.

Ev rewş wê bi xwe re wê hinek rewşên din wê ji aliyê xaçîyan ve wê werênê. Kamil adilê eyûbî ku ew, hê nûbû dihê ser taxt jî wê bixwezê ku ew ew hûnera xwe bide nîşandin. Di wê demê de wê, ji aliyê dîplomatîkî ve wê bi danûstandinên wî yên li ser nameyan re ku ew bi keyê germenî Friedrichê **duyem** re ku ew dikê re wê were li rojevê. Friedrichê duyem wê, di awayekê de wê li pey desthilatek mazin a li ewropa ya demê jî bê. Bi wê re wê, ji aliyê italia ve wê, bi alikariya papa gregorûsê nehem ku ew nûha di wê demê de dihê ser taxtê papatîyê wê, ew seferê wê bide destpêkirin. Ev rewş wê di cih de wê, navendên imparatoriya eyûbîyan ên weke filistin, misir, sûrî, yemen û gelek deverên din wê di cih de wê, bi awayekê wê, di wê demê de wê bikevina tevgerê de. Kamil adilê eyûb wê fahmdikê ku wê ev sefera xaçîyan wê weke seferê mazin bê. Wê di demê de wê hêzên Friedrichê duyem wê, li ser bahre sipî re wê heta ku wê xwe bigihênina ber paravên Yafa jî. Ev wê, di awayekê de wê, dema ku ev gihiştina yafa wê piştî wê, beytullehim, **sayda, nasira** û hwd wê

weke koridorekê ku wê di wê demê de wê karibê wê biafirênê û ev dikarê weke bibê sedema herîşek mazin li dijî misrê jî. Kamil adilê eyûbî wê bixwezê ku ew ku wê di awayekê de wê bi rêyên danûstandinê wê encamê bidest bixê û bi wan re bikeve nava levkirinê de. Bo wê yekê jî wê di hatina xaçîyan li herêmên urşelimê jî wê zêde wê hişk wê nebin. Lê gelek ji wan ku wê ji aliyê rojavayê kurdistana roja me ve ku wê ji aliyê avê wê bikin ku ew derkevina li bejê wê ew jî wê bina armanca hêzên eyûbîyan ku wê di wê demê de wê, ji aliyekê ve wê di bin sehêta deyfê xatûnê de wê, bin.

Di wê dema ku wê ew hêrîş wê bibin de wê mirina melik adilê eyûbî jî wê di wê rewşê de wê, ev wê weke rewşek ku wê, hêzên xaçîyan wê bi wê bawer bikin ku ew wê karibin misrê bidest bixin. Wê dema ku misir ji dest çûba wê di awayekê de wê heta urşelimê, sûrî û herêmên din wê bandûra wê li wan bûba. Ber vê yekê wê, piştî mirina melik adil ku wê were ser taxtê misrê kamil adilê eyûb wê di cih de wê, hêzek mazin ji yên bi alikariya melik Eşref, melik muazzamû hwd re wê, rewşê wê bikina bin sehêta de. Hêzên herêma cizirê wê, di awayekê de wê, girêdayî taxtê Deyfê xatûnê bin. Ew jî wê ji male melik eşref ba. Ew jî wê hema bêja ji şamê heta herêmên botanê ku wê weke 'herêma cizirê' ku wê biheta bi navkirin wê di bin sehêta wê de bê. Di wê temenê de wê, ev herêm wê di wê temenê de wê, dema kiu wê pêvajoyek wê rengê wê, destpêbikê wê hingê wê deyfê xatûnê jî wê bikeve dewrê. Wê di wê demê de wê, ew jî wê, hemû hêzên ku wê li ser rojava û sûrîya roja me re ku wê werin wê hemûyan wê pêşîya wan bigirê û wê paqij bikê. Lê karê deyfê xatûnê û hêzên wê ne hesan bû. Wê di wê demê de wê hem bi komên mogol û selçûqîyan ku wê dem bi dem wê di wê rewşê de wê bixweszin istifade bikin û wê alozi û hêrîşan wê derxin re jî wê alaquadar bûba.

Di wê demê de wê ewlehiya herêma sûrî û ankû şamê û ya cizirê heta botanê wê di awayekê de wê bi alikariya mirên herêmê wê ew wê çêbikê.

Deyfê xatûnê wê di wê demê de wê ew jî wê bi awayekê aktiv wê, di pêşîya artişên xwe de wê di cengan de jî wê cih bigirê. Ew di şûr û avêtina tîr ji kavanê de wê pîrr zêde wê bi hûner bê û wê her demê wê tîrûkavana wê bi haspê ku ew li wê sûwar dibû wê pêve ba.

Di wê demê de wê, rewşa deyfê xatûnê wê di wê rengê de wê weke rewşek teybet wê bi rewşa herêmê re wê weke ku wê derkeve li pêş.

Melik adilê eyûbî wê di xwest ku ew bi peymanekê ku ew çêbikê ew bi wê pêşîya seferên xaçîyan li herêmê wê bigirê. Ber vê yekê wê dema ku ew dixwezê peymanekê ku wê bi misilmanan re wê, xaçî jî wê xwediyê

heman mafê bin wê di wê temenê de wê ev rewş wê, piştî wê di dema Friedrichê duyem wê weke ku wê were çêkirin jî. Lê piştî wê ev rewş wê piştî wê bê sedema sefera şeşem a xaçîyan ku wê di wê de wê, keyê fransa Luisê nehem wê piştî wê re wê, bi hêzek artişî a mazin re wê were demyatê wê jinûve wê weke ku wê xwe li wê serwer bikê û wê ji wir wê bixwezê ku ew bi ber qahirê ve herê û ew wê bidest bixê. Bi wê rengê wî dixwest ku ew bi serketinekê navê xwe li dîrokê bide nivîsandin. Lê wê dema ku ew di meşê bi ber qahirê ve wê di keleha mansurê de wê rastî hêzên eyûbîyan wê were û wê li wir wê bi wan re wê bikeve cengê. Li gorî ku wê were gotin wê çengek wê ji hefteyekê zêdetirî wê bidomê û wê di wê de wê, piştî wê artişa xaçîyan wê winda bikê û wê luisê nehem jî wê dil bikeve destê eyûbîyan û wê herêma demyatê wê cardin wê weke ku wê radestbûna wê li hêzên eyûbîyan wê bibê û wê hêzên xaçî ên ku ew mabûn jî wê xwe ji wir wê bikişênin.

Piştî dilgirtina Luisê nehem bi pêşengîya birayî wê seferek nû a xaçîyan ku wê bixwezin ku ew li darbixin û ew Luisê nehem jî xilasbikin. Lê di wê demê de wê dema ku wê keştîyên xaçîyan wê werin wê li dora tunisê wê bi yên eyûbîyan re wê rast wê werin û wê di wê demê de wê bikevina cengek mazin de wê di wê cengê de wê, keştîyên eyûbîyan ku wê ji iskenderiya wê tevgerbikin wê serkevtinek mazin wê di wê demê de wê bidest bixin.

Di wê demê de wê, li tûnisê wê li bejehiyê wê artişek eyûbîyan jî wê weke ku wê were amedekirin ku ew dema ku ew derketina li bejehiyê ew bikevina cengê de. Di wê demê de wê, ev rewş wê, piştî ku wê keştîyên xaçîyan wê li dora tunisê û wanderan wê derbeyek mazin wê bixwûn wê yên ku wê li şûn dimênin wê bi şûn ve wê herin. Wê di wê demê de wê ev serkevtin wê weke serkevtinek ku wê hêvîyan seferên xaçîyan jî wê di awayekê de wê weke ku wê bişikênê bê.

Li aliyekê din wê li herêmên şam û cizirê/botanê wê, di bin hêzên deyfê xatûnê û ankû melik Eşref ku wê di awayekê de wê bi hev re wê biafirênin de bin. Wê di wê demê de wê ev jî wê li herêmê wê di wê demê de wê, piştî wê rewşa şikeştina li parawaên tunusê wê, ku wê ji eyûbîyan wê bixwûn wê piştî wê, seferên din ên ku wê li herêmên urşelimê ku wê werina hizirkirin wê weke ku wê rawastihin. Ev wê, di awayekê de wê weke demek ku wê êdî wê, seferên xaçîyan wê bikê ku ew bidîna rawastandin.

Artişa deyfê xatûnê wê di gelek çengan de ku ew li ser serê wan a wê, cihbigirê û wê di wê temenê de wê serkevtinên mazin ên dîrokî wê bidest

bixê. Di awayekê de wê weke ku wê heta roja me wê di nava civatên kurdistanîyan de wê were ser ziman û wê were bilêvkirin wê 'deyfê xatûnê wê valahiyek mazin wê bi wêrekti, serokatî û zanebûna xwe re wê dagirê.' Di wê temenê de wê bi wê re wê li herêmê wê ew wê bibê temen û sedema demek nû. Di aslê xwe de wê jî wê dikarê wê di wê temenê de wê werênê ser ziman ku wê artişên deyfê xatûnê ku wê dabûn amedekirin wê ji du aliyan ve û ankû ji du anîyan ve wê bikevina şeran de. Yek wê di hêrişên komên talanan ku wê piştî têkçîna mogul/selçûqîyan jî wê bidomê wê bibê bê. Ya din jî wê piştî wê ku wê êdî wê ew rewş wê weke rewşek ku wê ji aliyê komên xaçîyan ve wê weke firsendekê wê were dîtîn û wê hinek seferên din wê li herêmê bikin û ew jî wan pêşwazî bikin bê wê bi wê re wê, bi şerên ku ew wê bikin re wê bê dîtîn.

Lê di qadana berfireh a weke ji herêmên afrînê û heta herêmên başûr û rojhilatê kurdistanê bê û dîsa heta sûrî û misrê wê karibê hasp bibazênê. Di wê temenê de wê ew wê, di wê rengê de wê weke kesek jin, hem serok û hem fermanîdar wê di wê temenê de wê derkeve li pêş.

Di wê çerçoveyê de wê deyfû xatûnê wê bi bandûra xwe re wê derkeve li pêş. Di serê wê de ne tenê parastina taxtê hebê ku ew heta ku ew dewrî kûrê xwe bikê wê hebê. Wê çawa wê taxtekê mazitir û bi bandûr û li giştîya wê herêmê û dora wê serwer bê wê dixwest ku ew radest bikê. Û weke ku wê were dîtîn jî ew di ya xwe de wê bi ser jî keve.

Dem hin bi hin wê tevê wê herê û cengên ku wê deyfê xatûnê û artişên wê bikevinê de wê zêdetir bin. Êdî deyfê xatûnê wê weke ku mirov bibêjê 'jin jina çî şêra çî mêra' wê weke kesek mazin û hin bi hin ku ew mazin bê wê derkeve li pêş. Wê hey û bale herkesekê li dora xwe wê di wê rengê de wê derxê li pêş. Weke ku ew di wê de keseyetek vêşartî hebê û ew bide der wê di reng û awayekê de wê êdî wê xwe bide dîyarkirin.

"Deyfê xatûnê wê jineka di gotina xwe de wê, biyardayî û zelal bê, di hişê xwe de wê safî û kûr bê, di keseyetîya xwe de wê bi qarakter, zane û mazin bê." Wê di wê rengê de wê bi xosletên wê re wê were hanîn ser ziman. Lê dem ku wê çendî wê têve wê herê û ew wê, di wê rengê de wê, ew jî wê di nava salan de wê herê. Ew wê rewşa bi tevgerî wê, li ser piştî hasp ku wê bo ewlehiyê wê li herênê wê bikeve cengan de li rex sûwarên xwe wê, di wê temenê de wê, derbas bibê.

Di wê demê de wê, dem bi dem wê gelek cengên ku wê li rex wê Suhabutinê eyûbi jî wê hebê. Ew ne ji ber ku wê, ew bi serokatîya wê re di pejirend wî ew li rexbûna wê dide nîşandin. Ber ku ew di nava gel de wê bi zêdeyî wê were herêkirin û wê, rêx û hûmetek mazin wê ji wê re

wê bê dayîn nîşandin. Ew di wê rengê de wê, li kurdistanê, sûrî û heta misrê wê, di qadekê de wê, bi hêza xwe re wê xwe bide nîşandin. Ew weke xwûşk û birazîya sultanana bû. Ew xwûşk û birazîya şahan bû.

Deyfê xatûnê wê di wê demê de wê weke ku wê di dema salahadinê Eyûbî de wê, were dîtin wê, ew jî wê herêma rojavayê kurdistanê roja me wê ji xwe re wê weke navend wê bigrê. Herêmên ber firatê ku wê ji aliyên bakûr ji deverên mayafarqînê û heta botanê wê temenê de wê were dîtin ku ew bandûra wê bibê û wê xwe bide dîyarkirin.

Deyfê xatûnê di bin gotina wê de şerkirin wê ji gelek re wê weke ku ew di bin gotina salahadinê eyûbî de bin û şer bikin wê li wan hatiba. Di aslê xwe de wê weke ku wê heta roja me wê di nava civatên kurdan de wê were ser ziman ku "wê ji dema salahadinê eyûbî û heta wê demê wê, ew care pêşî bû ku wê kesek wê bi wê rengê wê di rengê selehadinê eyûbî de wê weke ku wê xwe da dîyarkirin. Ber vê yekê bû ku wê di nava civat û civakê de wê weke 'selahadinê eyûbî a jin' wê biheta bi navkirin. Di wê rengê de wê li ser wê gotin û vegotin wê bihetan ser ziman. Kirinên wê û cengên wê di nava civatên mîran û yên gel de wê hertimî wê êdî wê li ser ziman bin. Di gotin ku kesek bi wê rengê ew care pêşî hatibû ser rûyê ardê. Hinekan jî digotin ku "ew nebiyek jin a demên kevn ku ew di laşê wê de ku ew hatiya ser rûyê ardê bê" wê ji wê bi wê rengê wê bahs bikirina û wê bihanîyan ser ziman. Bi rastî jî wê dema ku wê dema deyfê xatûnê wê li wê binerê û wê li wê bihizirê wê bi kirinên wê re wê di wê demê de wê çawa wê derkeve li pêş wê di wê çerçoveyê de wê, bi zêdeyî wê were dîtin. Ne tenê li kurdistan û sûrî wê li misrê jî wê tevî ku wê sultanê misrê wê kamil adilê eyûbî wê were ser taxt û wê weke kesekê jîr û bi zane jî wê ji wê biheta bahskirin jî lê wê, di wê demê de wê navê deyfê xatûnê wê zêdetirî wê bi wê re wê li pêş ba û wê di mijarên ceng, serokatî û biryargirtinên girtin de wê êdî wê serî wê biheta dayin. Eyûbî wê ji kurdistanê heta wê bigihijê sûrî, misrê, Tunis û heta libya û yemenê wê di awayekê de wê, serdestîya wan ya bi desthilatî wê li wan wê ava wê **hebê**. Di mijara çêkirina plangeriya hatina sefera xaçîyan a di bin serkêşîya Luisê nehem de jî wê di awayekê de wê, gotin û biryargirtinên bi şewîrîna bi deyfê xatûnê wê li pêş bin û ew wê di wê demê de wê bi kirinên xwe yên ku ew dikê û cengên ku wê di awayekê de wê plansaziya wan wê bikê ew wê, li pêş bê. Heta ku wê, weke ku wê di hinek gotinan de wê were gotin û em nizanin ku wê çendî wê rast bê ku wê, dema ku wê luisê nehem wê dil bikeve destê hêzên eyûbîyan de wê, hinek wê bixwezî ku ew wê ser lêxin bo çêkirina tirsekê di nava

xaçîyan de. Lê deyfê xatûnê wê, di wê demê de wê, weke ku wê bi rengê ku wê werênê ser ziman ji wan re ”ma hun nizanin ku wê dema ku salehadinê eyûbî Richardê dilşêr dilgirt çawa bi awayekê baş û rêz nêz bû. Ew hilda bin konê xwe û ew weke mêhvanekê pêşwazî kir. Ne hiş ku ew rûmeta wî bişikihê û tiştek ji wî û rûmeta wî re were gotin. Ber vê yekê ev nêzîkatî û kirina salehadinê eyûbî ji wer weke minaq û nîşanaka wê bê ku hun çawa tevbigerihin. Wê dema ku wê deyfê xatûnê di wê dema ku ew wê wan gotinan wê bibêjê herkesekê li dora wê ên weke asilzade, mîr û kesên mazin ên ku ew li gotina wê dihisandin wê, pîr zêde wê bi hey û balek mazin wê awirên xwe wê bibina li ser wê û bê ku ew mişgulê çavên xwe bi labitênin wê li wê binerin. Wusa wê bi çavên req wê li wê binerin.

Di wê demê de wê ev gotinên deyfê xatûnê wê di cih de wê herina gûê sultanê mazin ê qasra eyûbîyan û wê weke ku wê di wan gotinên wê de wê were ser ziman wê êdî wê tevgerînek wê, bê dayin nîşandin ji kesê xaçîyan Luisê nehem re. Wê li dora çar salan wê di destê wan de wê bimênê û wê ew ji nexweşiyên xwe yên ku ew dihê gotin ku ew di laşê wî de hebûna wê were dermankirin û başkirin.

Lê aliyekê din jî wê hebê ku ew çendî ku wê bi gotinî wê were ser ziman bê. Ew jî wê ew bê ku wê, di wê demê de wê, bahsa têtikiya bahs nava sultanê misrê kamil Adilê eyûbî û têtikiya wî ya bi deyfê xatûnê re bê. Di wê temenê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare mijare xaçîyan û seferên li ewlehiyê ku wê di hundûr de wê werina li darxistin de wê di awayekê de wê, gotinên deyfê xatûnê jî wê di wê demê de wê li berçav wê, werina girtin. Ew wê, piştî salehadinê Eyûbî wê ne tenê wê weke sultana kûrdistanê wê her wusa wê weke sultana giştî a herêmê jî wê di awa û dîmenekê de wê derkeve li pêş.

Di wê temenê de wê li herêmên ku ew li wê serwer a wê, li wan jî wê ne tenê wê bi kirinên xwe yên bi wê rengê wê, navê wê derkeve li pêş. Wekî din wê biqasî ku wê di nava gel de wê bo wê werê ser ziman wê di wê rengê de wê, deverên xwandinê ên weke medresa û hwd jî wê çêbikê û wê di wan de wê kesên ku ew bixwênin wê bicih bikê. Di wê çerçoveyê de wê gelek deverên ku wê, weke deverên xwandinê ku wê di wê demê de wê weke ku wê ew wê bide çêkirin wê hebin. Yek ji wan deveran ku wê di demên piştê wê li helebê jî wê deverên weke ‘medreseyê firdews’ ku wê piştê wê were bi navkirin wê ew wê bide çêkirin. Di wê çerçoveyê de wê ev wê, biqasî ku wê ji nava gotinan wê were ser ziman

wê di dewama wê de wê gelek deverên din ên li dora herêmê bê û her wusa li deverên din ên herêmê bê wê bi wê rengê wê cihên weke yên xwandinê bo zaneyan ên berhevbûnê ku wê çêbikê wê di wê temenê de wê bahsa wê were çêkirin.

Lê di nava wan deverên xwandinê hemûyan de wê, xosletekê medresaya helebê wê hebê. Dihê gotin ku wê, Deyfê xatûnê wê di carekê ku wê herê cizirabota û wê mîrê bota wê ew wê li qasrê wê bikî mêhwan û wê bi qadrekê mazin wê biazimênê wê hingî wê dîtûbû ku wê li wir wê çawa wê deverên xwandinên ên mazin ku wê tişî xwandevan wê hebin wê bibê. Di wê demê de wê, ew ji mîrê bota dipirsê ku ewqas xwedavan ji kû na. Mîrê bota dihê gotin ku ew bersivê dide wê û dibêjê ku wê ew hemû ji deverên li dora botanê bin. Wê hertimî wê bo xwandinê wê werina wir û 'em bi wê mazin in' re wê werênê ser ziman. Ev gotina 'em bi wê mazin in' biqasî ku wê were ser ziman wê di serê deyfê xatûnê de jî wê cih bigirê û wê di wê demê de wê, bê gotin ku ew dixwezê ku ew deverên bi wê rengê li herêmên din ên ber firatê ku wê heta wê bigihijê helebê ew çêbikê û ew wan deveran jî bikê weke navendekê. Dihê gotin ku wê medresaya helebê ku ew dide çêkirin wê ne tenê wê bo xwandinan wê li wê were hizirkirin wê her wusa wê weke devereke ku wê weke çawa wê li cizira bota wê hebê wê zane û kesên bi zane ên herêmê ku ew wan li wir di awayekê de li dora xwe bide li hev û dordorek xwe ya bi zane bi wan biafirênê re jî wê bibê. Di wê temenê de wê ew wê di wê rengê de wê weke ku wê derkeve li pêş. Lê di wan medresayên ku wê bixwênin de wê ne tenê wê kûr lê wê zaroyên keç jî wê bixwênin. Di wê temenê de wê ev jî wê weke hûrgilek wê ya din bê ku mirov wê karibê wê di wê demê de wê werênê ser ziman bê.

.....o0o.....

Rewşa demê a civakî ku wê li dora deyfê xatûnê biafirê û sultantiya wê ..

Deyfê xatûnê wê di demê de wê bi kirinên xwe re wê derkeve li pêş. Di nava gel de jî wê weke jinek ji malmazin û bizane û bi qûdret wê were zanîn û pêşwazî kirin. Di wê demê de wê bi gelek seferên wê yên ku wê, bi xwe di nava wan de û di pêşîya wan de cihgirtiya wê bikê û wê bi wê re wê aramiya herêmê wê biparêzê wê bi wê re wê derkeve li pêş. Deyfê xatûnê wê, di nava gel de wê derkeve li pêş û wê were hêzkirin. Wê navê wê li heft dûwalên warê eyûbîyan wê were bihîstin û wê bi rêz û hûrmet wê hertimî wê were bîrhanîn.

Di nava salên ku wê bi wê rengê di nava cengê de wê derbaskirî wê deyfê xatûnê jî wê hem bi keseyet û hem jî bi aqil wê bipijênê. Wê ew wê mazintir û bi zanetir wê bikê. Di nava gel de jî wê di wê rengê de wê were zanîn. Çendî ku wê li herêmên kurdistanê û dora wê, şah û mîrgihên ku wê hebin û wê bi mazinahiya xwe re jî wê têra xwe wê mazin jî bin lê wan li xwe nehanî ku ew zêde derkevina li pêşîya deyfê xatûnê.

Di nava civakê de wê kevneşopîyek zayendî wê hebûba ku wê dema ku wê jinekê ji kesekê re ku wê got here mirinê jî wê bo wê kesê ku ew gotin ji jêre hatî gotin wê weke rûmetê ba. Çûna wê mirinê jî wê weke rûmetekê wê biheta pêşwazî kirin. Wê ber vê yekê wê di nava civakê de wê gotina jinê wê di ti demê de wê li ser wê temenê wê bi li ardê wê ne hiştiba. Ev wê weke kevneşopîyek civakî bû ku wê di wê temenê de wê karibê wê bi rêzdarî wê hertimî wê werênê ser ziman bê.

Ne dest li wê rakirin û ne jî ku wê got ew ne kirin wê weke bêrûmetiyekê wê di wê temenê de wê biheta dîtî û wê hertimî wê weke şerm û aybek civakî wê biheta pêwazîkirin.

Ev kevneşopî bû ku wê dema ku wê di temenekê de wê ji aliyê civakî ve jî wê pêşîya wê bigirta ku wê, kesekê ji qasran bê û ankû ji nava civakê bê ku wê li hemberî mazinbûna deyfê xatûnê ku wê gotinê wê bide gotin.

Di wê rewşê de wê rewşa deyfê xatûnê wê di wê rengê de wê weke rewşek teybet bê. Deyfê xatûnê ew weke sultana jin a demê bû û wê di wê demê de wê pêşketibû, bi aqilbû û navê wê hebû. Di wê rewşê de wê, wê navê wê li ser zimanan wê hebû ba. Lê aliyên din ên ku wê bi deyfê xatûnê re wê bihetan ser ziman ên weke biwêrekî û mêranîya wê ya ku wê di cengan de wê daya nîşandin bê. Di wê temenê de wê, bi hejandina wê ya şûr û hûnera wê ya di wê de û ji aliyê din ve jî wê hûnera wê ya avêtina tîr ji kavanê wê pirr zêde wê di wê demê de wê bi navê wê re wê bi awayekê navûdengî wê derkeve li pêş û wê di nava gel de jî wê biqasî ku mirov wê karibê wê bikê û wê bi wê kifşkirinê wê bê temenê vê aliyê wê yê hanina me ya ser ziman jî wê bibê.

Di dewama wê de wê weke ku wê were ser ziman wê deyfê xatûnê wê, piştî demek dirêj ku ew weke sultana mazin wê bibê û wê derkeve li pêş bê. Deyfê xatûnê weke sultana mazin wê di wê demê de wê, ne tenê wê bi kirinên xwe re wê di wê rengê de wê were zanîn. Wê bi aqilê xwe û plangeriya xwe ya di şeran de ku wê karibî hêzên xwe ji feleketan bide parastin û wê çawa wê wan bi serbixê ku ew di wê de wê xwediyê hûnerîyek ku wê bi gotinan wê çendî wê were hanîn wê newê xilaskirin ba.

Di mijare deyfê xatûnê de wê, êdî ew wê bi sultantiya wê re wê derkeve li pêş û ti kesek jî ji wê û aqilê û kirinên wê û gûman nedikir. Ew bi xwe re wê di mejiyê mirovan de wê bê temenekê baweriyek mazin a bi xwe û bi keseyetîya xwe re. Weke sultan û hukumdarekê bi navê wê xûtbe jî dihatina xwandin. Lê demekê wê dema ku wê ji aliyê anatoliya ve wê hinek seferên xaçîyan ku wê bi ber helebê ve wê werin ku ew wê di serê artîşa xwe ya ji mênên naqandî ku wê ku wê ne bin pênc hezaran re bê ku wê li keviya firatê wê wan zantbikê wê di wê de wê çendî ku wê serkevtinekê wê bi rehetî jî wê bidest bixê lê wê di wê de wê weke ku wê were ser ziman ku ew birindarbûnekê jî wê hilde. Ew ji wê birindarbûnê wê xilas bibê û wê, bi rehetî wê piştî jî wê jîyane xwe wê bide domandin. Lê ew birin wê piştî wê di hundûrê xwe de wê çendî ku wê baş bibê û wê weke ku wê baş bibê jî wê weke ku wê li ser vegotinan wê were ser ziman wê ew bi tememî wê baş nekê û heta dawîya jîyane wê jî wê di awayekê de wê ew êşa wê birinê weke ku wê bê ser ziman wê bikişênê. Lê êşa laşê wê pirr bin ya dilê wê de bû. Êşa dilê ku wê di dilê xwe de wê girtibû wê, ne weke ya ti tiştî bê. Wê êşa ewladên xwe dîtibû. Êşa hewserê xwe dîtibû. Ma ji wê maztir wê êş hebûya di dûnyayê de? ..

Li gorî hinek gotinnan ku wê were ser ziman wê medresaya helebê wê bi wê yekê wê çêbikê û wê bo wê giring bê ku ew wê li ser xêra herdû zaroyên xwe yên mirî û hewserê xwe çêkiribû. Heçiyê ku wan di wê de xwandîba wê weke ew ji wan re jî wê bûba xêr wê di wê mantiqê de wê çêkiribû. Di wê rengê de jî wê di nava gel de wê bahsa wê biheta kirin û wê dema ku wê kesên ji herêmê ên zane û mazin ku wê rêya wan wê bi wir biketa wê bigotina 'em herin wir bibînin û li wir em jî tiştêkê bixwênin dakû ew bibê xêr ji miriyên wê re.'

Di wê temenê de wê ev wê di wê rengê de wê car bi car wê di nava civatên herêmê ên kurdistanîyan de wê biheta ser ziman. Wê li ser wê re wê gotin wê pirr zêde wê di wê temenê de wê biheta hanîn li ser ziman. Di wê rewşê de wê ev herêm wê di dema deyfê xatûnê de wê weke herêmek bi aram, baş bi baş û pêşketî wê di wê temneê de wê karibê wê bahsa wê bikê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê temenê de wê heleb wê di wê demê de wê, navê wê zêde derkeve. Û wê heleb wê weke helebê wê êdî wê were zanin û naskirin. Di wê temenê de wê ev jî wê weke mireteyek wê demê ba. Lê li herêmê wê û wê li dora wê gelek pêşveçûnên civakî ên demên berê jî wê li herêmê wê hebin. Wê hertimî wê ev herêm wê weke navendekê wê biheta dîtin. Di gotinan de ku wê bahsa wê biheta kirin wê biheta gotin ku wê di demên

berî wê de jî wê weke deverek ku wê li wê nebî wê bimênin wê were dîtin. Ev herêm wê di awayekê de wê bo mesihîyan jî wê giring bê ku wê kesên weke yasaya ku wê bahsa wan di incilê de wê were kirin wê were gotin ku wê li wir wê bimênin. Ankû wê bahsa rêwîtiya paulus a li wir wê were kirin.

Ev herêm û dordora wê ji demên hûrî û mîtannîyan ve wê weke navendek giring û dîrokî ba. Deverek ku wê weke yek ji wan deverên çanda kupapa û ankû piştî kibelê ku wê li wê rûbide û wê li herêmên anatolia wê belev bibê jî wê were dîtin. Di wê temenê de wê ev dever jî wê di wê temenê de wê weke aliyekê yê wê din ê giring wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê di dema hîtîtiyan de ku wê keyê hittiti key tuthalya wê seferê li wir bixê û wê bixwezê wê bikê bin destê xwe de wê hinek sedemên wê yên wê yên bi wê çanda pîroz ve girêdayî wê weke ku wê piştî wê were ser ziman wê hebûba.

Di wê temenê de wê çand û kevneşopîya zayendî wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke ku mirov wê dikarê wê werênê ser ziman wê bi wê re wê di şewayekê de wê li pêş bê. Di dewama wê de wê ev herêm wê di dewama wê de wê weke deverna ku wê çanda zanîn û baweriyê a mitrayîyan jî ku wê li wê xwedî kok bê. Li herêmên li dora wê heta demên piştî jî wê nîşanakên wê hebin ku wê karibin werina hanîn li ser ziman. Bi teybetî li navenda mayafarqînê û li herêmên li dora wê jî wê bi heman rengê wê karibê wê bikê û wê werênê ser ziman. Lê di wê demê de wê weke navendek imparatori ji eyûbîyan re. Wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê çendî ku wê şam jî wê di demê de wê, weke navendekê ba lê wê herêmên li dora wê û wê û herêmên kurdistanê wê di awayekê de wê bi bandûra pêşveçûnên wê demê ên wê herêmê re wê rû bi rû wê bijin û wê hertimî wê di rengekê de wê bibin.

Li ser wê temenê wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê rewşa dema eyûbîyan wê di wê demê de wê weke navendekê wê ew wê ew wê bikarbênin. De ne di wê demê de wê herêma reha ku wê weke herêmek berfireh wê di wê temenê de wê biheta dîtin û wê ev herêm wê weke herêmên li dora wê bihetan dîtin. Bi çemê firatê re wê hem wê hem şîn û dewlemend ba. Wê herêmek ku wê weke 'keviyek ji bihûştê' ku wê biheta pênasekirin ba. Wê di wê temenê de wê weke herêmek ku mirov wê dikarê wê pênasebikê û wê werênê ser ziman. Herêma rehayê wê di çerçoveya wê maziniya wê ya ku wê bi têngîna 'herêma cizirê' re wê were ser ziman re wê, herêma li dora mayafarqîn û

amedê û heta heleb û şamê wê bigihanda li hev wê, di wê çerçoveyê de wê weke herêmê wê bijîya.

Wê dema ku mirov wê bahsa demên ku deyfê xatûnê wê bikê wê di wê temenê de wê, weke demna giring wê xwe bidina dîyarkirin. Deyfê xatûnê wê, di awayekê de wê bi wê re wê were dîtî ku wê weke jineka ku wê pîrralî wê bihizirê û wê karibê bigihijê encaman û wê di wê temenê de wê, karibê bandûra xwe wê çêbikê.

Di awayekê de wê, dema ku em bahsa serwerîya deyfê xatûnê wê bikin wê weke sultanekê wê were dîtî ku wê çawa wê xwedi bandûr û hêz bê. Di nava gel de wê weke serekek ku wê di awayekê de wê rê şandî mirovan wê bide. Wê dema ku wê di dema sefera mogolan de wê, bangê li gel bikê ku ew rabina serpîyan û di parastina xwe de ew dicih bigirin li rex hêzên wê. Ev rewşa rabûna gel a ser pîyan wê piştî jî wê di wê were were dîtî ku wê, ku wê xwe bide domandin.

Deyfê xatûnê wê biqasî ku wê di nava gel de wê bo wê û demên wê yên ku ew di wê de wê serwer bê wê ji wê were bahskirin wê weke ku wê ji sultanekê wê were bahskirin wê ji wê were bahskirin wê, ew were şîrovekirin û fahmkirin.

Wê di wê demê de wê, di awayekê de wê, xosletên deyfê xatûnê ên ku ew bi wan re mazin dibê wê hinekî jî wê weke xosletên wê yên dema wê bin. Di wê temenê de wê, di wê demê de wê qarakterê demê wê çawa wê xwe bide dîyarkirin wê li gorî wê keseyetekê û afirandina wê jî wê weke ku wê bi xwe re wê werênê. Lê di wê demê de wê, dema ku wê deyfê xatûnê wê di wê de wê bijî wê ji aliyê xosletên wê ve jî wê weke aliyekê wê yê ku wê pêwîst bê ku mirov wê hinekê li ser wê bisekinê bê.

Dem wê weke demek ku wê, hin bi hin wê di awayekê de wê li gorî ast û pîvane dema xwe ya zanîne û rengê zanîna ku wê di pêşketinekê de bê û wê di wê pêşketina xwe ya bi zanîne de wê bigihijê li têrbûnekê. Wê di wê temenê de wê ber vê yekê wê diwê demê de wê ne tenê wê weke keyekê an şahekê û ankû sultanekê ku ew gel weke girseyan ew li dûv xwe bide xişiqandin wê bibê. Wê ji wê zêdetirî wê weke ku wê fahmkirinê wê bi xwe re wê di wê demê de wê bide dîyarkirin. Di wê demê de wê weke ku em dibînin wê di xosletên deyfê xatûnê de wê li aramî û zanîne lê gerî û yê weke yên sultanê eyûbîyan weke kamil adilê eyûbî de ku wê bixwezê ku ew di temenekê aşîtîyan de ew bigihijê peymanekê û ew di wê temenê de ew dem û pêvajoyên aşîtîyane bi xwe re wê werênê wê weke ku wê di wê temenê de wê di rengekê de wê bi wê re wê xwe bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê di awayekê de wê weke ku mirov wê dikarê wê kifşbikê û wê werênê ser ziman ku wê mijare zanînê wê di wê temenê de wê di temenê perwerdekirinê û hwd de wê xwe di rengekê de wê bide dîyarkirin. Di awayekê de deverên lê perwerdekirinê û ankû perwerdebûnê û hwd ku wê di çerçoveya girseyên civakî de wê bibê û wê were pêşxistin wê ev wê karibê weke nîşanayek wê têgînê were dîtin û fahmkirin.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di awayekê de wê were dîtin ku wê di wê demê de wê, mijare pevçûnan wê di rengekê de wê bi zêdeyî wê were dîtin ku wê di temenekê bi zane de wê were kirin. Di awayekê de wê, di wê demê de wê, eyûbîyan wê li herêmê wê di lêgerîna li aramiyê de wê di awayekê de wê tevbigerihin. Kirinên kamil adilê eyûbî wê di wê temenê de wê bi danûstandinên wî yên li ser nameyan ên bi friedrichê duyem re ku wê bikê wê di wê temenê de wê werina ser ziman. Wê hinekê jî ev wê di wê temenê de wê weke têgînna pişrastkirinê wê bi xwe re wê di awayekê de wê weke ku wê bidina dîyarkirin bin. Minaq wê di çerçoveya ragihandinên friedrichê duyem ku wê piştî derketina wî ya li akka û piştî wê pêşdeçûna wî ya li Yafa wê weke di encama levkîrîn û çekirina peymanekê a wê bi kamil adilê Eyûb re wê çê bikin re wê di wê temenê de wê werênê ser ziman. Misir, sûrî û heta filistênê wê di wê demê de wê di bin serdestîya eyûbîyan de bê. Lê eyûbîyan wê dixwestin ku ew li filistînê ew pergalek teybet a nêzîkatîyê wê pêşbixin. Ber ku wê, ewder wê, bo her baweriyên semewî jî wê weke deverek ku wê pîroz wê were dîtin û wê rast wê newê dîtin ku ew rêya wan li ser wir were qûtkirin. Lê ev wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke di bin serdestîya hêzekê de wê dîyarkirina wê jî ew wê di wê temenê de wê weke ku wê hin bi hin wê dervî wê, di nêzîkatîyekê de wê weke herêmek navend ku wê bi têgînek xweşbin wê di wê de wê nêzîkatî wê were kirin wê di wê çerçoveyê de wê bê xwestin ku ew nêzîkatî li lê were kirin.

Di wê temenê de wê, di wê çerçoveyê de wê mijare filistênê wê weke ku mirov wê ji kirinên kamil adilê eyûb wê fahmbikê wê bixwezê ku ew ji temenê pîrsgirêkan derxê. Lê di wê demê de wê piçûk mazin bûyina seferên xaçîyan wê di awayekê de wê weke ku wê mijarê wê ji wê temenê wê dûr wê derxê li rengekê din ê fahmkirinê. Wê nêzîkatîya li mijarê wê di wê temenê de wê li ser temenekê bindest xistinê de wê, di awayekê de wê li wê were nêzîkbûn û di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê giring wê, di wê çerçoveyê de wê weke rêyeka bi wê re gihiştina serwerîyek giştî li herêmê jî wê bi wê re wê weke ku wê were dîtin. Ber

vê yekê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê li wê were lê hizirkirin û fahmkirin.

Di wê temenê de wê gelek aliyên mijarî ku wê weke bi bi pirsgirêkî wê di mijare filistinê de wê bi bawerî û serdestî û hwd wê di zikhev de wê derbas bibin. Ber vê yekê wê di mijare filistinê de wê çawa wê nêzîkatîyek rast wê were pêşxistin wê di wê temenê de wê, were li wê hizirkirin.

Di wê demê de wê, qasrên eyûbîyan wê di awayekê de wê bi hev re di nava têkili û danûstandinek xort de wê bi hev re ku wê di nava xabatek baş de bin wê pêşî wê çawa wê pêşîya herîşên xaçîyan wê li herêmê wê bigirin wê di nava hewldanên wê de bin. Lê li herêmê wê ne tenê wê xaçî wê komên din ên ku ew di wê demê de ji derve dihên li herêmê ên weke yên selçûqî, mogol û hwd wê di wê çerçoveyê de wê, ew jî wê weke ali û hinek fektorên din wê bi xwe re wê di awayekê de wê weke ku wê biafirênin.

Ev rewşa hêrîşên ku ew li herêmê dibin wê di awayekê de wê ber firatê wê di awayekê de wê herêmên rojavayê kurdistana roja me ku wê heta heleb û şamê û hwd wê weke herêmên ku wê bi zêdeyî wê ji wê bi bandûr bibin. Li wan herêman wê pêvajoyên hêrîşên xaçîyan û yên komên bi wê rengê ên weke yên mogol û selçûqîyan wê di awayekê de wê, bibê û wê, di awayekê de wê hin bi hin wê ev şewayên hêrîşên ji van herdû aliyan wê ji aliyekê din ve jî wê hevdû wê bi temen bikin. Ew jî wê di wê rengê de wê bibê ku wê, aliyên komên talanger ku wê li hêrîşên xaçîyan wê bihizirin wê weke ku ew herêmê ji parastinê lawaz dikê û ew wê karibin di hêrîşên xwe ew encamê bidest bixin weke ku ew dixwezîn wê li wê bihizirin. Ji aliyê din ê xaçîyan ve jî wê, ew wê li wê bihizirin ku wê bi hêrîşên komên talanger ên bi wê rengê wê rêveberîya eyûbîyan wê zayif û lawaz bibê û ew hêrîşî wê bikin wê encamê wê bidest bixin. Ev jî wê bi wê rengê wê di nava wan de wê di wê temenê de wê weke ku wê bibê temenê hêrîşên li herêmê. Ber vê yekê wê her hêrîşên ku wê ji aliyekê wê bibin wê aliyê din jî wê bi xwe re wê ji temen ve wê bi wê re wê weke ku wê xwedî bikê.

Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê li Helebê ku wê, di wê demê de wê, Deyfê xatûn û hewserê wê ku wê li helebê wê serwer bin wê piştî wê, êdî wê li herêmê wê çawa wê serwer bibin wê di aslê xwe de wê dîroka deyfê xatûnê wê weke dîroka wê bê. Weke ku wê çawa wê di destpêkê de wê selahadin wê ji çamê wê dest bi azmûnkirina xwe yaê desthilatîyê wê bikê û wê piştre wê gav bi gav wê pêşkeve.

Deyfê xatûn wê, di wê rengê de wê, mirina hewserê wê, û zaroyên wê di wê temenê de wê, ji aliyekê din ve jî wê, li şûna ku ew wê, lawaz û ji hêzê bikê wê, vajî wê ew wê bikê temenê bi hêzbûna xwe ku ew weke li ser birhanîna wan re wê dixwezê wê bikê. Wê weke ku ew di wê temenê de wê bi wê re wê bikê. Deyfê xatûnê wê, di demên ku ew wê di destpêkê de wê, li helebê wê çê ser taxt û wê ronihê wê azmûna wê ya pêşî wê, bi komên xaçîyan ên ku wê ji aliyê bahra sipî ve wê keştiya wê werina wir û wê bixwezin ku ew herêmê bi temenî bikina deestê xwe re ku wê bikeve şer re wê, di awayekê de wê bibê. Di wê demê de wê, ew wê xwe ji wan şer û pevçûnan wê bi şûn ve wê nedê bi şûn ve. Wê vajî wê, di awayekê de wê derkeve li pêş. Her ku ew derdikeve li pêş jî wê zêdetirî wê mazintir wê were dîtin û wê bibê. Lê yekê yek wê ji wê rewşa wê ne xweş û aciz bê. Ew jî wê Suhabutinê eyûbi bê. ..

.....o0o.....

Rewşa Suhabutinê eyûbi û xwestina bi bûyina sultanê cihanê ..

Di wê demê de wê ev pêvajoyên ku wê deyfê xatûnê wê bi xwe û jîyane xwe re wê derbas bikê wê çendî ku wê bi xwe re wê, serkevtinê wê bi wê re wê werênê û wê, ew wê di dilê mirovan wê ew wê bicih bikê jî lê wê weke ku wê çawa wê di dema selahadin de wê yên ku wê ji wî ne xweş bibin û wê li dijî wî bikevina pozisyonê û heta ku wê qastî canê wî jî bikin wê bibin wê di wê demê de wê bi rewşa Deyfê xatûnê re jî wê hinek rewşên bi wê rengê wê, bibin. Lê ew wê, ji hemûyan jî wê bi awayekê serfirezî wê di rengekê de wê derkeve.

Lê tenê yek ji wan wê, hertimî wê li rex deyfê xatûnê bê û wê, di wê demê de wê hertimî wê çavê wî li mazinbûnê bê. Wê çavê wî li taxtê deyfê xatûnê bê. Di wê demê de wê, ew jî wê li ser wê temenê wê, bo ku ew xwe mazin bide nîşandin û wê mazinatiya xwe bi mîr û mîrgehên dora xwe bide herêkirin jî wê xwe ji ti cengê û şerê jî wê bi şûn ve nedîyê. Heta ku wê di awayekê de wê di mijare parastina herêmê de wê bi hêzên xwe re wê weke ku wê di awayekê de wê hertimî wê weke di aktivbûnekê de jî wê xwe bidina girtin û dîyarkirin.

Dem hinekî di wê de têve diçê êdî wê, Suhabutinê eyûbi wê ya dilê xwe wê êdî wê bi xwe re wê bixwezê ku ew wê bide dîyarkirin. Wê di wê temenê de wê êdî wê ji hewirdora xwe wê pêşî wê bi gotinên ne rastarast wê, bahsa valahiya rewşa desthilatê a li herêmê wê bikê û di wê demê de zêdebûna hêrîşên komên weke yên mogol, selçûqî û xaçîyan wê ji aliyê xwe ve wê di nava civatên xwe de wê, ew wê weke bi nebûna serekekê

dîyar ku ew çavtirsandinê di serê wan de çêbikê re wê bixwezê ku ew wê werênê ser ziman.

Çendî ku ew wê dihênê ser ziman jî lê wê gelek kes wê weke ku wê bi wî re wê ne di hemhizrê de bin, ku wan çendî li hemberî wî rastarast hizrên ne dihanîyan ser ziman de jî. Rojekê ku wê, bi sedemekê wê, bi aliyê botanê ve wê, bi hêzek mazin Suhabutinê eyûbi wê herê û wê li qasra mîrê bota wê, bibê mêhvan. Ji gotinan ku wê di derbarê wê de wê di nava civakê û civatên wê de wê biqasî ku wê were hanîn ser ziman wê di wan hanînen ser ziman de wê bê gotin ku wê, ev mijarên rewşên zêdebûna hêrîşêan wê di axiftinên xwe de wê bi mîrê bota jî re jî wê di diwana wî de wê dema ku ew bi hevdû re diaxiftin wê werênê ser ziman. Hingî dihê gotin ku mîrê bota wê di dema ku wê Suhabutinê eyûbi wê hizrên xwe wê di wê temenê de wê werênê ser ziman wê mîrê bota wê, di wê demê de wê, bo ku ew nîyeta wî bi gotinên wî pêşî baş fahmbikê wê pirsna jî ji jê bikê. Di wê demê de ku ew bi temenî ji hizrên wî waqif dibê hingî dihê gotin ku wê, hizra wê di wê temenê de wê werênê ser ziman ku "tu bibê sultanê herêmê ez di wê baweriyê de me ku tê baş û qanc wê layiqê wê bikê. Ew wê bi te re dibînim. Lê heta nûha jî wê weke ku wê bi taxtê deyfê xatûna mina delal ez dikarim bêjim ku wê jî bi layiqê kirîya û wê bo wê jî canê xwe bi fidayî dayîya li holê.

Ev gotinên mîrê bota wê di wê demê de wê dilwaswasbûnekê wê biqasî ku wê were ser ziman û gotin wê di dilê Suhabutinê eyûbi de wê çêbikê. Di wê demê de wê demê wê ew bixwezê ku ew wan dilwaswasbûnên xwe derbas bikê dihê gotin ku ew wê zêdetirî wê ji mîrê bota re wê vebê û wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Di wê demê de wê, weke ku wê were ser ziman wê Suhabutinê eyûbi wê demek xwe ya ne zêde dirêj wê li wê serdana xwe de wê derbas bikê û wê piştê wê bikê ku ew were helebê. Piştî wê re ew dihê wir û wê li wir wê di qasra xwe de wê, hinekî din wê bimênê. Lê di wê demê de wê weke ku wê Suhabutinê eyûbi di serê xwe de wê, bigihijê biryarê wê di wê demê de wê bi zêdeyî wê hizrên xwe wê, êdî wê bi awayekê vekirî wê werênê ser ziman. Wê li ser wê temenê wê mijare sultaniyê wê êdî wê bi zêdeyî wê di mejiyê wî de wê weke ku wê cih bigirê. Dem zêde bi serve naçê ku ew di wê demê de wê, êdî wê di wê demê de wê, li helebê wê di demekê ku wê dema ku wê dîsa wê weke ku wê xabare hatina seferek xaçîyan li herêmê li dora hama bûya û wê di wê demê de wê, melik el zahêr, melik el eşref û kamil adilê eyûb wê li hev wê bicivin. Wê di wê civînê de wê were gotin ku wê sultana mazin deyfê xatûnê jî wê di wê de

wê amede bikê û wê heta ku wê xaber wê ji Suhabutinê eyûbi re wê weke fermandekê mazin wê herê ku ew jî di wê demê de wê amede bibê.

Di wê demê de wê, di wê temenê de wê, li ser rewşê wê danûstandinê wê bikin û wê hizrên xwe wê ji hevdû re wê werênina ser ziman. Di wê demê de wê Deyfê xatûn wê weke sultan û hukimdar mazin a jin wê weke ya ku ew herî zêde wê di nava wan de wê balê bikişênê bê. Wê di wê demê de wê, biryare seferekê wê were dayin û wê di wê demê de wê ew sefer wê, di bin serkêşeya kamil adilê eyûbî ku wê li rex wî deyfê xatûnê wê bibê re wê bibê. Lê ber ku wê baweriya wan wê bi fêrsa fermandarîtiya Suhabutinê eyûbi wê were hanîn ew jî wê weke fermanekê giştî û mazin ê serê seferê ku ew dixwezî wê bidina kirin wê bidina diyarkirin.

Di wê demê de wê, piştî wê biryardayinê wê biryara çêkiirna seferek mazin a aramiyê wê bê dayin. De ne, wê di bin desthilatîya eyûbîyan de wê misir, tunus, filistin, yemen û heta sûrî, herêmên baxdadê û hewirdora wê û heta kurdistan wê bi giştî wê, di bin serdestîya wan de bin. Wê di wê temenê de wê bi wê rengê wê desthilatdarîya eyûbîyan wê mazin bê. Wê li her heft duwalê herêmê wê bi wê rengê wê serdestî û bi hêzbûna wan wê bi desthilatî wê hebê.

Piştî wê dema ku wê biryar wê were dayin a seferê deyfê xatûnê wê bi hêzên xwe yên bijartî û ne giştî re wê di nava seferê de wê ji temen ve wê cih bigirê. Ber ku wê herêmek zêde ku wê di wê de wê sefer wê were kirin wê herêmên rojavayê kurdistan roja me û heta şam, hama û herêmên li dora wê jî wê bibê. Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê.

Di wê demê de wê, Suhabutinê eyûbi jî wê weke ku wê bi awayekê xwezayî wê were dîtin wê weyna xwe wê bileyzê. Û wê hêzên xwe wê bikeve tevgerê. Wê li herêmê wê di demên ne zêde kin de wê, sefer wê bê destpêkirin û piştî ewlehi wê were çêkirin bi awayekê wê êdî wê hin bi hin wê hêzên seferê wê li herêmên xwe wê xwe bidina kişandin. Di wê demê de wê, di aslê xwe de wê navê Suhabutinê eyûbi jî wê weke fermandekê mazin ku wî karên mazin kirina wê derkeve li pêş.

Ev rewş wê, were bihîstin û wê were ser ziman jî di wê demê de wê piştî ku wê, Suhabutinê eyûbi berî ku ew hêzên xwe bikişênê li dora xwe wê, berî hingê wê di awayekê de wê herê û demek kin wê bi melik eşref re jî wê derbas bikê. Wê di wê demê de wê li ser wê, di wê demê de wê, Suhabutinê eyûbi jî wê tēja mazinbûna xwe û êdî weke otoriteyekê

dîtina xwe wê derxê û wê bi wê re wê êdî wê ligorî wê rewşê bixwezê ku ew êdî ew bijî.

Di wê dema ku ew li cem melik el eşref a wê wê gelek danûstandinên wan wê bi germî wê bi hevdû re wê çê bibin. Wê li ser wê re wê bi rewşa herêmê û aramiya wê jî wê biaxifin. Wê di dewama wê de wê bahsa rewşa mîrên herêmê û hêzên wan û alikariya wan a di şer û pevçûnên ku ew dibin de wê çawa di hevgirtinekê xaxm de wê bibê û wê di yekitiyekê de wê hêza xwe wê bidina nişandin.

Lê di wê demê de wê, ev rewşa Suhabutinê eyûbi ku wê bi melik el eşref re wê li ser wan biaxifê û wê ber çî wê bi zêdeyî wê mijarê wê li ser mîrên herêmê wê bi wî re wê biaxivê wê di rastîyê de wê bale melik el eşref jî wê bikişênê. Suhabutinê eyûbi her dem û care ku ew mijarê divekê wê hinek hizrên wê yên ku ew weke dubare ew dihênê ser ziman wê bibin. Ew jî wê di wê temenê de wê li ser rewşa taxt û sultantiyê bin. Di wê temenê de wê, çawa wê 'mîrên herêmê wê bixwezin sultantiyek bi hêz li herêmê bibin in' û wê hertimî wê bahsa wê bikê. Ev gotinên Suhabutinê eyûbi ku ew wê ji melik eşref re wê werênê ser ziman wê rojekê wê bale melik el eşref wê bikişênê ku ew di awayekê de wê bi zêdeyî wê bahsa rewşa sultantiyê wê bikê. Ew jî wê li ser wê biryar bide ku ew li devê Suhabutinê eyûbi ku ew ka çî di serê wî de di bûhûrê û ew ber çî wan hizrên xwe ew di wê temenê de dihênê ser ziman. Di wê temenê de wê piştî wê rojekê ku ew li hev rûniştî na wê carê wê melik el eşref wê mijarê wê vekê û wê werênê ser ziman û wê bixwezê ku ew jî hizrên xwe ji wî re werênê ser ziman. Melik el eşref wê dema ku ew hizrên xwe dihênê ser ziman ku ew rewşa herêmê û taxtê herêmê wê, çawa bê wê demê wê Suhabutinê eyûbi wê hizrên xwe ku ew dihênê ser ziman wê bi awayekê pêşî sernûxûmandi wê di temenekê rexnegirtinê a li sultaniya deyfê xatûnê ku wê weke kêmbibînê wê li ser wê re wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Ev jî wê, dema ku wê bale melik el eşref wê bikişênê êdî ew jî dixwezê ku ew bi berdewamî li ser mijarê hinekî bi Suhabutinê eyûbi re biaxifê û hizra wî ya asil a li ser wê çî ya ew wê fahmikê.

Melik el eşref wê di wê temenê de wê gotinên Suhabutinê eyûbi wê di serê xwe de wê bibê û bînenê. Ew di wê dema ku ew bi wê re diaxifê wê demek dirêj wê bi wî re wê bide û bistênê. Lê ew wê, bi itinayekê jî wê rengê hizirkirinên xwe û nerîna xwe wê li hemberî Suhabutinê eyûbi wê di destpêkê de wê nexwezê ku ew bi gotin bikê. Di wê temenê de wê di

wê rengê de wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê di cih de wê di wê temenê de wê li wê bihizirê.

Piştî wê demê ku ew ji hev dicin wê melik el eşref wê hinekî wê bi tenê wê xwe bihêlê û wê bitenê wê bihizirê. Wê bikeve nava hiinek hizir û haznan. Di wê demê de wê demek dirêj wê bihizirê. Piştî ku ew weke ku ew di serê xwe de ew digihijê hinek hizran wê di wê temenê de wê, biryara bi rasta rast bi Suhabutinê eyûbi re axiftinê wê di serê xwe de wê bide.

Biqasî ku wê li ser wê rewşê û mijarê wê di nava gel de wê were ser ziman wê di wê rengê de bê. Dibêjin ku wê rûjekê wê melik el eşref wê, Suhabutinê eyûbi wê dewetî dîwana xwe û civate xwe wê bikê û wê bi gelek kesên li dora xwe de wê demek dirêj wê, li ser herêmê û serkevtinên li hemberî komên mogul, selçûqî û xaçîyan wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Di wê demê de wê ew wê di awayekê de wê bi zanebûnî wê, ne navê deyfê xatûnê wê werênê ser ziman û ne jî wê ji wê bahsa wê bikê. Lê wê di wê demê de wê bixwezê wê fahmbikê ku wê deyfê xatûnê ew çendî û çiqasî ew di serê mirovan de wê cihgirtîya wê fahmbikê û bibînê. Di wê temenê û demê de wê, ji nava gotinên kesên weke asilzade, mîr û mazin û zanêyên li dora xwe ku wê hizrên xwe wê werênina ser ziman wê ji nava gotinên wan wê bixwezê ku ew wê fahmbikê ku ew çendî mazin û baş di nava gel û di serê mirovan de ew heya û wê çî girtîya.

Di wê demê de wê dîwana melik el eşref wê dirêj wê bidomê û wê gelek kesên ji herêmê û mazinên herêmê wê lê rûnişti bin. Car bi car ew wê gotinekê wê biavêjê li holê û wê kesên li dorê wê êdî wê dewama wê werênin. Wê ew wê li ser wê hizrên xwe wê werênina ser ziman.

Di wê rengê de wê demek dirêj wê hizrên xwe wê werênina ser ziman.

”De ne, dibêjin ku xwûdê ser mirov re heya ku mirmov wê bibêjê ku wê, herkesê ku ew di wê demê de di dîwana şah de diaxifê wê, ji deyfê xatûnê, serkevtinê û mazinatiya û hûnera wê ya di şeran de ku ew dide nîşandin wê hizrên xwe wê bi awayekê baş wê werênina ser ziman. Her gotinên ku wê li ser deyfê xatûnê wê werina ser ziman wê weke hinek methiya jî wê di serê mirovan de wê weke li ser deyfê xatûnê wê werina ser ziman. ...”

”Di demê de wê gelek kes wê hizir û ramanên xwe wê werênina ser ziman û wê di wan de wê gelekî û ne hindikî wê bahsa deyfê xatûnê wê werê kirin û wê were hanîn li ser ziman. Di wê temenê de wê deyfê

xatûnê wê weke mijare ku wê bi zêdeyî wê li ser wê were axiftin bê wê di wê demê de wê di dewanê de wê derkeve li pêş. ..”

”. Suhabutinê eyûbi wê di wê demê de wê li deverê ku ew nêzî melik el eşref rûniştiya wê tenê wê di awayekê bêdeng û deng dernexistî de wê li gotinên ku ew dihên ser ziman wê bihisênê. Ew wê tenê wê dema ku wê bahsa wê werê kirin wê tenê wê car bi car wê weke ku wê aniya xwe wê bi qirmîçênê. ..”

”Di wê demê de wê, piştî demê ne zêde kin ku wê axiftin wê di nava wan de wê germ bibê wê, melik el eşref wê bi axîfê û wê di gotina xwe de wê, bahsa serkevtinên Suhabutinê eyûbi jî ên di şerên li hemberî xaçîyan û komên mogol û selçûqîyan wê bikê. Di wê temenê de wê di awayekê de wê weke ku wê were ser ziman wê di awayekê de wê, bi gelek gotinên bi methiya wî ji wî jî wê were bahskirin û ew wê di wê demê de wê weke ku wê di xwe de wê weke ku ew xwe mazin bikê wê di awayekê de wê bide dîyarkirin. ..”

”Dem hinekê têve çû wê mijar wê were ser pîrseka ku wê melik el eşref wê bikê bi rengê ‘çî lazîma ku mirov wê bikê bo ku mirov wê karibê pêşîya hêrişan bigirê û aramiyê biparêzê. Di wê demê de herkesekê ku wê hizrên xwe wê werênê ser ziman weke ku ew bi hev şewirî bin wê bi gotinên weke ‘sultaniyek mazin ku ew çavê herkesekê dost û dijminan dagirê wê pêwîst bê’ re wê werênina ser ziman. Di wê rengê wê herkesekê wê demê dirêj wê bi axiftin li hev û wê, dîwana wan heta demê dereng wê bi wê rengê wê bi axiftinên kesên li wir amede na re wê bidomê. ”

”Ji gotinan wê biqasî ku wê were ser ziman û bi lêvkirin wê melik el eşref wê nîyet û nêhta Suhabutinê eyûbi wê fahmbikê. Wî dixwest ku ew weke sultanê mazin ê yekser ku ew her mîr û asilzaedeyên mazin ên herêmê piştgirîyê bidinê ku ew bibê serê herêmê, weke sultanê herêmê. Bi navê wî weke sultan xutbe were xwandin. ..”

”Di wê demê de wê, hingê wê were gotin ku wê melik el eşref wê ew wê jî wê weke ku wê tê bigihê ku wê dema ku Suhabutinê eyûbi ew wê dihênê ser ziman wê, bixwezê ku ew jî di wê demê piştgirîya wî bikê û ew li cem wî bê. Di wê demê de kesekê weke wê jî ku ew li pişt wî ba wê bandûr û hêza wî weke ku wê zêdetir bûba û wê heta ku wê ji aliyê mazin û mîrên herêmê ve wê weke ku wê weke sultanê herêmê dibê ku ew hatiba pêşwazîkirin. ..”

”Lê di wê demê de wê were ser ziman ku wê melik el eşref wê hizrên xwe wê dema ku ew wê piştî dîwana wî belav bibê û wê ew û melik eşref û çend kesên din ên li dora wî ku ew hertimî û dayimî li dora wî na wê ji

wan û pê de wê ti kesek wê nemênê. Wê di wê demê de wê êdî wê di dewama wê de wê, wê carê wê weke ku wê melik el eşref ku wê weke rewş baş fahmkiri wê bidest axiftinê wê bikê û wê vê carê wê bixwezê ku ew hinekê bi tenê ew tenê ji Suhabutinê eyûbi re biaxifê. ..”

”Di wê demê de wê hingê wê dema ku wê bi hevdû re wê biaxifin dihê gotin ku wê Suhabutinê eyûbi jî wê êdî wê nîyeta xwe wê ne vêşerê û wê rastarast wê herêkirina wî ya weke sultanê herêmê ku ew herê herêkiriin û piştgirî li lê were dayin. Wê jî wê dema ku wê bi melik el eşref re wê biaxifê wê bi gotina ‘mîrên li hewirdora wê naxwezin, ew dixwezin ku ew ji wê bindestîya wê xwe rizgarbikin.’ re wê gotina xwe wê werênê ser ziman. .”

”Ev gotina Suhabutinê eyûbi wê weke gotinek ku wê bi zêdeyî wê bale melik el eşref wê bikişênê û wê di wê demê de wê, pêşî wê hinekî wê li ser gotinê wê bihizirê û wê piştire wê were gotin ku wê hizrên xwe wê werênê ser ziman. Wê dema ku ew hizrên xwe wê dihênê ser ziman wê bi wê rengê wê werênê ser ziman. ‘Ez dizanim ku wê kevneşopîyên herêmê ên di derbarê jinê de wê çawa wê destûrek bi rûmet û mazin wê bidinê de. Ev gotina te wê hinekî giran wê were. Mîrên herêmê ew ku ew girêdayî kevneşopîyên civake xwe bin wê, ti gotinên wê lazim bê ku ew li hemberî wê nekin. Ew wê newênina li ser ziman. Ber ku ew jineka ji male eyûbîyan a. Ew sultana warê xwe ya. Ew hem jin û hem jî dayika sultan a. .”

”Piştire wê were gotin ku wê bi wê rengê wê hizrên xwe wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, di wê demê de wê, jinek wê bo wê çina mirinê jî wê rûmet bê, vêca nexasim ku ew weke deyfê xatûnê bê. Deyfê xatûnê jineka ku wê bi kirinên xwe wê xwe daya bi birhankirin. Wê cihê gotinê ne hiştiya. Wê mêrek jî li ser wê taxtê wê rûniştî ba dibê ku ji wê zêdetir nekiriba. Heta ku ez dikarim bêjim ku wê, bi min wê ji wê kêmtir wê bikira. Tişt a ku wê deyfê xatûnê wê kir wê di mejiyê herkesekê de wê weke ku wê gîyane selahandinê eyûbî jinûve bivejê bê û bi wê re bijî re bê wê di mejiyê mirovên nava gel de wê bibê û wê hebê. Di wê rengê de wê ew wê mazin û weke serokek civakî wê bibînin. Dibê ku ez û te nûha bangekê li hemû civakê bikin ku ew dibê ku ew hemû rabin serpiyan û bikevina nava tevgerê de. Lê ku ew bang ji aliyê deyfê xatûnê ve bê wê ew wê bo wê bi dil û can wê herina mirinê. Min ew bi gotinên kesên li dora xwe û kesên ku ew li ser wê diaxifin re wê bi rehetî kifşkirîya. .”

”Wekî din wê jî ez dikarim wê bibêjim ku wê Deyfê xatûnê wê, xwe daya birhankirin. Ew êdî weke serokek ku ew bûya malê gel. Ne ez û ne jî tu dikarê li hemberî wê bisekinê û wê rastiye ji holê bikê û ankû wê bigûharênê. Ev tiştê ku tu ji min dixwezê ez li hemberî newiyên selahadin ez tişteke bi wê rengê li hemberî wan nekim. Ne tu jî ji heman malbatê yî. Ber vê yekê ez tiştê ku te ji min re got ez wê tenê wê weke çend gotinên di nava me de ku ew te hanîn ser ziman bila bimênin û ez ji wê derbas nakim. Di wê temenê de wê dikarim wê di wê temenê de wê di wê rengê de wê werênima ser ziman. ..”

Ev gotinên melik el eşref wê di wê temenê de wê weke ku wê di mejiyê Suhabutinê eyûbi wê zonq wê bikin wê bibin. Wê di wê demê de wê ew jî wê êdî wê nizanibê ku ew wê çî gotinê wê li hemberî wan gotinên melike el eşref wê bibêjê û wê werênê ser ziman.”

”Dem hinekî din di têve diçe. Êdî wê di wê demê de wê li ser demê û piştî wê danûstandina wî ya bi melik el eşref û pê de wê her kêliya ku ew di bûhûrî wê hinekî din wê ji hêvîya wî bi xwe re wê biriba. Di wê temenê de wê ev wê hêstek giran wê di wê de wê, weke ku wê Suhabutinê eyûbi re wê bida çêkirin. Lê Suhabutinê eyûbi jî êdî wî weke ku ew dizanî ku wê di wê temenê de wê bi wê rengê maba sekinê.»

«Dema ku wê hinekê din wê dem bi ser ve wê herê wê, hinekî din jî wê di wê navberê de Suhabutinê eyûbi û melik el eşref wê li diwan û civate hev wê rûniştî wê bimînin. Wê hinekê din wê bi hev re wê biaxiftin li ser pêşveçûnên li herêmê Wê Suhabutinê eyûbi yên ku wî weke agahi wî bihîstina wê ji melik el eşref re wê werênê ser ziman û melik el eşref jî wê yên ku wî bihîstibûn û di serê wî de hebûn wê ji wî re wê weke ku wê werênê ser ziman.

«Di wê temenê de wê demekê wê bi hevdû re wê derbas bikin. Lê di aslê xwe de wê Suhabutinê eyûbi wê, piştî wê axiftina wî ya ku bi melik el eşref re ku wê di dawiyê de wê di awayekê de wê bêhîviyê wê bi wî re wê çêbikê wê, piştî wê di awayekê de wê weke ku wê bi xwe re wê bihizirê û wê hizrên xwe wê di serê xwe de wê weke ku wê ji xwe re wê werênê ser ziman.»

Di wê demê de hemû mejuya wî di awayekê de wê weke ku wê di berçavên wî de wê derbas bibê. Weke filmekê wê jîyangerîya wî ya demên bûhûrî û kirinên wî û di dema sefera mogolan û selçûqîyan de wê çêbikin û wê çawa wê derkevin li seferê wê, ew wê, yek bi yek wê were li berçavên wî.

Di wê demê de wê hingî wê xwe di nava weke xewn û xiyalan de di wê demê de wê bi şîyar wê bibê wê, weke ku wê ji wê dûnya xwe ya ku ew di wê demê de ew di wê de dijî wê dûrbikeve. Carek dû caran wê melik el eşref wê awirên xwe wê bibê serî Suhabutinê eyûbi. Weke ku wê di awayekê de wê bixwezê heya wî bikişênê ser xwe. De ne di wê demê de ku ew li qasra wî li wî mêhwan bû. Ber vê yekê wê ew alaçada û heykişandin û ankû alaquadarbûn wî li wî ketiba. Ber vê yekê wê melik el eşref wê heya xwe wê bibê ser wî. Wê dema ku wî bi wê sedemê wê heya xwe bi awirên xwe re bir ser wî êdî dît ku wa Suhabutinê eyûbi weke ku ew di hizir û haznan de ya. Ji xwe weke ku ew ne li wir bê wê di wê demê de wê çavên wî kûr bibin û herin. Ew ji awir, miçûbalbûna çavên wî û nerîna wî ew bi rehetî fahmkir. Ji aliyekê ve wê Suhabutinê eyûbi wê weke ku wê heya wî li ser melik el eşref bê. Wê weke ku ew di dîwanê de ew bêdeng sekinîya bê û wê weke ku ew li bendî gotinekê û ankû axiftinekê ji wî bê ku ew jî gotina xwe bi serê wê ve bikê û bibênê ser ziman.

Ew tenê wê weke dîtinekê weke bi dînera çav re bû. Ji wê û pê de wê, ne tiştêkê din bê.

Di wê demê de wê biqasî ku wê ji nava vegotinên ku wê di derbarê wê rewşê de di civatên kurdan de wê were ser ziman wê ew wê were ser ziman ku ew di wê demê de wê hinekî jî wê li ser wê rewşê û piştî jî wê di serê xwe de wê bihizirê. Wî di wê demê de wî hizir dikir ku wî ev care pêşî bû ku wê hizrên xwe weke wê carê bi awayekê vekirî wî hanibûn ser ziman û ev wê di wê demê de wê kariba bûba sedema bertekna jî li hemberî wî.

Di awayekê mihtemel de ku bertekna bi wê rengê li hemberî wê bûn wê demê wê çî kiriba û çawa wê tevgerîya ba. Di aslê xwe de wê, bandûra deyfê xatûnê û hêza wê weke dehqatî ya Suhabutinê eyûbi wê li herêmê wê mazin bibê û wê, di wê demê de wê dikarî bi gotinekê tenê weke fermanê ew bi qasra wî re ji temen ve ji ardê rakiriba. Wilqasî ew bi hêz bûbû. Li herêmê bandûra deyfê xatûnê weke sultana demê û serdemê wê mazin wê derkeve li pêş û ti kesekê piçûk mazin di xwe de ne didît ku ew li hemberî wê bikeve tevgerê de û ew gotinekê li hemberî wê bibêjin. Ne ji ber ku ew hingî mazin bûbû û bi hêz bûbû. Aliyê din jî wê bi wê rewşa wê ya jinbûna wê û ji malbate sultanê mazin bê. Wê dema ku lavzek jî ji wê re biheta gotin wê demê wê hemû qasrên eyûbîyan wê kariban li hemberîya xwe bidîta. Ê ev bo Suhabutinê eyûbi jî wê ne zor jî ba ku ew wê fahmnekiriba û ew pêşnedîtiba. Ber vê yekê wê di wê demê

de wê ew wê hinekê wê di wê temenê de wê weke ku wê di cihê de wê piştî wê weke ku ew jî li wê hizirîya bû.

Di aslê xwe de wê weke ku wê ya ku wê li gorî adetê û rastîyê ku wê li wî ketiba wî di wê demê de li cem melik el eşref wî axiftinek bi wî rengê li ser deyfê xatûnê nekiriba. Ya ku ew li wî diket ew ba ku ew di her şertûmercê de li rex wê ba û weke piştgirîyekê ji wê re ba. Ev wê ne kêmesî û eybek ji wî re ba. Wê weke serbilindayi û rûmetekê ba. Wê di nava xalkê de jî kesekê ku ew piçekê ji aqilê wî hebûba wê bi rehetî wê ev wê bizanîya û wê kariba wê bihanîya ser ziman.

Ji xwe di wê demê de wê ew wê bihanîyan ser ziman jî. Di wê demê de wê herkesekê wê ya pêwîst çî bû wê weke ku wê li gorî wê xwe wê bihaniyan ser ziman. Ne tenê li gorî aqilê ku wan çî rast dîdit wan li gorî wê bi tenê dihanî ser ziman. Di wê dem de wê, ya ku ew li gorî adetê û kevneşopîya wan jî ku ew rast bû wê ev ba. Di wê temenê de wê, ev rewşa wî ya ku ew wî kirî ku ew hatiba bihîstin wê weke kêmesîyekê û eybekê jî wê ji wî re wê biheta dîtin û wê weke navê wî êdî wê bi wî re û bi navê wî re wê maba û her dema ku heçiyê ku ew bi bîrhanîba wê ew jî wê weke kirina wî bi wî re wê bibîrhanîba.

De ne, Suhabutinê eyûbi jî wê weke nekeseke ku ew ne kême zane bû. Wî jî ji demên xwe yên piçûk wê li cem zane û alimên mazin ên bi zane demên xwe wê bi xwandinê wê derbas bibê. Wê veca ew çawa dikeve kêmesîyek bi wê rengê de û wê weke ku wê piştî wê di nava gel de wê bo wî wê were ser ziman 'ew çawa ji kibrê re radest dikeve' wê ew jî wê weke ku wê di serê xwe de wê li wê bihizirê. Ev wî bi gotinê ne dihanî ser ziman. Lê kesên ew dîtibûn û ji wê rûdêna wî gihiştibûn wê fahmkirinê ji wê ev tê derdixistin ku ew dibê ku ew di wê rengê de ew li wê jî weke ku ew bihizirî bê. Lê ew di awayekê de wê weke ku ew ne dîyar ba.

Di wê temenê de wê, di qasra eyûbîyan de wê, li warê wan li heft dûwalên eyûbîyan wê, di cihane wan de wê kevneşopîyên wan ên rûmetê, û rastbûnê wê serwer bin. Wê di wê temenê de wê li gorî wan wê werê tevgerîn. Di nava civakê de wê, ew wê, di her demê de wê, bi zane wê werina pêşwazîkirin. Heta wê demê wê gelek zane û alimên mazin wê kat bidin û wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Di her deverên xwandinê, berggeh û hwd de wê, piçûk mazin wê pirtûkxaneyên mazin wê hebin ku mirovan bo ku ew dema ku ew li wan dirûniştin wan bi wan û ji wan bi hev re axiftiban.

De ne, wê dema ku wê bahsa hêrîşên mogolan wê bikiran wê bi awayekê îbretî wê bi wê re jî wê bahsa wê were kirin ku wê, deverên ku wan talan û dagir dikir wê pêşî wê hemû kevil bikiran û wê piştî wê hemû tiştên wan ên nivîsandî wê li meydana û ankû hewşan wê berhevbikiran û wê weke kaşoyên mazin wê bilind wê biavêtan ser hev û wê bidan berêgir. Bi wê re wê gotinek din jî wê biheta gotin. Ew jî wê ew ba ku wê dema ku wan hemû amûrên wan ên nivîski weke pirtûkên wan û hwd wê bi wê rengê wê bi şawitandan wê di awayekê de wê, zaneyên wê demê û deverê ên ku wan xwe digihand li wan jî wê di nava wan pirtûkên ku wan di şawitandin de wê ew bizindî û saxî wê bişawitandan. Ev dema ku ew dihat ser ziman wê bi zimanekê zizek, kelegirî û rahronek wê biheta hanîn ser ziman û wê bi wê ji wê bihetan bahskirin. Piştî wê demê çendî ku wê serkevtin wê bi wê rengê wê weke di sefera deyfê xatûnê û hwd de wê li hemberî wan koman wê bibê jî lê wê li şûn wê tenê ev vegotin, çîrok û hanînên ser ziman ên ku wê di wan de wê ev wê ji wan wê bi îbretî wê were bahskirin wê weke mîreta wê maba. Ew jî w di wan de wê çawa wê, û wê çî bi çî awayekê were jînkirin û ankû jîyankirin wê bi wê re wê bahsa wê bikiran. Weke vegotinna ku wê weke dîroka wê demê û dewranê a bi êş wê ew vegotin wê di wê demê de wê di wê rengê de wê bahsa wan biheta kirin. Di wê demê de wê, bi wê rengê wê ji wan kiryanan wê were bahskirin. Ev hemû wê di wê demê de wê, di nava civakê de wê di civatên wan û dîwanên wan de wê werina ser ziman. Wê bina mijara hanînên ser ziman ên dengbêjan. Wê di nava civakê de wê ew wê bi wê rengê wê werina ser ziman. Dem wê wê temenê de wê di awayekê de wê, bi wê rengê wê bi hanînên ser ziman ên bi êş wê li şûn wan deman wê di mejîyan de wê bi hanînên ser ziman re wê maba û ankû wê bimana. Ew dem wê bi wê rengê wê ti carî wê nehatiba ji bîrkirin. Berî wê demê wê tenê wê demek bi wê rengê a ku wê bi îbretî wê bahsa wê biheta kirin wê bûba. Ew jî wê dema iskenderê zûrqerneyn ba. Ji xwe navê zûrqerneyntiyê wê ji kurdî ba û di kurdî de wê di wateya 'kirinên ji wê îbret werina girtin û ankû 'qarnê ku ew ji wê îbret were girtin' wê di wê temenê de wê bahsa wê were kirin. ...

....o0o.....

Suhabutinê eyûbi eyûbî wê di wê demê de wê demek dirêj wê li dîwana melik el eşref wê derbas bikê û wê di wê demê de wê li ser gelek tiştên ku wê di wê demê û temenê de wê bi wan re wê werina werina ser ziman wê bisekin in û wê hizrên xwe wê bi wan wê ji hev re wê werênina ser ziman. Di wê demê de wê, Suhabutinê eyûbi wê aliyekê din jî wê weke

ku wê piştire wê ji wî û wê were ser ziman wê pirr zêde wê di wê demê de wê li wê were lê hizirkirin. Ew jî wê di wê demê de wê ew bê ku wê piştî wan axiftinên xwe wê di wê demê de wê li wê bihizirê ku ew axiftinên wî bên bihîstin wê çawa wê werina pêşwazî kirin. Wî hizir û tefkir dikir ku wê ew birindar bikiran û wê zirerek mazin wê daban mazinatiya wî. Piştî wî wê ku ew li wan dihizirî êdî wî bixwe jî weke ku ew gotin û kirin weke li xwe ne dihanî û layiqî xwe ne didît wê weke ku wê bikeve nava hizran û fikran di serê xwe de.

Ji xwe kesekê ku ew hinekî jî aqilê wî hebê û ew wateya wan gotinan û kirin û axiftinan fahmbikê wê zanibê ku ew wê ne rast bin. Hele kesekê ku ew di rewşa Suhabutînê eyûbi ku ew ji bixwe jî ji malbate selahadinê eyûbî bê û ew jî bixwe jî ji wê xwûnê bê. Wê di demê de wê weke ku wê piştire wê di nava gel de wê were ser ziman wê ne tenê wê bo wî tenê wê weke kêmesîyekê wê were dîtin. Wê bo hemû malbate wî û navê eyûbîyan bihemûyan jî wê weke kêmesîyekê wê here dîtin. Wê dema ku ew di wê temenê de ew li wê dihizirî wê zêdetirî wê weke ku wê were ser ziman wê êdî wê xwe di xwe de wê xirabtir wê hîsbikê û wê di xwe de wê bikeve nava hizir, hazn û fikran.

Di wê demê de wê, di wê temenê de wê, dema ku wê carna wê tiştê wê were serê mirov ku mirov li ser wê dihizirê wê piştire wê mirov wê weke ku wê tê derxê ku mirov çî kiriya. Lê carna ku mirov wê bi kêmesî û têrfiyên wê re jî wê kifşbikê û wê werênê ser ziman jî ew dikarê dereng bê. Êdî ew di wê temenê de wê nikaribê wê kirina bûyî û wê gotina ku ew ji nava lêvan derketî weke ku ew nebûyî û derneketî wê bikê. Wê tenê wê weke hizrek posmaniyê wê xwe di rengekê de wê bi tenê wê li ser wê re wê bide dîyarkirin lê ew êdî wê fêde nekê.

Di wê demê de wê hingî wê ew wê çendî wê bi êş bê û wê êşê wê bide mirov ji xwe wê hewce nekê jî ku mirov wê êdî wê li ser wê bisekinê. Ew jî xwe ji aliyekê herkesekê ve ew dihê zanîn. Di wê temenê de wê ew gotin wê di wê temenê de ku ew wê tenê êdî ew mirov xira nekê di çav û serê kesên dervî mirov de wê, di wê temenê de wê çawa karibê ji aliyekê ve wê weke ku ew mirov bi wê weke berxwe bikeve û di demên xwe yên piştire êdî tiştê din ê wusa nekê. Lê ti rewşên bi wê rengê de wê, encamên ya bûyî û hatî gotin wê nikaribê ji holê rabikê û mirov wê çî bikê û bibêjê wê mirov wê ji wê bi mesûl û berpirsîyar bê. Ew jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê bê.

Di aslê xwe de wê di dewama wê de wê weke aliyekê wê yên din wê dema ku mirov wê di wê temenê de wê li wê bihizirê wê karibê wê werênê ser ziman ku wê rewşên ku ew dibin wê hertimî wê encamên wê hebin. Di her kirinê de wê sedem û encam û ankû encam û sedem wê li dûv hevdu werin. Wê yên ku wê bi xwe re wê li dûv hev wê werênê wê bibin. Di wê demê de jî wê bêgûman wê aliyên ku wê di wê temenê de wê kirin û gotinên Suhabutinê eyûbi re ku wê ji wî re wê weke encamê wê bibin wê bibin, ku ew çendî piştire bikeve nava hêstên posmaniyê de jî. Di wê temenê de ew ji aliyekê din ve jî ew ketibû nava hêstên bi wê rengê û ankû na ew jî wê weke zêde ne dîyar ba. Tenê wê weke hinek intiba ku wê di wê temenê de wê bi intibayî ku wê wan û wî wê biheta gihiştin ba. Kesekê ku ew di ya xwe de di israre wê de bê wê hertimî wê piştî wê kirinê ku ew bi şaşî bikê û heta ku ew zanibê ku ew şaş a jî wê gelek caran wê li xwe nedênê ku ew wê bi wê rengê wê bi şaşî bibînê. Çi hêstek xarib a ku ew wê weke mazinahiyekê û ankû ji mazinahiya xwe wê dibînê û ankû wê weke ku wê bibînê. Li ser wê temenê wê dema ku ew ji wê şaşiyê gavê bi şûn ve biavêjê wê weke ku ew kêmesiyê bikê wê li xwe bîne û wê di xwe de wê hîsbikê. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov li wê bihizirîya ba.

Suhabutinê eyûbi wê di wê demê de wê weke ku wê di gelek hêstên ku ew di xwe de dihizirî wê di serê de wî hebûban. Di wan hêstan de wê, di wê temenê de wê gelek aliyên ku ew bi wan dihizirî wê hebûban. Aliyek ji wan wê di serî de wê bi pirsek weke ya ku ew gotinên wî piştî wê hatina bihîstin wê çî encam wê ji wî re wê bihanîya ba. Di aslê xwe de wê, weke di rengekê keseyetî a bi wê rengê de ku wê were hizirkirin wê ne asayî û adeta wê bê ku ew bi wê rengê bihizirê. Lê dema ku ew di wê temenê de wê, dema ku ew êdî wê weke ji piştgirîya ku ew di wê temenê de ji kirina xwe ya ku ew pêşdibînê re ku ew nebînê û ew hatibê ser ziman wê êdî wê bi wê re wê bidest hizirkirinê wê bi xwe re wê werênê.

Dibê ku ev hizirkirin wê hinekî jî wê weke aliyekê hizirkirinê ku wê çawa wê, xwe ji encamên wê rewşê wê biparêzê wê bo wê bê. Lê aliyekê din ku wê, Suhabutinê eyûbi wê xwe bi wê weke weke di serê xwe de wê bixapanda wê ew ba ku wê, zêde kes wê ji çend kesên li dora melik el eşref û wî û pê de wê ti kesek wê neba. Wî jî weke ku wî hêvî ne dikir ku ew gotin ji wan derkeve.

Lê gelo wê wusa ba? Ew jî wê dervî wê ku mirov wê li wê bihizirîya wê kariba weke aliyekê wê yê din xwe xwe bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin ba. Di dewama wê de wê, dem hinekî din wê

pê de wê herê. Piştire wê, di dîwana melik el eşref û Suhabutinê eyûbi de wê hinekî din jî wê lev rûniştin, bi hev re axiftin û danûstandin wê bibê. Di wê demê de wê gelek tişt wê werina ser ziman.

De ne, weke aliyekê wê yê din jî wê ew bê ku wê tişta ku ew di civake mîrekê û kesekê mazin de ew hat ser ziman wê xwe li wir negirtiba. Ew êdî wê weke matê civatên din wê bûba û wê di wan de wê bi awayekê wê biheta bihîstin û wê biheta ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ba. Di nava civatan de wê di wê temenê de wê li kurdistanê wê her tişt wê di wê dema li hev rûniştinê de wê weke ku wê biheta ser axiftin û ankû wê biheta ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ba ku wê di wê temenê de wê di wê rengê de wê bûba ba.

Di wê demê de wê, Suhabutinê eyûbi wê, dema ku ew diaxift wê, di wê demê de wê zêde wê, dengê xwe wê bi hinekî wê weke ji xwe bi bawer wê derbixista. Lê di wê tize dengê wî de wî weke ku wê aliyekê wê yê din ê di xwe de bi hizirkirinê wê hebûba û wê weke ku ev jî wê ji aliyê ku ew li dora wî li wî û gotinên wî dihisandan wê biheta kifşkirin.

Di wê temenê de ew tiz wê weke tizeka ku wê di wê temenê de di rengê ku mirov di xwe de wê bi bawerî diaxift û ankû ne diaxift di xwe de wê ew jî wê di dîmenekê din de wê weke ku wê bi wê re wê bide nîşandin.

Lê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di gotinên berê ên ku wê Suhabutinê eyûbi wê, ji melik el eşref re wê bikê wê weke ku ew wê bi temenî wê li hemberî deyfê xatûnê wê weke ku wê piştgirîyê wê bixwezê wê di awayekê de wê weke gotinên wê ban. Lê piştî ku wî bersivek ne li hêviyê û bendê ku wî ji wê girtibû wê, êdî ya ku wî di mejiyê wî de wê bikê nava hizirkirinan de wê ji aliyekê din ve wê êdî wê ev ba.

Dem hinekî din wê têve wê herê û wê, serdana Suhabutinê eyûbi a li cem melik el eşref wê dawî li wê were û ew wê vegehî li qasra xwe. Wê di wê temenê de wê dema ku ew hat qasra wê di wê demê de wê, demek ne zêde dirêj wê di xwe de wê bihizirê. Wî êdî wê weke ku wê piştî wê hevdişîna wî ya bi melik el eşref re wî hêviyên wê yên sultaniyê şikeştibûn. Di wê temenê de wê, bi awayekê zêde zelal wê hêstek wê weke ku wê bi wî re wê çêbûba. Lê ji aliyekê din ve jî wî fikir ku ew berê wê demê ew çawa bû û di gotinên xwe de bi dengê xwe re çawa xwediyê kirpendinên di wê de bû û hwd wê piştire jî wê li xwe danîya ku ew di wê temenê de di rengê axiftina xwe de wê di wê temenê de wê bide domandin. Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê bihanîya ser ziman ba. Ji xwe wî berî wê êdî wê gelek mirovên dorê wê hertimî wê di civatan de wê bihanîyan ser ziman ku wê çavê

Suhabutinê eyûbi di taxt de ya' re wê bihanîyan ser ziman. Li dora wê gotinê wê gelek gotinên ku wê bihanîyan ser ziman û wê bi lêvbikiran jî wê bûna. Û heta ku wê kêm zêde wê hinek ji wan gotina wê herina gûhê deyê xatûnê û ankû deyfê sultanê jî.

Lê di wê demê de wê çendî ku wê ev gotin wê herin gûhê deyfê sultanê jî wê tişteke ne gotibû, bi lêvnekiribû û ne hanîbû ser ziman. Heta ku wê carekê wê hin gotinên di wê rengê de ku wê weke di awayekê sergirtî de wê di nava hinek zane û alimên li civate wê rûniştina de jî wê li hemberî wê di nava axiftinên wan de wê bi awayekê sergirtî wê pêşî wê werina ser ziman. Lê çendî ku wê sergirtî wê weke ku wê werina ser ziman lê deyfê sultanê dayika hemûyan wê ew bi awayekê zelal ew ji gotinan fahmkiribû. Tenê li ser wê hizirkiribû û di wê temenê de wê mabû. Di wê temenê de wê di civata wê û dîwana wê de wê dema ku wê kesên ku ew li wê diaxiftin li ser taxt wê, gotinên weke 'piştî kûrê min hat dema rûnihê ser taxt ew wê ser rûnihê' re wê bersivê wê di wê temenê de wê bide wan.

Di wê demê de wê nîyet û gotinên deyfê sultanê wê di aslê xwe de wê pirr zêde wê weke ku wê vekirî bin. Ew dayika sultan, xwûşk û jina wan bû. Di wê temenê de ew weke kesek ku wê pirr zêde wê rêz û hûrmetek mazin wê li hemberî wê hebûban.

Di aslê xwe de wê gotinên Suhabutinê eyûbi wê dema ku wê werina ser ziman wê bi nêhtekê wê ji aliyekê ve jî wê bihetan ser ziman di hin civatna de. Ew jî wê ew ba ku ew di wê temenê de wê weke ku ew ne li gorî wê kevneşopîya civatî a ku wê bi wê destûra kevneşopîya hemawîyê a rûmetê wê hertimî wê were tevgerîn û pêşwazî kirin weke ku ew tevnedigeriya. Ev hêst di derbarê wî de çêbû bû û wê hêstê di aslê xwe de wê weke ku wê ji gelek aliyan ve ku ew çendî ne hatiba ser ziman jî lê wê weke ku wê bûba temenê hin bertekên ku ew rengê wan vekirî dida nîşandin û ankû di xwe de dihişt û ne dida nîşandin de wê bida nîşandin.

Di wê rengê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê karibî wê bihanîya ser ziman. Berî deyfê xatûnê wê minaq wê sultaniya dayika Anezê ku wê li rojhilatê kurdistanê wê berî dema destpêka şadadîyan wê bibê û wê di wê temenê de wê dema wê bê temen û bingihê avabûna desthilatîya şadadîya û heta ku wê temenê wan wê bi wê rengê wê û dema wê re wê biafiranda jî wê hebûba. Ew jî wê di wê demê de wê di nava civakê de wê hebûba û wê gelek minaqên bi wê rengê wê heban. Dayika sultan dayika anazê weke jinek kurd wê nêzî 60 salî wê weke ku wê werê gotin wê li ser taxt wê rûnihê. Lê ev dema rûniştina wê ya ku ew

li ser taxt dihat ser ziman di nava civatan de wê di awayekê de wê weke ku wê carna bi cihê jî wê biheta ser ziman. Di hinek gotinan de jî wê ji wê demê hindik jî wê demna din wê carna wê bihetan ser ziman.

Lê di wê demê de wê, li vir wê ya giring wê ne dem ba. Ya giring û hêja wê ew ba ku wê çawa wê demek wusa wê bi demek dirêjî wê di wê rengê de wê li ser taxt wê bûhûrand. Weke jinekê wê di awayekê de wê sultanti wê di wê temenê de wê kir. Ev rewş wê, piştî wê re wê, kêm zêde wê, heta dema deyfê sultanê wê li herêmên din wê kêm zêde wê bi wê rengê wê jinên weke mîr derketina li pêş li ser serê mîrgehê bê û ankû bi awayên din wê bibin û wê navê wan wê hebê, W bi awayekê vekirî û rehetî û zelalî wê dikarê wê li vir wê bin wê xatbikê û wê werênê ser ziman.

Lê deyfê sultanê wê demek nû wê bi wê re wê bibê û wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, dema ku wê di nava gotinan de wê bahsa ne razîya Suhabutinê eyûbi a li hemberî deyfê sultanê û rûniştina wê ya li ser taxt wê werê kirin wê, ji aliyekê ve wê weke ku wê acîzî wê ji gotinên Suhabutinê eyûbi wê di awayekê de jî wê weke ku wê werê hanîn ser ziman. Ber ku ew rast ne dihat dîtîn. Hemû kesan ew wêretî û zanetî di xwe de ne dî dîtîn ku ew wê di awayekê de wê werênê ser ziman. Ber ku wê ne tenê wê, deyfê sultanê wê ji male eyûbîyan ba. Wê bi heman rengê wê Suhabutinê eyûbi jî wê di awayekê de wê ji heman malbatê ba. Ber vê yekê wê di gelek gotinan de wê, di awayekê de wê, nerazîyên Suhabutinê eyûbi wê dema ku wê biheta şîrovekirin wê di awayekê de wê carna wê weke rewşek nava malbatê biheta dîtîn, carna wê weke rewşek taxt wê biheta dîtîn û carna jî wê weke rewşek zayendî wê biheta dîtîn û şîrovekirin. Di wê temenê de wê, ji gotinên wî hinek encam û wateyên weke ku ew li dijî jinekê û rûniştina wê ya li ser taxt bê wê weke ku wê ji wan wê biheta derxistin. Di aslê xwe de wê, di wê demê de wê, di awayekê de wê, di gotinên wê de wê, dema ku wê biheta gotin ku 'wê mîrên herêmê wê kesekê bi hêz ê li ser taxt rûniştî dixwezî bibênin' ku wê werênina ser ziman ev gotin dikarê hem di awayekê bi wê rengê ê weke li dijî wê sultantiya wê jinê ba wê karibê biheta şîrovekirin û ji aliyekê din ve jî wê karibê weke di rewşek ku ew jin û mîr weke farq nekê ku ew yek bi hê rûnihê de wê biheta şîrovekirin. Lê di rewşa rengê hanîna ser ziman a Suhabutinê eyûbi de wê biheta ser ziman ku wî dixwest ku ew li ser taxt rûnihê û wî ew bo xwe dihanî ser ziman.

Di wê temenê wê dema ku wê bahsa deyfê xatûnê wê biheta kirin wê di rengê de wê weke ku wê bahsa rûmetekê û kevneşopîyekê wê biheta kirin wê ji wê biheta bahskirin. Di aslê xwe de ku ew, ji male eyûbîyan bû ew wusa bû. Ku ew ji malek din jî ba wê ew kevneşopî wê bo wê bûhûrîner ba.

Di wê demê de wê dema ku wê bahsa rewşa rewş deyfê xatûnê biheta kirin wê di wê temenê de wê bi hinek aliyên wê yên din jî wê pêwist ba ku ew ji wan biheta kirin.

Deyfê xatûnê wê, weke jinek ser taxt û hukumdara welatê xwe wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, dikarî wê di serî de wê pênasibikê û wê werênê ser ziman. Lê ew piştî ku ew li ser taxt wê rûnihê wê bandûra wê ji sînoran wê derbas bibê. Wê di serî de wê ew wê bi wê re wê were dîtin. Li giştîya herêmê wê di rengê de wê dikarê wê di wê rengê de wê di awayekê de wê werênê ser ziman.

....oOo.....

Nerazîyên li hemberî Suhabutinê eyûbi

Piştî ku wê Suhabutinê eyûbi wê vegehihê li qasra xwe wê dema ku wî li dora xwe dinerî wê di aslê xwe de wê zêdetirî ew wê, nerazibûnê wê li hemberî xwe wê ji derûnî û nêzîkatîya mirovan û heta ku wê dema ku wî li nava çavên wan dinerî wî ew bi rehetî kifşdikir. Wê jî di awayekê de wê hêstên cihê bi wî re wê bida çêkirin.

Demek ku wê hinekî wê bi ser wê demê ve wê herê êdî wê piştî wê Suhabutinê eyûbi wê, dema ku wê bi mirovên li dora xwe diaxift wî weke ku wî di xwe de ew ne dî dit ku ew zêde weke berê gotinên dijber li hemberî deyfê xatûnê û rûniştina wê ya li ser taxt wê bênê ser ziman. Di wê temenê de wê ew bikeve rewşekê de.

Di aslê xwe de ew gûharîna ku wî di awayekê de ku ew di farqê de bê û ankû ew ne di farqê de bê ku wî bi xwe re dida nîşandin wê ji aliyê kesên li dora wî jî wê di awayekê de wê weke ku wê ji wî û kirinên wî biheta fahmkirin. Li ser wê nûqteyê û axiftinên ku wê di nava civatên kurdan de wê di derbarê wê rewşê de wê werina ser ziman wê di wan de wê, hertimî wê pîrsek li ser mereqe wê bê pîrsin. Ew jî wê di wê temenê de bê ku wê, dema ku ew bi melik el eşref re bê wan çî bi hev re axift û ankû çî ji melik el eşref bihişt. Heta ku wê ev pistapist wê wilqasî zêde pêşde herin wê di awayekê de wê bên gotin 'ku melik el eşref gûharê Suhabutinê eyûbi kişandîya' jî bê. Di aslê xwe de ev gotina 'gûh kişandinê' wê weke

gotinek zêde giran û wê dema ku wê rewş û kesekê wê were bikarhanîn wê karibê gelek wate ji wê werina derhanîn.

Di wê temenê de wê jî wê di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê karibê di watete zirt lê kirinê de bê, di wateya şîret lê kirinê de bê, di wateya ji jêr e hatina gotin ku ew bi gotinên xwe di rêya şaş de ya û ew were ser rêya rast û hwd de wê weke wan bi gelek wateyan jî wê were ser ziman. Lê ji wê zêdetirî wê gelek wateyên din jî wê karibin ji wê bèn derhanîn. Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê di wê temenê de wê, di rengekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê karibê wê di wê temenê de wê biwê re wê li wê bê hizirkirin.

Di aslê xwe de wê dikarê wê di dewama wê de wê werên ser ziman ku wê, di awayekê de wê êdî wê di rengekê de wê navê Suhabutinê eyûbi eyûbî wê di wê rengê de wê wene bi nebaşî wê di rengekê de wê derkeve. Ew êdî wê di wê rengê de wê, weke ku ew 'ji rêya rast dûrketibê' jî wê di gelek awayan de wê ji jê were bahskirin û wê were hanîn li ser ziman. Ji xwe hewce nakê ku mirov werênê ser ziman ku wê gelek nerazîbûn wê ji ber nexweşîya wî ya li hemberî deyfê xatûnê û rûniştina wê ya li ser taxt ku wê li hemberî wî di nava gel de jî wê çêbibin.

Weke ku wê piştê wê di nava civatan de wê were ser ziman ku wî jî melik el eşref re hanîya ser ziman ku 'mîrên herêmê dixwezî yek bi hêz li ser taxt rûnişt bibînin' jî wê di wê kirdeya wê gotinê de ku wî hanîbû ser ziman ku ew ne rast dibînê ku ew deyfê xatûnê li ser taxt rûnihê jî wê di nava gel de wê ne rast hatîba dîtin. Wekî din wê di dewama wê de wê dikarê wê jî bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, mîrên herêmê wê gelek caran wê bi ser deyfê xatûnê de wê herin û wê xweşbînîya xwe ji wê bi razîbûna xwe re wê bidina dîyarkirin.

Ji razîbûnên mîrên herêmê û di derbarê wê de ku wê di nava gotinên civatên kurdan de wê were ser ziman biqasî ku mirov ji wan gotinan wê fahmbikê wê weke ku wê zêdetirî wê vajî wê gotinê wê di serê mîran û di nava wan de wê li hemberî deyfê xatûnê wê, rewş û hêstek wê hebê û heta ku wê bi hêz û qûdreta xwe re wê hertimî wê li rex wê bisekin in û wê bo wê weke ku wê were ser ziman wê herina mirinê jî. Di seferên ku wê deyfê xatûnê wê, li ser serê wan hem li hemberî komên xaçîyan wê li herêmê wê bikê û hem jî li hemberî komên weke yên selçûqî û mogolan wê bikê wê di awayekê de wê xwe ji wê bi şûn ve wê nedina alikî û wê bi can û dil wê li rex wê şer bikin. Wê bo wê mirina xwe wê hildina li berçavên xwe û wê li rex wê şer bikin.

Di wê temenê de wê weke ku mirov wê karibê wê ji nava gotinên di derbarê wê de di nava civatên kurdan de wê werina gotin ku mirov ji wan derxê û fahmbikê wê bi hevdu re wê di ahengekê de wê di wê temenê de wê bi wê re wê bibê. Di wê temenê de wê, aliyekê din jî wê, bi wê re wê weke ku wê hebê û wê werê dîtin û wê li ser wê re wê were hizirkirin. Wê jî ku mirov wê kirpendinekê bi gotinekê jî bê wê li ser wê re wê nekê û wê bi wê re wê newênê ser ziman wê weke ku mirov wê nikaribê ji wê derbas bibê. Ew jî wê kevneşopîya civakî a zayyendî bê. Di wê temenê de wê, dikarê di dewama wê de wê bibêjê ku wê ne tenê têgihên olî û hwd wê di rewşên weke de wê werina li berçav girtin. Di wê çerçoveyê de wê dervî wê kevneşopîyên civakî ku ew weke bi pîroz dihên dîtin û wê di wê demê de jî wê bi wê rengê wê werina herêkirin û dest li wan newê dayin wê hebin û ew wê bi wê re wê werê dîtin. Yek ji wan kevneşopîyan jî wê kevneşopîya hemawîyê bê û ev kevneşopî wê di her demê de wê di nêzîkatîya civakî a di nava xwe de wê, dîyarker bê.

Li vir çend gotinan jî bê wê hinek aliyên ku mirov wê karibê wan werênê ser ziman wê hebin. Minaq wê dema ku wê du mêr û ankû du aşîr wê bi hev re wê di şer de bin û wê jinek kurd wê bi wê hemawîya xwe ya li serê wê a sipî ku ew herê li nava wan bisekinê û wê hemawîya xwe ji serê xwe di nava wan de biavêjê li ardê ew êdî wê weke rûmetiyekê wê were dîtin ku ew dawîyê li wê şerê nava xwe werênin bê. Piştî wê avêtina wê hemawîyê li ardê û ku ew wê pevçûn û ankû şerê nava xwe bidomênin wê weke bêrûmetiyekê, bêhesiyetiyekê û hwd jî wê karibê were şîrovekirin. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê kevneşopîyê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin ku wê kevneşopîyê wê hertimî wê aşîtî û aramiya nava civakê wê di wê temenê de wê di nava xwe de wê di renekê de wê weke ku wê parastîya bê. Di wê çerçoveyê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mirov wê fahmbikê wê di wê temenê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê, ev kevneşopî wê, di wê temenê de wê aliyekê wê yê din jî wê hebê. Ew jî wê ew bê ku ew gotinê li hemberî jinekê bibêjin wê ew jî wê weke bê rûmetiyekê wê were dîtin. Ya ku wê bi kirin, kiryar û gotinên Suhabutînê eyûbî û hwd re ku wê di awayekê de wê di nava mirovan de û di serê wan de wê weke ku wê bibê temenê zorbûnekê wê ev alî bê. Ber ku ew ji malbatek mazin mazin bê û wê dema ku wê kirinek bi wê rengê wê li hemberî deyfê xatûnê ku ew wê bidê nîşandin wê di wê temenê de wê çendî ku ew wê gotinê nebêjin bi dengê bilind

lê wan di wê temenê de wê ew pîrr zêde bi wê rengê bi xirabî ew şîrove dikirin û ew dihanîn ser ziman. Di wê rengê de wê, ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê di dewama wê de wê werênê ser ziman bê.

Dem wê hinekî din wê têve wê herê û wê, mijare Suhabutinê eyûbi wê weke ku wê were ser ziman wê, hinekî din jî wê bi dest axiftina di nava ci vakê de wê werê ser ziman. Di wê rengê de wê ev wê, herina qasra deyfê xatûnê jî. Lê ew di destpêkê de wê weke ku wê were ser ziman ew wê serê xwe ji wan gotinan wê neêşênê û ew wê weke ku wê were ser ziman wê di rêya xwe de wê bide domandin. Di wê temenê de wê, ew wê di nava civakê de wê ne tenê ew ji ber ku ew li ser taxtê sultaniyê rûniştîya her wusa wê ber ku ew jinek jî bê wê bi wê destûra civakî a zayendî wê weke rûmetekê wê were dîtîn û wê hertimî wê were pêşwazîkirin.

Lê di nava wan acîzîyên ku wê li hemberî Suhabutinê eyûbi ku wê rûbidin li ser wan kiryarên wî weke ku wê di nava civakê de wê weke ku wê di civatên wan de wê were ser ziman ku wê xwe bide dîyarkirin wê rewşek din jî wê xwe bi wan re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Ew jî wê, newê zanîn ku ew wê çawa wê bibê wê ew gotinên ku wê Suhabutinê eyûbi wê ji cem melik el eşref ku wê bi serifênê wê di awayekê de wê ew jî wê werina bihîstin û wê di awayekê de wê êdî wê hin bi hin wê werina gûhê deyfê xatûnê. Deyfê xatûnê wê pêşî wê dema ku ew gotin wê werina gûhê wê ew pêşî tiştekekê nakê û bertekekê wê li ser wan re wê nedê nîşandin. Lê ew çend kesên li dora xwe ku ew bi wan bi bawer a wê bi erk bikê ku ew rastîya wan gotinan derxina li holê ku ew rast in û ankû ne rast in.

Di wê temenê de wê, weke ku wê were ser ziman wê weke ku wê xwestîya ku wê piştî ku ew rastîya wan gotinan fêr bibê piştî re li gorî rewşê ew wê berteka xwe bide nîşandin. Wê dema ku wê deyfê xatûnê wê, kes bi erkkirina ku ew rastîya wan gotinan fêrbibê ku wî serfkirina û ankû nekirina wê demê wê di serê xwe de wê hizirkirîya ku ew bertekê pîrr zêde cidî bide nîşandin.

Di wê temenê de wê ya ku wê di wê demê de wê kesên ku ew heya wan ji wê rewşê çêdibû wê, di wê temenê de wê, ew şîrovebikiran û wê bihanîyan ser ziman. Hinekan jî ew dihanî ser ziman û digotin ku 'Suhabutinê eyûbi ev gotin bi lêvkin û serfkirin wê demê wê qiyemet biqatihê.' Hinekan jî digotin ku wê dema ku 'Suhabutinê eyûbi ew gotin bilêvkin ew çi bê serê wî ew haq dikê.' Di wê rengê de wê, di wê

temenê de wê, di nava gelek gotinên ku wê di nava civatên kurdan de wê were ser ziman wê di wê rengê de jî wê were ser ziman ku 'wî, ku ew gotin bi wê rengê bilêvkirin wê demê ew bo wî kêmesîyek ji rûmetîya wî ya. Wê ew bêrûmetîyek mazin bê bo wî ..' Di wê temenê de wê ew wê bi wî re wê bihanîyan ser ziman. Wê di wê temenê de wê kesên ku ew dihistin wê hêst û ramanên xwe wê li ser wê re wê bihanîyan ser ziman. Di wê temenê de wê, nûqtetek hevbeş di hemû gotinan de wê hebê ku wê ti kesekê, kirin û gotinên bi wê rengê rast ne dî dîtîn û ew weke bêrûmetîyekê di dîtîn. Di wê temenê de ew dihanîn ser ziman. Di wê temenê de wê, êdî wê piştî wê çi bûba wê, di wê çerçoveyê de wê, pêşîya wê ne dî dîtîn. Gelek kesên ku wê piştî wê ew gotin wê êdî ku wê herina gûhê wan û wê were gûhê wan ku deyfê xatûnê çend kes bi erkkirina ku ew rastîya wan gotinan wan fêr bibê wê, bihanîyan ser ziman "de ne, malbate eyûbîyan jî kurda û ji wê kevneşopîyê na. Wê demê ew divê ku ew bêî ku ew li bendî deyfê xatûnê bertekekê bide nîşandin ku ew, gerek pêşî wê bertekê li hemberî wî bidina nîşandin." Êdî wê gotinên bi wê rengê jî wê di wê demê de wê ji nava mirovan û wê bilind bibin. Di wê temenê de wê di wê çerçoveyê de wê gotinên bi wê rengê ku ew hatina ser ziman wê bêgûman wê weke gotinên lêpîrsînê jî bin û wê di wê temenê de wê weke gotin ku wê, di mejîyan de wê hetaheta wê bi navê mirov re wê weke ku wê biman ban. Ber vê yekê divîyabû ku eyûbîyan ew gotin layîqî xwe û malbate xwe nedîtîban. Divîyabû ku wê berteka ku wê pêwîst ba ku ew biheta nîşandin wan di serî de ew daba nîşandin. Wê di wê temenê de wê hizrên ku wê werina ser ziman wê di nava civakê de wê bihetan ser ziman û ev rewş wê weke rewşek ku wê rewşa malbate eyûbîyan jî wê, di awayekê de wê weke ku wê bi xwe re wê di nava civakê de wê hin bi hin wê bikira berlêpîrsînê de. Ber vê yekê ne bi derfet bû ku wê malbate eyûbîyan û qasr wê li hemberî gotinên bi wê rengê wê bêdeng û di cihê xwe de sekinê wê maba. Ew di wê temenê de wê êdî wê tiştek bikiran. Heta ku wê, di wê temenê de wê li bendêbûnek wê di wê temenê de wê ji nava civakê wê weke ku wê bûba.

De ne, ne ji ber ku wê deyfê xatûnê wê newîya selahadinê eyûbî ba û ji ber ku ew kesek ji ser taxt a ku ew ne hatina herêkirin ba. Ew jinek bû. Ev sedem tenê bi serê xwe wê têrê dikir ku ew li hemberî wê bêdeng nema ban.

Di wê demê de wê hinekê din jî wê bêdengî wê bima. Di aslê xwe de wê, qasra deyfê xatûnê wê hemû pistapist û gotinên ku ew dihatina ser

ziman wê ji aliyekê ve wê bihetan li wê û wê li wir wê bihetan bihîstin. Lê tevî wê jî wê weke ku wê bêdeng maba.

Ev bêdengî jî wê ji gelek aliyan ve wê di awayekê de wê weke ku wê biheta şîrovekirin. Wê wateyên cihê wê ji wê bihetan derxistin û derhanîn li holê. Di wê temenê de wê ji wan wê derhanînên pêşî wê di wê temenê de ba ku wê di wê de wê dema ku ew bêdeng bûn hebê wê demê wê tiştêk wê were lê hizirkirin. Wê dema ku mirovan ew bi wê rengê dihizirî wê demê wan li wê fikir ku ew bihizirin ku ka ew çî ya ew li wê dihizirin û wê di encamê de wê çawa wê bertekêk wê bidan nîşandin. Ti kesekê hizir û tefkir ne fikir ku wê bêdengbûn wê li hemberî wan gotinan wê bimênê.

Ji aliyekê din ve jî wê ev rewş wê piştî Suhabutinê eyûbi wê were qasra xwe wê ev gotinên ku ew li ser navê wê bi wê rengê wê werina li ser ziman dihatina gûhê wî jî. Di aslê xwe de wan gotina ew jî diêşand. Di wê temenê de wê, dema ku ew gotin dihatina gotin wê di wê temenê de wê, di wê temenê de wê çawa wê ew biheta êşandin li aliyekê din wê, bi wê re wê, di wê temenê de wê bertekên ji qasra mazin wê weke aliyekê din ku ew weke ku ew li ser lîngan li bendî wê bê wê di rewşekê de wê bisekinîya ba.

Di rewşên wusa de bêdengbûn û di bendeê mayin wê di aslê xwe de wê zêdetirî wê mirov wê biêşanda û wê, weke cezayekê mazin ê li ser derûnîya mirov re ku wê li mirov ba. Di nava gel de ji rewşên bi wê rengê re wê gotinên weke 'mîrov dimirê û dimirê û car din sax dibê' re wê bihanîyan ser ziman.

Di wê rengê de wê wateya wê gotinê wê di serî de wê di wê rengê de wê ew ba ku wê di wê temenê de wê çawa wê weke aliyekê wê yê girin wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin ba.

Suhabutinê eyûbi wê demê ku ew li ser wan gotinên ku ew dihatina gotin wê, hê weke ku ew jinûka wê giringîya wan gotinan bi cidiyetekê din wî didit. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, çendî ku wê ji aliyekê ve wê gûhê xwe dirêjê bihiştinên ku ew bi wê rengê dihên ser ziman ku wê di wê demê de wê çî wê were ser ziman. Lê ji aliyekê din ve jî wê, aqilê wî li ser qasra deyfê xatûnê bê. Bi wê re heta wê demê wê zêde gotinên weke li hemberî wî ku wê werina ser ziman wê di wê demê de wê ji qasra mazin wê nehatiban ser ziman.

Wî bixwe jî ew bêdengî carna di serê xwe de weke ku ew li hemberî wî di rewşek baş de na û wê tiştêkê weke bi bertekî wê ji wan wê newê li wî. Lê ji aliyekê din ve jî wî di serê xwe de wî şîrove fikir ku ew bêdengî

wê weke rewşek hizirkirinê ba û wê piştî wê bertekek wê bidan nîşandin. Aliyê duyem wê xwe wê rast ba û wê di dewama wê de wê, weke ku wê di nava civatên herêmê ên kurdistanê de wê werê ser ziman di derbarê rewşê de wê piştî wê, ne bi gelekî re wê, bertekên mazin wê êdî wê di wê rewşê de wê, xwe bidina dîyarkirin.

Di wê rewşê de wê di nava gel de wê hinek gotinên ku wê li ser navê mîrên herêmê jî wê biheta ser ziman ban û wan gotinên ku ew di wê çerçoveyê de ew dihatina ser ziman jî wê hertina gûhê wan. Ew jî wê di wê demê de wê, ne bi derfet û rast ba ku ew bêdeng maban. Wê di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ba ku mirov wê di dewama wê de wê bi wê rengê wê bihanîya ser ziman.

Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê biqasî ku wê di civatan û axiftinên di civatan de ku wê ji wan wê were ser ziman û fahmkirin wê di wê rengê de wê li ser wê rewşê wê biqasî wê ji qsra derfê xatûnê wê hêvîya bertekê wê biheta kirin wê wilqasî jî wê ji qasran mîran jî wê yek bi yek wê ew hêvî li bendêbûna hanînek ser ziman û ragihandinek ku ew were kirin wê li bendê wê jî ban. Ber ku wê di wê temenê de wê, Suhabutinê eyûbi wê bihanîya ser ziman ku 'mîrên herêmê li ser taxt yek bi hêz dixwezî bibînin' û wê wateya wê gotinê wê ji aliyekê ve jî wê ew bê ku ew deyfê xatûnê naxwezî jî bê ku wê kariba bi wê rengê ew biheta fahmkirin.

Ber vê yekê ev ji du aliyan ve wê bo mîrên herêmê wê weke pîrsgirêk wê xwe di awayekê de wê daba dîyarkirin. Yek wê ji aliyê rewşa kevneşopîya wan ya zayendî û destûra wê ya pîroz ku ew hemû bi civakî bi wê bi bawer in wê ji aliyekê ve wê weke aliyekê ku ew bi wê re wê weke bikevîna nava ixtilafê de bê. Lê ji aliyê din ve jî wê weke ku wê ew wê bikevîna temenekê weke piştgirîya li Suhabutinê eyûbi jî. Wê herdû ali jî wê weke du aliyan ku wê dema ku wê, mirov ji aliyê wan ve şîrove bikira wê weke pîrsgirêkê wê bo wan wê xwe bida dîyarkirin.

Di wê temenê de wê ev rewş wê, di nava civatên wan de wê bi tûndî wê weke bûba temenekê bêbawerbûnê û li ser navê wan wê weke gotinek bi leke ku ew bi wê re hetaheta maban. Ber vê yekê wan jî di wê temenê de wê ji wan bendêbûna gotinekê ku ew bi wê re ew çawa dihizirin wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê weke ku wê daba dîyarkirin. Di dewama wê de wê jî mirov diakrê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, weke aliyekê wê yê din jî wê di wê temenê de wê mîrên herêmê wê bi wê rengê wê weke ku ew ji kevneşopîya civate xwe dîrkevin jî wê kariba bi wê ji wê biheta fahmkirin.

Di wê temenê de wê gotinên ku ew dihatina ser ziman wê giring ban. Wan gotinan tenê weke ji aliyekê desthilatî û bi xwestina kesekê ku ew dixwezê derkeve ser taxtê sultaniyê û hwd bi tenê re wê nikariba bi tenê wê fahmbikira û wê bihanîya ser ser ziman.

Wekî din wê di dewama wê de wê ev rewş wê, di wê rengê de wê, di aslê xwe de wê qasra eyûbîyan jî wê êdî wê hin bi hin wê bideest acizkirinê wê bikê. Di wê temenê de wê di wê rengê de wê pêwîstîya dîtinek rast û pak a ku ew bi wê re wê çawa wê bi carekê wê kariban pêşîya gotinan û bilêvkirinan wê di wê warê de wê bigirê wê di wê temenê de wê bi wê pêwîstî heba.

Dem wê hinekî din wê derbas bibê û wê weke ku wê di nava civatên herêma botanê de wê carna wê were ser ziman ku wê, ji qasra deyfê xatûnê wê hin bi hin wê, tevgebûnek ku wê xwe li giştîya herêmê wê bide dîyarkirin wê di wê temenê de wê bi wê re wê hebû ba. Ev tevgerîya ku wê êdî wê xwe bide dîyarkirin wê êdî wê ew zêdetirî wê bidest çêkirina dilperîyê ku ew di mejî û dilê herkesekê de bide çêkirin. Ev wê, were çi wateyê? Wê li wê biheta lê hizirkirin.

De ne, herêma botanê wê weke herêmek ku ew li wê çûkek firî ba li aliyekê wê yê din wê xwe bida bidengkirin. Di wê temenê de wê zû wê gotin li wê bihetan bihîstin û belev bûn. Li ser wê temenê wê êdî wê di wê temenê de wê dema ku ew tevgerî wê bibê wê êdî wê ji aliyekê ve wê hey herina ser qasra Suhabutinê eyûbi ku ew di çi rewşê û bertekê de ya û qasra deyfê xatûnê ku ew di çi bertekê de ya. Ankû ew di çi rewşê de na ku ew werina fahmkirin.

Biqasî ku wê di civatan de wê biheta ser ziman wê tişteki din jî wê bûba. Ew jî wê ew ba ku wê weke ku wê ji navaroka gotinan wê biheta fahmkirin ku wê deyfê xatûnê agahiyên ku ew çûna gûhê wê, di wan de wê piştrastkirina wan gotinan wê were kirin wê bibê û wê ew jî wê li ser wê re wê pirr zêde wê bi hêrs bibê.

Ev jî wê weke agahiya dawî ba. Lê wê di wê demê de wê êdî wê li herêmê wê çi bûba wê, êdî weke ku ne dîyar bû. Deyfê xatûnê bi hêzên xwe yên ku wê herêm sehêt fikir wê bi temenî wê kiribû bi n sehêta xwe de. Wê di wê demê de wê bi awayekê de wê gelek komên mazin ên ji hêzên wê li herêmê wê li cihên cûda wê di nava tevgerê û aktiv ban. Wê di wê demê de wê wan hêzan wê hem li dijî komên xaçîyan û hem jî li dijî komên mogolan û komên bi çekdar ên selçûqîyan wê di awayekê de wê, bi tevger ban. Wê çawa wê pêşîya hêrîşên wan bigirtan wê di nava hewldanên wê de ban. Deyfê xatûnê wê stretejiyek pirr baş wê

pêxistibû. Wê di awayekê de wê komên ku ew dikarên di cih de mobilize bibin û li pişt wan di cih de wê yên ku ew dikarin xwe bigihandan hev di demek pirr zêde kort de ku ew bûban weke hêzek artişî a mazin wê afirandibû û wê, ev rewş wê, di awayekê de wê, di cih de wê, kariba pêşiya hêrişan bida girtin. Wekî din wê di wê temenêde wê mîrên herêmê jî wê hêzên xwe yên leşkerî wê di awayekê de wê bikiran bin sehêta de. Wê dema ku wê agahi ji wan re dişand wan jî di cih de xwe dikirin tevgerê û weke ku wê ji wan re wê biheta gotin wê di cih de wê biketan nava tevgerê û wê deverên ku wan xwe divîyabû ku wan xwe bigihanda li wan wê êdî wê bigihanda.

Di wê rengê de wê rewşek wê li herêmê wê biafirîya. Lê di awayekê din de jî wê di dewama wê de ku deyfê xatûnê herêmek di cih de wê xwestiba ku wê bikira bin sehêta xwe wê di cih de wê ew wê di wê temenê de wê bikira. Wê di wê rengê de wê li herêma 'cizirê' û ankû bi navê wê yê din botanê wê di wê rengê de wê di awayekê de wê hêzek mazin wê di wê temenê de wê ji rojhilat û heta başûr û ber şamê û ji wê wîrdetir jî wê bi wê rengê wê kiriba bin sehêta xwe de.

Deyfê xatûnê ew êdî ne tenê weke jinek ku ew li ser taxt rûniştîya ew mabû. Wê di dewama wê de wê weke jinek hukumdar û fermanîdar jî wê di wê temenê de wê derkeve li pêş. Aliyekê din ê deyfê xatûnê ku wê bi wê re wê, derkeve li pêş wê aliyê wê yê ku wê bi jîr û sehrazatiya wê re ku wê çawa wê kariba taqîk û stretejiyên şer wê, pêşbixista li herêmê wê derketa li pêş ba. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê ev jî wê weke aliyekê ku wê pirr zêde wê di nava gotinên ku wê di derbarê wê de wê di civatê herêmê de ku wê bihetan ser ziman wê metha wan aliyên wê bikiran. Wê bi gotinan wê bihanîyan ser ziman lê wê xilas nekiriban hingî wê pirr zêde û xweşik wê bahsa wê bikiran.

Fermanîdarîya deyfê xatûnê jî wê di wê rengê de wê weke sultantiya wê di wê temenê de wê weke ku wê were ser ziman û wê di derbarê de wê gotin wê were ser ziman wê xwe bi birhan bikê. Ji xwe wê di wê temenê de wê heta wê demê jî wê dema ku wê çawa wê agahiya mirina kûrê wê were û ew hê ku ew naaşê kûrê wê li ardê ya wê çawa wê hemû tişt li şûn xwe hişt û çû li serê seferê sekinî û wê ew bir serkevtinê ew hê di xêvan de zindiya. Ew hê di gotinan de wê, wê were ser ziman û wê bibê mijare gotinên dengbêjan ku wan lev dihanî û dihanîn ser ziman.

Di wê temenê de wê di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê din ba ku mirov wê bihaniya ser ziman ba. Di wê rengê de wê, di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, weke ku wê biheta ser ziman ku wê, nûha ku deyfê

xatûnê bi wê hêrsa xwe ya ku ew nûha di wê de li hemberî Suhabutinê eyûbi bûya ku wê, dikarê di cih de bi artişek ku wê bi gotina wê û fermana wê di cih de wê amede bûba wê çûba û keleha wî bi serê wî de bihanîya xwerê. Ku wê ew kiriba wê ti kesekê jî wê weke ku wê negotiba çima te ew kir. Ber ku ew sedemên wê yên weke mafdar hebûn. Di wê temenê de wê di nava gel de jî wê, deyfê xatûnê wê weke serokek civakî ku ew pirr zêde li wê girêdan bûya bûbû û wê hêjekirinek zêde mazin wê li hemberî wê biafirîya ba. Di wê temenê de wê ku wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bigota û ferman daba ku ew ku ew hêzên wê hêriş bikiran wê ti kesekê wê nikariba li pêşîya wê bisekinîya. Di demên seferên wê yên wê yên pêşîya hêrişên xaçîyan li herêmê bigirê ku ew bangê li gel dikê ku ew rabina serpiyan û xwe bixwe biparêzên wê, ew banga wê di cih de wê were bersivandin û wê herkesek wê weke ku wê ji aliyê xwe ve wê, rabê serpiyan. Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekkê wê yê ku mirov wê kariba wê bihanîya ser ziman ba.

Dem wê hinekî din wê têve wê herê. Lê di wê demê de wê çendî ku wê deyfê xatûnê wê, piştrastkiriya ku Suhabutinê eyûbi wê çavên wî li taxtê wê ya û sultantiya wê ya jî wê, hê ti bertek ne daya nişandin. Bêdengîyek ku wê xwe di mejiyê mirovan de wê bi mereqên kûr û dûr wê bi cih bikê wê biafirê. Di wê temenê de wê rewşek wê di wê temenê de wê biafirîya ba. Lê herkesek li bendê bû ku wê deyfê xatûnê wê qasra wê tiştekek wê bikira. Wê bertekê wê bide nişandin. Lê wê ew wê çî ba ew jî wê, di wê temenê de wê ne dihat zanîn ku wê çî ba.

Biqasî ku wê di nava vegotinên ku wê di nava civatên kurdistanîyên herêma botanê de wê li ser wê nûqteyê wê hizir wê werina ser ziman û wê di wan de wê were ser ziman ku deyfê xatûnê wê di demê de wê bi qasra eyûbîyan a misrê ku wê kamil adilê eyûbî li wê li taxtê sultanti û xilafetiye wê rûniştiba. Wekî din wê di wê demê de wê, biqasî melik el zahêr re jî wê di têkiliyê de bê. Wekê din wê danûstandinên wê yên bi qasrên mîrên herêmê re jî wê di awayekê de wê, bûba.

Di wê demê de wê, hinek komên mogol û yên çekdar ên selçûqîyan jî wê ji aliyên din ên herêmê ve ku wê bikeve ber aliyên anatolia ve wê li herêmê wê bê kirin. Di wê demê de wê ev rewşa hêrişên li herêmê wê di wê demê de wê deyfê xatûnê wê di wê navbera ku wê herkesek wê bihizirê û wê di nava fikran de bê ku çî bê kirin û ankû newê kirin de bê wê, deyfê xatûnê wê hinek stretejiyên leşerî wê pêş jî xê. Di wê temenê de wê, di wê demê de wê weke ku wê çawa wê selahadin wê li wan herêmên anatolia wê seferê li dijê hin komên selçûqî û hwd wê bikê de

wê, bi heman rengê wê deyfê xatûnê jî wê, di rengê de wê hinek komên xwe yên artişî wê bikê tevgerê de û wê wan bi şûn ve wê bide. Xaçî jî wê di wê demê de wê zêde destê xwe nedina wan koman. Ber ku ew hêrîşên wan wê di rengê din de jî wê weke hêrîşna paritandinê ên hêzên eyûbîyan wê biditan.

Di wê demê de wê, dema ku wê, deyfê xatûnê wê, hêzên xwe wê bikeve dewrê û wê bi şênê bi ser komên hêrîşkar de wê, di heman de wê bangê li gel bikê ku ew jî tevli rewşên parastinê bibin.

Di wê rengê de wê rewşek giştî û awarta wê weke ku wê di wê demê de wê biafirê. Ev rewş wê, li herêmê wê weke rewşek parastinê a ku wê bi zêdeyî wê piştre wê weke ku wê di nava civatên herêmê û axiftinên wan de wê were ser ziman wê pîrr zêde wê ji wê were li ser axiftin. Di wê demê de wê, hêzên qasra Suhabutinê eyûbi jî wê ji aliyekê ve wê weke di ahenge hêzên deyfê xatûnê de wê tevbigerihin. Suhabutinê eyûbi wê di wê demê de wê ew wê li wê bihizirê ku ev rewş wê li leyha wî rewşekê û atmosferekê wê biafirênê û wê xwe li bayê wê berdê.

Lê wê weke ku wê piştre wê were dîtî wê vajî wê di awayekê de wê, şêwayna pêşketinê wê rûbidin. Deyfê xatûnê wê di wê demê de wê dema ku wê, hemû komên hêrîşkar û hêrîşên xaçîyan ku wê bi hevdu re wê li herêmê wê bibin ku wê bi şûn ve bide û pê de wê li herêmê ew wê, sekna xwe wê êdî wê nede sekinandin. Di dewama wê de wê, di awayekê de wê hin bi hin wê hêzên xwe bi ber herêmên ku wê hêzên Suhabutinê eyûbi li wan serwer ve wê bide herikandin. Di wê demê de wê ji xwe ti hêzên Suhabutinê eyûbi wê ketina rewşek şer û pevçûnê a bi hêzên deyfê xatûnê re wê di awayekê de wê weke ku wê li xwe neyênê. Heta ku wê gelekî di nava wan de wê gotinên Suhabutinê eyûbi ên li hemberê deyfê xatûnê ku wê werina ser ziman wê di nava wan de jî wê nexweşî û acizîyê wê di awayekê de wê weke ku wê bide çêkirin.

Hêzên deyfê xatûnê wê di wê demê de wê bi awayekê wê pêde herin wê heman bêja wê di awayekê de wê, hemû herêmê wê bi wê rengê wê weke ku wê jinûve wê bikina bin sehêta xwe wê di rengê de wê bikin û wê serwerîya xwe wê li herêmê wê çêbikin. Di awayekê de wê, di wê demê de wê, li rex deyfê xatûnê weke ku wê mîrên herêmê jî wê bo ku ew xwe di awayekê de wê, weke ku ew xwe bidina nîşandin wê bi awayekê aktiv wê li rex deyfê xatûnê wê xwe bi hêzên xwe re wê bidina nîşandin. Di wê rewşê de wê, ji Suhabutinê eyûbi re wê weke ku wê di ti awayekê de wê, cihê gotinê û bi lêvkinê de wê di rengê de wê nebê û nemênê. Di wê temenê de wê ev rewş wê, di nava gel de jî wê li hemberî mîrên herêmê

wê, weke temenekê baş dîtinê û sempatiyê wê di awayekê de wê weke ku wê êdî wê jinûve wê bide afirandin. Di wê rengê de wê, komên civakê û ên cihê ku ew ne ji heman baweriyê jî bin ên weke yên êzdayî jî wê di wê demê de wê hêzên xwe yên xort wê bi hemû mêranîya wan re wê bikina dewrê de. Di awayekê din de jî wê, hêzên asûîrî û komên din ên li herêmê jî wê were ser ziman ku ew wan xwe di awayekê de wê li rex wê bidina nîşandin. Weke ku wê di nava civatên herêmê ên axiftinê de wê were ser ziman wê di wê demê de wê weke ku wê li dora deyfê xatûnê wê yekîtîyek herêmî a hêzî wê di wê rengê û awayekê de wê weke ku wê jinûve wê rûbide wê rewşek û awayekê wê xwe bi xwezayî wê jinûve wê bide dîyarkirin.

Li herêmê wê tevgerên bi hêzên deyfê xatûnê re ku wê bi ber herêmên li wan Suhabutinê eyûbi ku ew bi hêzên xwe serwer a ve wê herin wê ev wê di nava gel de wê bi şewayên ku wê werina gotin wê weke bi 'qanc lê hat!', "deyfê sultanê lê qanc kir!", "ma ya ku wê Suhabutinê eyûbi bikê wê ya kirinê bê!", "divê ew piştî wê demê û pê de ew rûyê rojê bi başî nebînê!", "ti kesek ne berpîrsîyar a ji wê re, tenê ew û gotinên wî berpîrsîyar in!", "ne gotinên ew hanîna ser ziman ne gotinên ku ew werina herêkirin û daqûrtandin bin!", "Ew (deyfê sultan) selahadina dema me ya!" û hwd wê di wê temenê de wê gelek gotinên ku wê werina ser ziman wê bibin. Weki din di gotinên ku ew dihên ser ziman hemûyan de wê nûqtetek wê weke ku wê bê û dîyar bibê wê derkeve li pêş ku ew kirinên deyfê xatûnê ew meşrû û rast dihên dîtin. Wekî din di dewama wê de wê, hemû sedemên kirinên li hemberî Suhabutinê eyûbi wê ji wî û pê de wê ti kesekê din wê newê dîtin.

Ya ku wê di wê demê de wê weke atmosferekê wê biafirê wê bi bandûra wê pîrr zêde wê dilperî û kelecaneke wê êdî wê bi wê rengê wê biafirê û herkesek wê di nava wê atmosferê de wê xwe baştir wê bide nîşandin wê di nava hewldana wê de bê. Ew mîrên ku wê Suhabutinê eyûbi 'ew wê li ser taxt wê yek bi hêz wê bixwezin bibînin' jî wê ti kesek ji wan wê li rex wî nebê. Di wê demê de wê, di wê dema ku wê deyfê xatûnê wê hêzên xwe wê bibide ajotin li ser herêmên wî û wê dest dênê ser wan herêman û heta ku wê hin bi hin wê bi wê re wê weke ku wê di gotinên ku wê werina ser ziman de ku wê were ser ziman ku wê 'deyfê xatûnê wê dest dênê ser mal û milkê wî' jî wê di wê demê de wê, ti kesek wê li hemberê wê kirina deyfê xatûnê wê ti gotinê û hizrê wê bi lêv nekê. Wê di wê rengê de wê weke ku ew wê rast bibînin wê di wê demê de wê bê lê nerîn

û wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, hizrên xwe wê werênina ser ziman.

Dem hinekê din wê têve wê herê û wê bi wê re wê dema ku wê deyfê xatûnê wê hêzên xwe wê bi wê rengê wê bikeve tevgerê de wê bi wê re wê weke ku wê were ser ziman wê ji rewşa Suhabutinê eyûbi wê weke ku wê li şûn wê ti tiştêk wê zêde wê li holê nemênê. Di wê temenê de wê rewşek wê biafirê û ew rewş wê bi serê xwe wê weke rewşek miqtadir û wê çawa wê bê xwestin ku ew were şopandin.

Di dewama wê de wê jî wê weke aliyekê wê yê din jî wê, ji xwe wê anafor û atmosfera ku wê biafirê wê di awayekê de wê weke ku wê mirov ji nava gotinên ku wê li ser wê di nava civatan de wan dibihîzê ku ew dihên ser ziman wê fahmdikê ku wê rewş wê pirr zêde wê li leyha deyfê xatûnê û hêzên wê di wê rengê de wê pêşkeve û wê di wê rewşê de wê, qasrên eyûbîyan jî wê di awayekê de wê, li hemberî wê rewşê wê weke ku wê di nava civatan û axifitinên wan de wê were ser ziman ku wê di hinek gotinan de wê werê ser ziman ku 'ew bi awayekê vekirî wê piştgirîya xwe ji deyfê xatûnê re wê ragihênin' û di hinek gotinan de jî wê were ser ziman ku wê 'ew xwe di temenekê ku wê weke piştgirî wê were fahmkirin wê ew xwe bédeng bidina hiştin.'

Lê di her rewşê de wê weke ku wê were ser ziman wê deyfê xatûnê wê xwediyê piştgirîyek zêde mazin a ji nava gel û mîrên herêmê bê. Mîrên herêmê wê li herêmê wê çinek serdest a giştî wê bi hebûna xwe re wê biafirênin û ew li kijan aliyê xwe bidina nîşandin wê bêgûman wê ew wê weke aliyê ku ew bi serkeve jî wê di dîmenekê de wê bûba. Wê ew wê weke aliyê serkevtî jî bê. Di wê temenê de wê, ji wê rewşa deyfê xatûnê wê fahmdikê ku wê mîrên herêmê wê di wê demê de wê, li rex deyfê xatûnê wê, xwe bidina dîyarkirin. Lê aliyekê din jî wê weke ku wê di gotinan de wê di temenekê lêpîrsînî de ku wê were ser ziman wê hebê. Ew jî wê di wê rewşê de wê, rewşa gotina Suhabutinê eyûbi ku wî bilêvkirîya û ew bi navê wî dihê zanîn a bi rengê ku 'mîrên herêmê li ser taxt kesekê bi hêz dixwezî' bê. Di wê temenê de wê, di wê rewşê de wê ev gotin wê bê sedema lêpîrsînek di nerîn û bi rengê lêpîrsînan li gotinên mîran ku ew dihêna ser ziman jî.

Li ser wê gotinê re wê gelek caran wê li gotinên mîrên herêmê wê biheta nerîn ku wê gotinek ku wê di wateya xwe de wê ew wê piştrastbikê û ankû wê were wateyê û ankû wê di wateya xwe wê şibandînekê wê li ser wê gotinê û xwateya wê de wê bide nîşandin ku ew hebê û ankû nebê wê ji wê aliyê ve wê li wê biheta nerîn.

Di wê temenê de wê, li ser wate û têngîn û kirdeya gotinê re ku wê were çî wateyê wê weke ku wê mirov wê di mejiyê xwe de wê di wê temenê de wê biketa nava şiyariyekê. Wê di wê şiyariyê de wê, gotin wê bihetan lêpîrsîn. Ku gotinek piçûk ku ew bi henekan jî di nava civatên mîran de ku wê biheta wateyek piçûk ku ew wê piştrast bikê jî wê ew êdî wê li ser navê wî mîrî wê weke gotinek ku ew li dijî deyfê xatûnê jî bikarhanî wê biheta dîtin.

Ber vê yekê wê mîr jî wê di wê rengê de wê, weke ku wê di wê farqê de bê û wê di gotinên xwe de wê pîrr zêde wê bihey û bal wê tevgerîya ban.

De ne, di nava gel de wê, ber vê yekê wê dema ku mirov li ser gotin bi lêvkinê re wê çand û kevneşopîya wê ya fahmkirinê bi vê nûqteyê ve wê gotinekê wê bibêjin wê ev rastî wê baştirin wê weke ku wê karibê were dîtin. Carna wê hertimî wê weke şîretê wê li mirov û ankû mazinan li piçûkên xwe wê bikiran û wê gotinan ku wê gotina de wê were çî wateyê pêşî û paşîya wê bizaniba. Yan jî wê bi gotan ku mirov divê ku di gotina xwe de bi zane û xwedi hiş bê ku ew wê çî wateyê bide dîyarkirin. Yan jî wê wateyek ku mirov nexwezê ew dervî me bêî wîna me ya hiş ew nedê dîyarkirin. Ber vê yekê wê li ser wê bi awayekê bi hiş wê pîrr zêde wê, li wê biheta lê hizirkirin.

Ev alî wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê bi fahmkirinê bê ku wê bi çerçoveya gotinên ku wê di nava civatên herêmê de wê biheta ser ziman ba û wê, ev gotin wê bi xwe re wê têgihîştinekê di derbarê serwerîya mirov a bi aqil û zanîna mirov re ku wê çî bê û çawa bê jî wê bi xwe re wê di awayekê de wê weke ku wê bida nîşandin. Di wê temenê de wê, di wê temenê de wê gotina 'serwerîya bi aqil' wê weke gotinek ku wê bi zêdeyî wê di wê temenê de wê, li wê biheta lê hizirkirin. Kesekê ku wê di civakê de ku wê biaxiftiba ku ew mazin ba û ankû ne mazin ba wê di wê temenê de wê li gotinên wî yên ku ew bi lêvdikê ku ew çendî bi hev re di aheng û yekitiyekê de na, ew dema ku wan dihênê ser ziman di farq û hişê wan û wateya ku ew bi wan re dihênê ser ziman de bê û hwd wê di wê temneê de wê ew li wê biheta lê hizirkirin. Civat wê di wê temenê de wê weke cihekê ku wê di wan de wê zanîna mirov wê bi wê re wê hertimî û her demê wê di awayekê de wê weke ku wê di wan de wê biheta pêvandîna jî ba.

Kesekê wê di civakê de wê bi zane ba û ankû ne bi zane ba wê di wan deveran û diwanan de wê biryara wê di derbarê wan de wê ji aliyekê ve wê, di wê temenê de wê biheta dayin. Di wê çerçoveyê de wê weke

alijekê wê yê din jî wê di wê temenê de wê weke alijekê wê yê din bê ku mirov wê di wê temenê de wê weke alijekê wê yê din bê ku mirov wê di dewama wê de wê bihanîya ser ziman ba. Civat wê bi wê yekê wê hema wusa ne tenê weke cihna ku wê tenê wê di wan de wê mirov wê li hev rûniştiba û hizr û bihîstinên xwe wê ji hev re wê bihanîya ser ziman ban. Wê di wê rengê de wê di regekê de wê pîvanek civakî û zanînî wê di wê rengê de wê weke ku wê bi wan re wê hebûba û wê xwe bi wan re wê bide nîşandin û dîyarkirin. Li ser wê temenê de wê dema ku mirov li wan gotinên ku wê di nava gel de wê werina ser ziman ku mirov li wan binerîya wê di wê temenê de wê çawa wê temenekê wan ê cidî wê heba wê hingî wê mirov baştirin wê dikarî wê fahmbikê. Di wê temenê de wê gotinek ku ew weke rast biheta ser ziman wê kê û bi çi rastiyê (argûmanê û ankû çavkaniyê) ew hanî ser ziman wê di wê temenê de wê li wê biheta nerîn û li wê biheta lê hizirkirin ev jî wê weke alijekê wê yê din ba ku mirov wê kariba wê di wê temenê de wê bihetanîya ser ziman ba. Di mijare ragihandinê û hanîna ser ziman de wê, di wê temenê de wê dema ku wê ji hev wê bihaniyan ser ziman wê li ser wê temenê û çerçoveya wê re wê bi çi çavkaniyê wê bihanîyan ser ziman wê ew jî wê weke alijekê wê yê ku wê bi wê re wê li wê biheta li lê hizirkirin ba. Di wê temenê de wê weke alijekê wê yê giring ba ku mirov wê kariba wê di wê temenê de wê li wê bihizirîya ba. Di aslê xwe de wê weke alijekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê gotinên di nava gel de ku wê bihetan ser ziman ku wê li ser wan re wê biheta gotin ku "rastiyeka wan heya" ku wê bi wê rengê wê ew bihetan hanîn ser ziman wê di wê rengê de wê temenekê wê heba. Di nava gel de wê hanînên ser ziman wê di wê rengê de wê, pêşî wê dema ku wê weke rastî wê bihetan herêkirin ew ji kê hatina ser ziman, çawa hatina ser ziman û bi çi çavkaniyê ew hatina ser ziman wê weke aliyên ku ew li wan biheta nerîn û lê hizirkirin ba.

Di wê temenê de wê civatên nava gel wê weke bingihna fahmkirinê ên di wê temenê de ku wê kariban werina fahmkirin û li wan hizirkirin. Di wê rengê de wê, gotinên ku ew di nava gel de wê li ser Suhabutinê eyûbi û navê wî bihetan ser ziman ew li şûna ku wê pêşîya wan bigirê û wê di wê temenê de wê lê bipirsê ku ew kê hanîna ser ziman di nava gel de wê, ji kê ew hatina gihandin li nava gel û hanîna ser ziman wê ew li çavkaniya wê li cem xwe û li rex wê li wê bigerîya.

Ji alijekê din ve jî wê di wê temenê de wê bi Suhabutinê eyûbi re wê rewşek wê bûba. Ew jî wê dema ku ew bi melik el eşref re wê rûnihê û wê hizrên xwe wê werênina ser ziman wê ji alijekê ve wê gelek mirov

wê dema ku ew li dora wan ban wê hinek hizrên xwe wê bihanîyan ser ziman. Lê hinek hizrên xwe ku wî di nava wê qalibalixê de wê nehanîya ba ser ziman wê demê wê dema ku ew tenê bi çend mirovên li dora re ku ew man re wê bihanîya ser ziman. Lê ew gotinên ku ew dema ku ew li dîwanê bi gelek mirovan re ew diaxiftin ku ew hatina ser ziman jî wê bihetan axiftin di nava gel de. Lê ew gotinên wî yên ku wî tenê bi melik el eşref re wan bi tenê axiftibûn wê ji wan jî goitnên ku ew dihatina axiftin wê bûban. Ber vê yekê wî zêde xwe li ser wê dabûbû hizir ku ew kê hanîna ser ziman. Wekî din wê carna wê di serê xwe de wê weke ku wê piştre wê di derbarê de wê di nava civatan de wê were ser ziman ku ew li wê dihizirî û ji xwe dipirsî ku ew gotin gelo ji wan gotinên ku wan di dewanê de ji gelek re diaxiftin ji wan hatina derhanîn bin? Wê di wê temenê de jî wê bihizirîya. Lê ma gelo bi derfet bû ku ew gotin wê bi wê rengê ji wateyên wan wê bihetan derhanîn. Ber vê yekê ew di wê çerçoveyê de wî çî hanîna ser ziman û wê weke ku wê were ser ziman û gotin ku wê li wan bihizirîya ku 'wî çî gotin dervî wîna xwe hanîna ser ziman' wê li wan wê bihizirîya. Di wê rengê de wê, dema ku ew li wê dihizirîya wê di wê temenê de wê di wê rengê de wê, di wê temenê de wê li wê bihizirîya.

Wekî din wê ji aliyekê din ve jî wî, car bi car ku wî bi mîrên herêmê re wî lev dirûnişt hin gotin bi lêvkirina bo ku ew dilê wan ji aliyê xwe ve xweş bikê, wan li cem xwe bigirê û bi wan pêbawerîyê werênin re wê bihanîya ba ser ziman. Gelo wan hinek gotinên ku wê werina wan wateyan di nava xwe de hanîbin ser ziman û ew piştre ji wan hatina fahmkirin bin. Ku tiştêkê wusa hebê jî wê ne bi derfet ba ku ew wê derxistina li holê. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê nikariba bo wê ew mîrên herêmê ji wan hildê li hemberî xwe. Di wê temenê de wê êdî wê weke rêyên din wê li wê bihizirîya ba. Ji xwe wî, çî gotibû û hanîbû ser ziman wê weke xwe wê ji deyfê xatûnê re wê werina ragihandin. Ne tenê ew gotinên ku wî di dîwana mazinan de û bi gelek mirovan re diaxift bi wê ku wê hanîna ser ziman wê tenê hanîban ser ziman. Yên ku wî li ser temenê dijberîya deyfê xatûnê ku wê bi tenê ji melik el eşref re wê werênê ser ziman jî wê di awayekê de wê weke xwe wê bigihijina gûhê deyfê xatûnê. Di wê rengê de wê êdî ew li wan bihizirîya ba. Lê li rex wê tiştêkê din jî wê bi gotinî wê bigihijina gûhê Suhabutinê eyûbi. Ew jî wê di wê temenê de bin ku wê deyfê xatûnê wê hêzên xwe wê bide ajotin li ser herêmên ku ew li wan serwer a jî bê. Di wê temenê de wê, ew herêm gelek ji wan kiribûna destê xwe û bin serwerîya xwe. Lê di wê temenê de

wê li hemberî wê ti gotinên weke hişyarîyê û ankû banga sekinînê û hwd wê ji qasrên eyûbîyan wê di wê demê de wê, li hemberî wê û seferên wê û pêşçûnên wê newina ser ziman. Wek ku ew rast bibinin wê di rengekê de wê awayekê bêdengî wê hebê û ji xwe wê Suhabutinê eyûbi wê weke ku ew wê bi wê rengê ew rewş bixwanda. Di wê rewşê de wê ketiba nava wê hêstê de ku ew xwe bi tenê bidîta û ankû weke ku ew bi tenê hatibû hiştin wê hêstek xort wê êdî wê di temenê de wê bi wê re wê çêbûba.

Lê deyfê xatûnê wê weke sultana demê û herêmê wê di awayekê de wê serdestîya xwe û desthilatiya xwe wê xort wê demezrênê û wê di wê demê de wê di pêvajoya bi şûn ve xiştina hêrîş û hêrîşên xaçîyan û pêşî lêgirtina hêrîşên mogol û selçûqîyan jî wê di wê temenê de wê bi serkeve. Wê di dewama wê de wê, ew wê ti carî wê dibeîya Suhabutinê eyûbi jî wê herê nekê.

Li ser wê temenê wê ew êdî wê li herêmê wê pêvajoya ku ew wê bi hêzên xwe diajoyê ser herêmên wî êdî wê bi temenî wê pêşbixê û wê, nexwezê ku ew ti desthilatîya wî êdî li herêmê bimênê. Di wê temenê de wê ji xwe ne li mîrên herêmê û ne jî qasrên eyûbîyan bê wê yek ji wan li wan nekeve û wê li xwe newênin ku ew gotinekê li hemberî deyfê xatûnê bidina gotin bi lêvkin. Ji xwe di wê demê de wê kirin û gotinên Suhabutinê eyûbi wê weke ku wê di nava gel de wê infialê wê çêbikin wê di dîmenekê de wê hertimî wê ji wan wê were axiftin. Wê di wê temenê de wê di temenekê mahkûmkirinê de wê ew wê werênina hanîn li ser ziman.

Vêca ku qasra eyûbîyan li hemberî wan gotinan di rewşek weke di dîmenê ku ew were li berçav de ew xwe nêzî Suhabutinê eyûbi bikin û ankû wusa tevbigerihin û ankû gotinên ku ew werina wê wateyê jî wê kariba dijberîyekê bi rehetî li kurdistanê li hemberî wan ku ew bide çêkin. Di wê rewşê de kurdbûna eyûbîyan jî wê di awayekê de wê nikariba pêşîya wê bida girtin.

Di wê rewşê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din ba ku mirov wê di serî de wê fahmkiriba ku wê hemû mêyl û derûnî wê bi aliyê deyfê xatûnê ve ba û wê ew wê weke ku wê sultana demê wê derkeve li pêş. Di aslê xwe de wê di wê temen de wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê deyfê xatûnê wê, di wê demê de wê, ew gotinên dijber ên weke ji aliyê Suhabutinê eyûbi wê werina bilêvkin wê hinek aliyên din wê di mejiyê mirovan de wê weke ku wê bide şîyarkirin. Li hemberî wan gotinan wê car bi car wê gotinên pîrr zêde ku wê weke giran ban jî wê bihetan gotin. Ew jî wê çendî wê

rast bin ez wê zêde nizanîm lê wê weke ku wê di nava civatan de wê bihetan gotin ku ez wê werênîma ser ziman wê di wê rengê de wê bihetan hanîn ser ziman ku "ma raya namûsê jî bi mirov re nemaya ku wê gotinê wê li hemberî deyfê xatûnê wê bibêjê." Di wê rengê de wê gotin wê di wê temenê de wê li ser wê re wê bihetan hanîn l iser ziman. Lê di aslê xwe de wê deyfê xatûnê wê ji nava hemû gotinên dijberîyê û êşa dilê wê ku wê, weke stêrek geş a li azmana wê hin bi hin wê were berçav û wê were dîtîn. Di wê temenê de wê, ew wê, weke aliyekê wê yê wê yê giring wê were dîtîn. Wekî din wê jî wê dikarim wê weke ku wê bê bihistin di derbarê vegotinên di derbarê de ku wê were gotin wê, li rex deyfê xatûnê weke jinek kurd sekin in wê ji aliyê gel ve jî wê weke 'ji xiretê' wê were pênasekirin û wê di wê temenê de wê di awayekê de wê weke ku wê were hanîn li ser ziman. Di dewama wê de wê ev jî wê bi wê re wê were dîtîn ku wê were ser ziman. Di çerçoveya kevneşopîyên civakî ku wê hinekî jî wê di dîmenekê de wê hinekê rengê fahm û pêbawerîyên wan jî wê di awayek de wê biafirênê wê bi nerîna gel a civakî wê li wê were nerin û wê di wê temenê de wê li wê nêzîkatî wê di wê rewşê de wê li wê were kirin. Di wê rewşê de wê, dema ku wê, deyfê xatûnê wê hêzên xwe wê biajoyê bi ser hemû herêmên desthilatiya Suhabutinê eyûbi û wê, dest dênê ser hemû, mal, milk û herêmên desthilatiya wî, ew wê, ji aliyê wê jina li ser taxt ve rûniştî bi teybetî kirina wê weke ji xiretê wê biheta dîtîn û wê di wê temenê de wê gotin wê li ser wê biheta gotin. Dema ku wê Suhabutinê eyûbi wê di qasra wî ya li helebê de wê were weke dilgirtin û wê, di wê temenê de wê hemû mafê wî desthilatî, serwerî û serdestî hemû wê ji destî wê ji aliyê deyfê xatûnê ve wê were girtin wê li ser wê re gotinên weke "qanc lê hat!" re wê di awayekê de wê gotin li wê werina serifendin û wê werina bi lêvkin.

Di wê demê de wê, deyfê xatûnê wê di awayekê de wê hemû herêmê wê di wê temenê de wê êdî wê wek eku wê bikê bin destê xwe de û wê di wê çerçoveyê de wê li hemûyî wê serwer bê. Gelekan jî digotin ku ew wê mafkiriya. Ber ku wê hemû hêrîşên xaçîyan pêşîya wan digirt û bi şûn ve didanê. Wê sefer li nava welêt li hemberî komên talanê ên weke yên mogolan û hwd wê kir û wê aramî ji wan û jîyane wan re wê hanî. Di wê temenê de wê, wê ew wê, weke şah, padişah û sultana demê a li ser hemû mîr û mazinên herêmê re ba.

Di aslê xwe de wê ya ku wê deyfê xatûnê wê kir wê weke ku wê were gotin wê di dema wê de wê ti kesekê wê weke wê zêde nekê. Wê di her demê de wê li pêşîya artişa xwe wê, li ser haspê xwe yê boz wê rûniştî û

şûr û tîrûkavanên wê li haspên wê ew wê di nava şeran de wê, di refê pêşî de wê cih bigirê û wê ji mêran mêrtir wê, şer bikê.

De ne digotin ku 'jin jina çî şêra û mêt a'. Ev gotin wê bo ku ew ti farqê nekê nava jin û mêrtiyê de wê li ser wê temenê wê hertimî wê di nava civakê de wê biheta hanîn li ser ziman û wê, di wê rengê de wê biheta hanîn li ser ziman. Di wê temenê de wê di aslê xwe de wê, ev gotin wê di wê demê de wê kesê ku wê li ser mijarê wê devê xwe vekiriba û wê gotin hanîba ser ziman wê di wê temenê de wê di rengekê de wê, ev gotin wê miheqqeq wê yan li pêşîya gotinên xwe û yan jî wê li dawîya gotinên xwe wê bilêv bikira.

Deyfê xatûn wê dema wê û dema taxtê wê di wê demê de wê li kurdistanê û herêmê wê weke demek teybet wê bi xwe re wê werênê. Di wê temenê de wê, ji xwe wê di nava gotinên ku wê li ser deyfê xatûnê ku wê werina ser ziman wê, gelekî wê bahsa wan wê were kirin ku wê deverên li wan xwandinê ên weke medresa û ankû weke deverên ku wê malên xwandinê ên bi wê rengê ku wê werina pêşxistin wê ew wê wan jî wê çêbikê. Di wê demê de wê Deyfê xatûnê wê dema ku ev aliyên wê yên weke bi çêkirina dibistanên xwandinê û hwd re wê bahsa wê were kirin wê di kirdeyên gotinên ku wê werina hanîn li ser ziman de wê weke ku wê biheta gotin ku ew çendî bi zane bûya û wê giringî dida zanebûnê û bi zanebûnê.

Li ser wê temenê wê ew wê di wê rengê de wê bi wê û navê wê re wê biheta ser ziman. Ji xwe wê dema ku em ji aliyê dema wê û rewşên pêşketina demê ve ên bi aqil binerê jî wê ev wê di awayekê de wê pîr zêde wê weke aliyekê wê yê ku mirov wê karibê wê bi hesanî wê fahmbikê û wê karibê wê werênê ser ziman bê. Di dewama wê de wê diakrê wê weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, deyfê xatûnê wê weke ku ew xwediyê keseyetek bi zane, xwand û hwd re wê, biryarên wê di nava gelek de jî wê nîşanakên wê nebin ku wê werina lêpîrsîn. Vajî wê gotinên weke di temenê metihkirinê û pasndayinê û hwd de wê ew wê werê hanîn li ser ziman. Wê di wê temenê de wê bi wê re wê ji gotinên wê bê bahskirin. Di wê çerçoveyê de wê ew wê, bi rêzdarîyekê wê werê were hanîn li ser ziman.

Deyfê xatûnê wê di aslê xwe de wê, demek nû a civakî wê di nava gel de wê çerçoveya wê ya fahmkirinê wê bi wê rengê wê biafirênê. Ew heta ku ew dema wê dijî wê di wê rengê de wê weke deyfê sultanê wê di awayekê de wê, bimênê. Piştî wê jî wê, dema ku wê ji wê were bahskirin wê di wê temenê de wê bi wê rengê wê were bîrhanîn û di dema ku wê

were bîrhanîn de wê bi rêz û hûrmet wê bahsa wê were kirin û wê ji wê were bahskirin.

.

Gotinek ji dawîya pirtûkê re

Deyfê xatûn wê weke jinek kurd ku wê piştî dema selahadinê eyûbî wê were û bibê bê. Piştî ku ew hewserê wê, û herdû kûrên wê yên li dûv hev diçina ser taxt û di demên kort de wê bimirin êdî ew wê taxt wê hilde li dest û wê li herêmê weke jina li ser taxt rûniştî a hukumdar wê derkeve li pêş. Li gorî ku wê çavkaniyên me wê weke newîya selahadinê eyûbî bê û wê ji malbate wî bê. Wê weke jinek bixwanda û perwerde dîtî wê derkeve li pêş.

Di dewama wê de wê were ser ziman ku wê di demên hêrîşên mogolan û komên din ên selçûqîyan û hwd ku wê werina herêmê wê hêrîşln talanê û dagirkirinê ku wê bikin ew wê li hemberî wan wê seferê wê bide destpêkirin û wê bide bi serxistin jî. Di dewama wê de wê, weke ku wê bi nave wê re wê were gotin wê di gelek seferên xaçîyan de jî ew wê li ser sere artişê ku wê bisekinê û wê bikeve şerê bi şûn xistina wan û ankû ji herêmê derxistina wan jî.

Di wê temenê de wê nave wê derkeve li pêş. Wekî din wê ji wê, piştî ku wê were ser taxt wê kesên weke Suhabutinê Eyûbî ku ew wê nakişênin wê bikevina nava hewldana ji taxtkirina wê de. Lê ew li hemberî wan jî bi serdikeve û heta ku wê, hemû herêm û mal û milkê wî jî wê dest dênê ser û wê wî di keleha wî ya li dora helebê de wê dil bide girtin.

Di wê temenê de wê li hemberî dem û desthilatîya deyfê xatûnê wê ti kesek wê dernekeve li pêşê. Ew weke weke sultana demê wê derkeve li pêş wê bi nave xutba wê werina xwandin.

Kirinên deyfê xatûnê ku wê di nava civatên kurdan de wê bahsa wê were kirin wê bi mazinayî û rêz û hûrmetekê wê ji wan wê were bahskirin û wê li ser wan wê gotin wê were goitn. Di wê temenê de wê, di derbarê desthildarîya eyûbîyan a li herêmê jî wê bibêjê ku wê di demê de wê ji kurdistanê heta misir, sûrî, yemen tunis, Libya û hwd wê, li giştîya herêmê wê bigihijê serwerîyekê. Di dewama wê de wê dikarê wê

werênê ser ziman ku wê weke seferên xaçîyan ku wê pêşwazî bikin wê hêrîşên komên mogul û selçûqîyan bi armanca li herêmê serdestbûnê wê rastî wan wê werin. Di demên wan ên dawî de wê, bi derketina osmanî re wê, li hemberî herêmên desthilatdarîya eyûbîyan wê seferên dagirkirinê wê bidina destpêkirin û ev wê di awayekê de wê di dema pêvajoyên hêrîşên xaçîyan ên li herêmê û eyûbîyan de wê bîn kirin. **Di aslê** xwe de wê dema ku mirov wê demên eyûbîyan wê fahmdikê wê di derbarê demên piştre de jî wê hinek têgîn û rengên fahmkirinê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Di fahmkirina pêvajoyên eyûbîyan û demên wan ên desthilatdarîyê de wê ew wê bi wê re wê were dîtî ku wê, li herêmê wê bi giştî wê weke di temenekê imparatori de wê serwer û serdest bin û wê xwediyê desthilatîyê bin. Ji misrê heta sûriya roja me û urşelimê/qudusê, yemen, tunisê, Libya û hwd wê di bin desthilatîya wan de bê.

Wê di demên wan de wê hêrîşên xaçîyan wê ji herêmê wê qût nebin. Wekî din wê hêrîşên komên weke yên selçûqî û mogolan jî wê ji herêmê wê kê m nebin.

Di dema eyûbîyan de wê, hêrîşên mogul û selçûqîyan di awayekê objektîv de dikarê li rex ên xaçîyan di awayekê de fahmbikê. Di wê temenê de wê bixwezî ku ew herêmê dagîrbikin. Di wê temenê de wê, bi teybetî hêrîşên li 'xakên pîroz' wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, karibê bi wê re wê fahmbikê.

Di demên piştre wê ya ku wê were dîtî wê piştre wê di awayekê de wê bi levkirinan û hwd de wê kêmbûna hêrîşên xaçîyan wê li herêmê wê bibê. Lê wê hêrîşên mogul û selçûqîyan wê di awayekê de wê weke di dîmenekê din ê di rengê hêrîşên xaçîyan de wê li herêmên eyûbîyan wê xwe di regekê de wê bide dîyarkirin. Di dewama wê de wê heta ku wê dem wê were demên osmaniyan wê di wê demê de wê, were dîtî ku wê, ya ku wê, xaçî wê nekin wê osmanî wê weke ku wê di dema yavuz selim û hwd de wê were dîtî ku ew wê di bin navê islamê de wê bi heman rengê wê bikin.

Di wê temenê de wê di aslê xwe de wê dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, fahmbikê wê, pêvajoyên hêrîşên talanê ên li herêmê ku wê ji dema yên mogul û selçûqîyan heta dema osmaniyan wê di awayekê de wê, weke di regekê û awayekê weke yê tememkirina pêvajoya hêrîşên xaçîyan de wê xwe li hemberî eyûbîyan wê bide dîyarkirin. Osmanî wê di dema xwe de wê, di dewama hêrîşên mogul û selçûqîyan de wê, pêvajoya dagirkirina herêmên eyûbîyan ku wê, ji aliyên xwe wê bidina destpêkirin wê ew wê di bin dîmen, maske û navê

islamê de wê ew wê bikê. Di wê temenê de wê di seferên wê yên ku ew dikê wê pêşî wê li xakên desthilatîya eyûbîyan wê bikin. Di wê temenê de wê dema ku wê bahsa seferên yavuz selim wê were kirin ku ew pêşî wê li dijê sefewîyan û hwd wê seferê wê bikê wê, weke serxistina pêvajoya hêrîşên mogol û selçûqîyan jî wê karibê wê fahmbikê. Di dewama wê de sefera li misrê wê di wê temenê de wê di awayê hêrîşên xaçîyan li herêmên misrê û hwd de wê di rengekê de wê weke ku wê bê dîtin.

Osmanî wê, di wê temenê de wê, bi awayekê objektiv wê dema ku wê fahmbikê wê di pozisyona domandina hêrîşên xaçîyan ên li herêmê de wê, xwe di dewama wê de wê di pozisyonekê de wê bide dîyarkirin, di bin navê islamê de. Ya ku wê xaçî nekin ew wê di dewama wê de wê bikê. Dagirkirinên herêmên eyûbîyan wê di wê temenê de wê di awayekê de wê dema ku wê bikê wê, di dewama pêvajoyên hêrîşên talanê û dagirkirinê ên mogol û selçûqîyan de wê ew wê bikê. Di wê dîmenê de wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin. Bo desthilatîya eyûbîyan wê, hebûna hêrîşên mogol û selçûqîyan wê heta pêvajoya derketina osmaniyan wê weke pêvajoyek demdirêj a şikandinê a sefera xaçîyan jî wê karibê di rengekê de wê werênê ser ziman.

Ji wê aliyê ve wê osmanî wê, di awayekê de wê weke ku wê pêvajoya seferên xaçîyan wê di wê temenê de wê dibin navê islamê de wê bide tememkirin. Wê di wê temenê de wê di awayekê de wê dikarê wê di rengekê de wê, bi hebûna wê ya li herêmê, encamên wê û rewşa wê ya şerê wê yê li dijî herêmê wê karibê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Herêmên weke di bin navê 'fetihkirinê' de ku wê di wê temenê de wê werina bi navkirin wê bi teybetî wê, herêmên ku wê di bin pêvajoyên hêrîş û seferên xaçîyan de bin. Wê di wê temenê de wê di rengekê de wê ew wê karibê were fahmkirin.

Osmaniyan dawî li xilefeta eyûbîyan hanî. Wê di serî de wê weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê bin wê xatbikê û wê werênê ser ziman. Piştê wê dem bi dem û herêm bi herêm wê herêmên desthilatîya eyûbîyan wê 'fetih' bikin. Şerê osmaniyan ên li herêmê ku wê bi sedsalan wê bidomê wê di wê temenê de wê di dewama wê de wê weke pêvajoyekê jî wê dikarê wê di awayekê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Abdusamet Yigit

Abdusamet Yigit, kurdistan, cizirabota, 2021